

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SEVİM AK'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA YER ALAN EĞİTSEL
İLETİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

Hazırlayan
Güneş ÖZDEMİR

Çanakkale- 2008

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Güneş ÖZDEMİR'e ait "Sevim Ak'ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler" adlı çalışma, jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Kemal YÜCE

Üye
Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

Üye
Dr. Mustafa Aydın BAŞAR

ÖZET

Ülkemizde 21.yüzyılın başından itibaren edebiyatın yeni bir kolu olarak ön plana çıkmaya başlayan çocuk edebiyatı, çocuğun eğitiminde önemli bir görev üstlenmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğun eğitimi üzerinde etkili olabilmesi için yazarın bir ileti sunması gerekir. Bu iletiler çocuğun hayata dair bilgi edinmesini ve duygusal, ahlâkî, sosyal yönden gelişmesini sağlayacaktır.

Günümüzde çocuğa yönelik, eğitsel değeri yüksek eserler veren yazarlarımızın sayısı artmıştır. Bu yazarlarımızdan biri de Sevim Ak'tır.

Sevim Ak, çocuk kitabı yazarlığını ayrı bir yazarlık biçimi olarak görmekte ve bu yazarlık biçiminin özel hassasiyetler gerektirdiğini savunmaktadır. Bu nedenle çocuk dünyasına duyarlılıkla yaklaşmış, çocukların aile, toplum, okul sorunlarına eğilirken onların gerçeklerini, hayal dünyalarını göz ardı etmemiş, onları ciddiye almıştır. Eserlerinde yaşamın gerçeğinden kopmadan çocuğa özgü sorunları, korkuları, kaygıları, beklentileri, çocuk-yetişkin çatışmalarını konu edinerek aile yaşantılarına, sosyal çevre yaşantılarına, okul yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler sunmaktadır.

Bu çalışma Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletileri, araştırmak amacı ile yapılmıştır.

Yapılan çalışmada Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler, belirlenmiş, bu iletilerin aktarılmasına araçlık eden kişi, olay ve durumlar betimlenmiştir. İletiler, yönelik oldukları yaşantı alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

ABSTRACT

Child literature, which takes over as a new branch of literature in our country from the beginning of 21st century, has undertaken an important obligation in the education of the child. The author must present a message for child literature products being effective upon the education of the child. These messages will provide the child gain information about life and develop emotionally, morally and socially.

Nowadays, the number of the authors who creates products for child that are educationally high- valved has been increased. One of our these authors is Sevim Ak.

Sevim Ak regards child book author ship as a different kind of author ship form, and defends that this author ship form needs special sensibilities. For this reason, she approached to the child world sensitively, didn't undervalue children's realities and dream worlds, and take them seriously while inclining to their family, society and school problems. She presetens educational messages for family experiences, social and environment experiences, school experiences pointing problems, frights, anxieties and expectations peculiar to child, child- mature disputes without diverging from the reality of life.

This work was done for searching Sevim Ak's educational messages in her stories and novels.

In the work, Sevim Ak's educational messages in her stories and novels were identified, the people, the facts and the situations that are meaning of transferring these messages were described the messages were classified according to the branches of experiences that they are directed.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR DİZİNİ	v
ÖNSÖZ	vi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı	2
1.1.1. Çocuk Edebiyatında Hikâye ve Roman.....	11
1.1.2. Çocuk Hikâye ve Romanında Bulunması Gereken Özellikler.....	14
1.1.3. Çocuk Kitaplarında Eğitsellik.....	15
1.2. Sevim Ak'ın Hayatına İlişkin Bulgular.....	18
1.2.1. Eserleri	19
1.3. Problem.....	20
1.4. Amaç	22
1.5. Önem.....	22
1.6. Sınırlılıklar	23
BÖLÜM II	25
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	25
2.1. Araştırma Modeli	25
2.2. Evren ve Örneklem	25
2.3. Verilerin Toplanması	25
2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	26
BÖLÜM III	28
BULGULAR VE YORUMLAR	28
3.1. Sevim Ak'ın Çocuk Edebiyatı, Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri.....	28
3.1.1. Çocuk Edebiyatı Üzerine Düşünceleri.....	28
3.1.2. Çocuk Üzerine Düşünceleri.....	31
3.1.3. Eğitim Üzerine Düşünceleri.....	32
3.2. Sevim Ak'ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler.....	33
3.2.1. Sevim Ak'ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler	34

3.2.1.1. Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler.....	35
3.2.1.1.1. Çocuklara Yönelik Eğitsel İletiler	36
3.2.1.1.2. Aile Büyüklerine Yönelik Eğitsel İletiler.....	39
3.2.1.2.Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	49
3.2.1.3. Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler.....	67
3.2.1.3.1. Öğretmenlere Yönelik Eğitsel İletiler.....	68
3.2.1.3.2. Öğrencilere Yönelik Eğitsel İletiler.....	70
3.2.2. Sevim Ak'ın Romanlarındaki Eğitsel İletiler.....	71
3.2.2.1. Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler.....	71
3.2.2.1.1. Çocuklara Yönelik Eğitsel İletiler	72
3.2.2.1.2. Aile Büyüklerine Yönelik Eğitsel İletiler.....	75
3.2.2.2.Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	94
3.2.2.3. Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler.....	141
BÖLÜM IV.....	145
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	145
4.1. Sonuçlar	145
4.2. Öneriler	148
KAYNAKÇA.....	149
EK.....	153
Ek 1: Sevim Ak ile Görüşme.....	154

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Sevim Ak'ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	33
Tablo 2. Sevim Ak'ın Romanlarındaki Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	34
Tablo 3. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	35
Tablo 4. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Yer Alan Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	50
Tablo 5. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	68
Tablo 6. Sevim Ak'ın Romanlarında Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	71
Tablo 7. Sevim Ak'ın Romanlarında Yer Alan Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	94
Tablo 8. Sevim Ak'ın Romanlarında Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	141

ÖNSÖZ

Edebiyat, çocukların eğitiminde önemli bir etkiye sahiptir. Edebi ürünler yaşama ait uyarıcıları çocuğa ulaştırarak onun yaşama hazırlanmasını sağlar. Bu da edebi ürünlerin eğiticilik görevini ortaya koyar. Çocuk edebiyatı ürünleri aracılığıyla çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücü gelişir. Bu ürünler, sundukları eğitsel iletilerle çocukların insan ilişkilerini, toplumu, doğayı tanımalarını; yetişkin okurların da çocuklarının gelişim özelliklerini fark ederek onlara yaklaşımlarını şekillendirmelerini sağlar. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünleri çocuğa olduğu gibi yetişkinlere de hitap etmektedir.

Günümüzde çocuğa ve eğitime verilen öneme paralel olarak çocuk edebiyatı alanında verilen eserlerin sayıları da artmıştır. Bu alana katkıda bulunan yazarlarımızdan biri de Sevim Ak'tır. Sevim Ak, çocuğun eğitiminde ailenin, okulun, sosyal çevrenin rollerinin yadsınamayacağı görüşünde olup hikâye ve romanlarında bu üç yaşantı alanına yönelik eğitsel iletiler sunmaktadır. Yazar, eserlerinde yer alan eğitim amaçlı iletileri soran, sorgulayan, eleştiren, karşısındakine saygı gösteren, çok yönlü düşünmeyi ve görmeyi hedefleyen, ayrımcılığa karşı çıkan bir anlayışla çok da göze batmadan vermeye çalıştığını dile getirmektedir.

Sevim Ak, hikâye ve romanlarıyla çocuk edebiyatı alanına katkıda bulunmuş yazarlarımızdandır. Bu çalışmada Sevim Ak'ın kaleme aldığı on hikâye kitabı ve çocuklara yönelik olarak yazdığı yedi romanda yer alan eğitsel iletilerin ne boyutlarda ele alındığını, yazarın çocuk, çocuk edebiyatı ve eğitim kavramları konusundaki düşüncelerini ortaya koymayı amaçladık.

Çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, edebiyat ve çocuk edebiyatı kavramları üzerinde durulduktan sonra çocuk edebiyatında hikâye ve roman, çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken özellikler, çocuk kitaplarında eğitsellik konularına değinilmiştir. Sevim Ak'ın yaşamına ilişkin bulgular ortaya konmuş, problem tespit edilmiş ve tanınmıştır. Araştırmanın amacına önemine ve sınırlılıklarına değinilmiştir.

Araştırmanın yönteminin yer aldığı ikinci bölümde verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasına izlenen yol ile ilgili açıklamalar yer almış, araştırmanın evren ve örnekleme ortaya konmuştur.

Araştırmanın amacına dayalı olarak ortaya konan bulgular üçüncü bölümde yer almıştır. Bu bölümde Sevim Ak'ın çocuk edebiyatı, çocuk ve eğitim üzerine düşünceleri hakkındaki bulgular ortaya konmuş, Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler bölümlere ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. Hikâye ve romanların tamamının incelenmesinden sonra ulaşılan sonuç ve öneriler ise dördüncü bölümde ortaya konmuştur.

Bu çalışmanın planlanmasında ve yürütülmesinde bana yol gösteren, yapıcı tutumlarıyla motive eden değerli hocam ve danışmanım Sayın Yard. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda gördüğüm lisansüstü eğitim derslerinde bu çalışmanın alt yapısını sağlayan hocalarım Sayın Prof. Dr. Kemal YÜCE, Sayın Doç. Dr. Aziz KILINÇ ve Sayın Dr. Mustafa Aydın BAŞAR'a teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında bana destek olan aileme, görev yaptığım Çardak İlköğretim Okulu öğretmen ve öğrencilerine, özellikle uyarı ve yorumlarıyla katkıda bulunan değerli meslektaşlarım Yasemin Erdoğan ve Ramazan Erbek'e teşekkür ederim.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında 1970'lerden bu yana dikkate değer birtakım gelişmeler görülmektedir. Sanat ve edebiyat dergileri başta olmak üzere günlük gazetelerimiz, radyo ve televizyon kanallarımız bu konuya önemli bir yer ve zaman ayırmaya başlamış bulunmaktadır. Eğitimcilerimiz çocuklara seslenen yayınların ne gibi nitelikler taşımaları gerektiği konusunda önerilerde bulunmaktalar, hatta bazı inceleme ve araştırmaları ya bizzat yapmaktalar, ya da bu tür girişimleri özendirilmeye çalışmaktalar (Şirin 2000: 89). Eğitimcilerimizin çocuk edebiyatı ürünlerine karşı gösterdikleri bu duyarlılık ürünlerin çocuk eğitimi üzerine etkisinden kaynaklanmaktadır.

Türü ne olursa olsun çocuk edebiyatı ürünleri ele aldıkları konular, anlatım teknikleri ve kişi kadrosu bakımından çocukların renkli ve masum dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değerleri ve doğru davranış kalıplarını kazandırmaya yöneliktir (Arseven 2005: 51).

Çocuk edebiyatı işlevi bakımından çocuğun eğitiminin önemli bir bölümünü üstlenmiştir. Ancak çocuk edebiyatını yalnızca eğitim veren bir araç, ahlâki değer yargılarını içeren bir rehber olarak tanımlamak yetersizdir. Çocuk edebiyatının edebi değer taşımaya, estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınmasına da ihtiyaç vardır (Yalçın ve Aytaş 2003: 16 -17).

“Çocuk için edebiyat” düşüncesinin benimsendiği günümüzde çocuğa yönelik nitelikli, eğitsel değeri yüksek eserler veren yazarlarımızın sayısı artmıştır. Bu yazarlarımızdan biri de Sevim Ak'tır. Bu çalışmanın amacı, Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletileri sınıflandırıp çözümlenektir. Bu amaca ulaşabilmek için öncelikle edebiyat, çocuk, çocuk edebiyatı kavramlarını, çocuk edebiyatında hikâye ve romanın yerini, bu türlerin sahip olması gereken özellikleri, çocuk

kitaplarının eğitsellik özelliğini, ileti kavramını, iletilerin dili, içeriği ve verilişi bakımında ne gibi özelliklere sahip olması gerektiğini açıklamak gerekir.

1.1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

Birçok yazar ve eser tarafından farklı farklı tanımlanan “edebiyat” sözcüğü Türkçe Sözlük’te karşılığını şöyle bulmuştur: “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür” (TDK Türkçe Sözlük 1998: 670).

Edebiyat, insanın kendisini, başkalarını ve doğayla olan ilişkilerinde var olan bilgileri yeniden biçimleme, yorumlama ve yeniden yaratma eylemidir (Güleryüz 2003: 26) .

Genel anlamıyla edebiyat, insanın duygu, düşünce ve toplum yaşamını, doğayla olan ilişkilerini söz ve yazıyla, etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalıdır (Bezirci ve Göker 1993: 13).

Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır (Yalçın ve Aytaş 2003: 17).

Nas (2004: 21,22) ise edebiyatı işlevi ve bireye sağlayacağı yararlar bakımından şöyle değerlendirmiştir:

Edebiyat; daha okulöncesi çocuğun dilinin, düşünme ve düş gücünün gelişmesine, okuma isteği bulunmasına katkıda bulunur. Güçlü-zayıf yanlarıyla, çelişkileriyle, çatışmalarıyla insanı insana tanıtır. Çeşitli ırklardan olan; dinleri, dilleri, kültürleri farklı insanları tanıtır, onlara yakınlık duyulmasını sağlar. Duygu eğitimine katkıda bulunur, bireye duyarlılık kazandırır. Dil sevgisi, dil duyarlılığı, dil bilinci kazandırır.

İnsanın yalnızlıktan, bencillikten, sığılıktan kurtulmasına yardımcı olur. Eğlenmesini, hoşça vakit geçirmesini sağlar. Üzüntülerinden kurtulmasına, yaşama gücü kazanmasına yardımcı olur. Düş gücünü geliştirir. Yaşamını, iç dünyasını zenginleştirir, yaşamına derinlik katar. Eş duyum (empati) duygusunu geliştirmesine katkıda bulunur. Estetik zevkini geliştirir. Anlama, anlatma becerisini, dilsel yaratma gücünü geliştirir. Sözcük dağarcığını zenginleştirir. Düşünce gücünü geliştirir.

“Çocuk edebiyatı” kavramını ele almadan önce çocuğun kim olduğu sorusuna yanıt aramak gerekir. Kaynaklar tarafından yapılan çeşitli “çocuk” tanımları şöyledir:

İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız veya erkek (Alaylıoğlu- Oğuzkan 1976: 368).

Genellikle bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0- 16 yaş grubuna çocuk dendiği bilinmektedir. Ancak bu sınırlamanın her zaman ve her şartta geçerli olduğunu söylemek güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, 0- 14 yaş grubunu çocukluk dönemi olarak ele almaktadırlar (Yalçın ve Aytaş 2003: 13).

Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan (TDK Türkçe Sözlük 1998: 495).

İnsanın büyüme ve gelişme özellikleriyle ilgili biyolojik ve psikolojik araştırmalar, “bebeklik” ile “ergenlik” (ilk gençlik) çağları arasında yer alan çocukluk çağının genellikle (a) ilk çocukluk çağı, (b) ikinci çocukluk çağı ve (c) son çocukluk çağı olmak üzere üç alt bölüme ayrılabilceğini göstermektedir (Başaran 1966: 68).

İlk çocukluk çağı 2-6 yaşlarını kapsamakta ve bu çağa oyun çağı adı da verilmektedir. Okul çağı olarak anılan ikinci çocukluk çağı terimi 6-10 veya 6-12 yaşları arasındaki yaş grupları için kullanılmaktadır. Son çocukluk çağı ise 10-13

veya 12-14 yaşlarını kapsamakta olup bu çağa ergenlik çağı da denilmektedir (Oğuzkan 2001: 2).

Edebiyat ve çocuk kavramları ile ilgili açıklamalardan sonra “çocuk edebiyatı” 2-14 yaş döneminin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan bir edebiyat olarak karşımıza çıkıyor.

Şirin; çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olarak tanımladığı çocuk edebiyatıyla ilgili düşüncesini şöyle dile getirmektedir:

Çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendini sınırlandırır. Çocuk her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler. Çocuğa çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını yansıtamaz. Bu tür edebiyatı basit ve çocukça bulabilir. Çocuk sadece kendisi için yazılanları okumakla yetinmez. Yetişkinlerin okuduğu kitaplara da yönelebilir. Çocuk edebiyatı alanı bu yönüyle daha da genişliyor.

Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilene, okunabilene, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür (2000: 10).

Yalçın ve Aytaş da Şirin gibi, çocuk edebiyatının edebiyatın diğer türlerinden keskin çizgilerle ayrılamayacağı, büyüklere seslenen birçok edebiyat eserinin çocuklara da hitap edebileceği düşüncesine sahiptirler ve çocuk edebiyatını şöyle tanımlarlar (2003: 18):

Çocuk edebiyatı, edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındıran, ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini yetişkinler için yazılan edebi türlere göre daha

fazla göz önünde bulunduran; hayata, ahlâka ve yüksek değerlerle çocuğun gelişimine ait değerlere daha çok önem vererek, bunların ön plâna çıkmasına dayanan bir alandır.

Çocuk edebiyatı, değişik yazı türlerinde ortaya konulan, çocukların hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik eserleri kapsar. Bu eserlerin de edebiyatın diğer alanlarında verilen eserler gibi güzel ve etkili olmaları gerekir.

Bu düşünceden hareketle Oğuzkan (2001: 3) çocuk edebiyatını “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad” olarak tanımlamıştır.

Çocuğun düşünme, algılama biçimi yetişkinden farklıdır. Ama çocuk, insandır. Bu insan edebiyattan yoksun bırakılamayacağına göre, onun için edebiyat yapılacaktır, bu da çocuk edebiyatıdır. Ama bu böyle diye çocuğa yoz, düzeysiz, kof ürünler sunulamaz. Edebiyat için ne geçerliyse çocuk edebiyatı için de o geçerlidir. Hem çocuk, hem edebiyat gözetilir (Nas 2004: 38).

Çocuk edebiyatını “Üç yaşla ergenlik çağı arasındaki çocukların bilişsel ve duygusal dünyasını sözlü ve yazılı sanat ürünleriyle besleyen etkinlikler alanı” olarak tanımlayan Güleryüz çocuk edebiyatının beslediği alanları çocuk edebiyatının boyutları olarak değerlendirmiş ve bunları toplum, birey, doğa, felsefe ve evrenle kurulan ilişkiler olarak şöyle ele almıştır (2003: 41-43):

Toplumsal Boyut: Çocuk edebiyatı ürünleri toplumsal yapıya göre şekil alır, bu yapıyı biçimlemek ve yeniden yapılandırmak için de bir araç işlevini görür.

Doğasal Boyut: Doğa insan yaşamını ve davranışlarını biçimleyen, sonuçlandıran ve insanoğlunun yeterince keşfedemediği bir güçtür. İnsanı kuşatan onunla barışık olma, onu keşfederek yaşama çabası elbette çocuk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturur.

Bireysel Boyut: Çocuk edebiyatı, bireyin önemini ortaya koymak, dahası yaratıcılığını geliştirmek için ortak bir kültürel çerçeve oluşturur. Gelişmiş bireylerden oluşan toplumun büyük uygarlıklar kurabileceği ve daha mutlu bir dünya oluşturabilecekleri beklenir.

Felsefi Boyut: Çocuk edebiyatında çocuğa kazandırılacak düşünce biçimi, dünyaya bakışı, bilimle evrenin yasalarının tutarlılığı felsefe kapsamında değerlendirilir. Çocuğa kesin, tartışılmayan, mutlak hakikatler vermek, gerçeğin tek ve bir olduğu gibi öznel yaklaşımlar takınmak; çocuğun yaratıcı ve eleştirel düşünme gücünü kırabilir, dahası çocuk bütünü görmeyebilir. O nedenle ele alınan konuya etki eden etmenler nedenleriyle birlikte verilir; doğanın, toplumların değişim ve dönüşüm yasaları dikkatle ele alınabilir. Bu özellik de çocuk edebiyatının felsefi boyutu olarak ifade edilir.

Evrensel Boyut: Edebiyat ürünleri, insanlığın oluşturduğu değerlerden yararlanılarak üst düzey düşünsel bireşimler sonucunda oluşmaktadır. Bu nedenle ele aldığı konular ve oluşturduğu değerlerin herkesi ilgilendirmesi evrensel boyut olarak değerlendirilir.

Dünya çocuk edebiyatını çok geniş bir dünya olarak ele almak gerekmekte ve tam bir tablosunu çizmek imkânsız gibi görünmektedir. Konuları ister istemez sınırları aşmaktadır. Çocuklar haritada sınır işaretlerine aldırmamaktadırlar. Bu edebiyat çağlar boyu yelken açmış pusulasız bir gemi gibidir. Uğradığı her limandan ganimetler devşirmiştir (Meriç 1978: 307).

Dünya edebiyatına çok değerli düşün ve sanat eseri kazandıran ülkelere baktığımız zaman, salt çocuklara özgü kitapların yazımına ve yayımına oldukça gecikerek başlanmış olduğunu görüyoruz. Bu konuda ilk bilinçli ve önemli girişimlere geçen ülkeler arasında başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ile İskandinav ülkelerini sayabiliriz (Şirin 2000: 58).

İngilizler, başlangıçta çocuk edebiyatına ve çocuk kitaplarına karşı olumsuz bir yaklaşım sergilediler. 1545' te Hogh Rhodes'in kaleme aldığı bir eğitim kitabında, anne ve babaların çocuklarına basitleştirilmiş hayvan öyküleri, çocuklar için düzenlenmiş kolay anlaşılır öyküler, fantezilerden oluşan eserler okumalarını tavsiye etmesiyle birlikte, bu konudaki olumsuzluklar yavaş yavaş ortadan kalktı.

17. yüzyılda, çocukların en çok okudukları eserler arasında Ezop'un Masalları gelmekteydi. Daha sonraki dönemlerde meraklı gezi yazıları da çocukların ilgisini çeken eserler arasında yer almaya başladı (Enginün 1987: 37- 46).

İngiltere'de 18. yüzyıl başlarında küçük okurların kendilerine göre bir dünyaları olduğu gerçeğinden hareket ederek onlar için yayımlanacak kitaplarda gerek içerik gerekse biçim bakımından birtakım özelliklere önem verilmesi görüşü artık yaygınlık kazanmış bulunuyordu. Bu alanda emeği geçenler arasında başta John Newbery'nin (1713- 1767) adını anmak gerekir. Onun küçük çocuklar için hazırladığı, birçok şarkı ve tekerlemeyi de içeren ve "Ana Kaz" (Mother Goose) başlığı altında yayımlanan kitapçıkları bugün bile zevkle okunan eserler arasında yer almaktadır.

Bugün hâlâ çocuk klasikleri arasında önemli bir yer tutan eserlerin de bu yüzyılda yayımlandığını görüyoruz. Gerçekten Daniel Deofe (1660- 1731)'nin "Robinson Crusoe", Johann David Wyss (1743- 1818)'in, "İsviçreli Robinson Ailesi" (Swiss Family Robinson) , Jonathon Swift'in (1667- 1745) "Gulliver'in Gezileri" (Gulliver's Travels) adlı eserleri hep bu yüzyılın başlarında yayımlanmıştır. Bu eserler, zamanla oylum, dil ve anlatım bakımından değişikliklere uğrayarak çeşitli ülkelerde yaşayan milyonlarca çocuk tarafından ilgi ve zevkle okunmuştur ve hâlâ okunmaya devam etmektedir.

Fransa'da gerçek çocuk edebiyatının Charles Perrault'un (1628- 1703) peri masallarıyla aşıldığı söylenebilir. Daha önceki yıllarda Fransız çocukları genellikle La Fontaine'in (1621- 1695) "fabl" larıyla yetinmekte idiler. Bu ülkede J. J. Rousseau (1712- 1778) görüşleriyle çocuk edebiyatı alanında uğraşanları derinden etkilemiştir. Onun ileri sürdüğü düşünce ve ilkeleri benimseyen yazarlar, uzun bir süre eserlerinde daha çok dürüstlük, erdem, özveri gibi temaları işlemeye büyük bir özen göstermişlerdir. Fransız çocuk edebiyatında bu ahlâki- öğretici tutum, etkisini 19. yüzyılda ve hatta 20. yüzyılın başlarında sürdürmüştür (Şirin 2000: 60,61).

19. yüzyıldan itibaren Fransız edebiyatında yer alan eserlerde, öğreticiliğin yanında, yavaş yavaş eğlendirici ve sürükleyici unsurların da yer almaya başladığını görüyoruz. Çocuk edebiyatı türleri bu dönemde çeşitlenmiştir. İlk gençlik çağında çocukların serüven, araştırma, gezi-gözlem ve bilim kurgu türüne duydukları ilgi göz önünde bulundurularak çocuk romanları yazıldığını görüyoruz. İngiltere’de Charles Dickens’ın *Büyülü Balık Kılıcı*, Jules Verne’in *Aya Seyahat*, *Deniz Altında On Bin Kilometre*, *Yeryüzünün Merkezine Seyahat* romanları gibi. Kipling’in *Hindistan’da ormanda kaybolarak hayvanlar arasında büyüyen bir çocuğun öyküsüne dayanan Ormanın Öyküsü*, Mark Twain’in *Huckleberry Finn’in Serüvenleri* ve *Tom Sawyer’ın Maceraları* bütün dünyaya yayıldı. İsveçli *Robinson Ailesi*, Stevenson’un *Hazine Adası*, *Pinokyo*, *Alice Harikalar Diyarında* ve daha birçok kitap 19. yüzyılda dünyanın birçok ülkesinde basıldı ve çocuklar tarafından okundu. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte çizgi roman, çizgi film ve sinema filmi hâline dönüştürüldü (Yalçın ve Aytaş 2003: 23).

Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimiyle yakından ilgilidir. Genellikle edebiyat araştırmacıları, bütün yeniliklerin başlangıcı saydıkları Tanzimat dönemini, Türkiye’de çocuk edebiyatı gelişiminin de başlangıcı saymaktadırlar.

Bizde çocuk edebiyatı malzemelerinin genellikle sözlü gelenekte çok gelişmiş olduğunu görüyoruz. Bunlar, masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları olarak evlerde; Karagöz oyunları şeklinde kahvehane ve toplantı yerlerinde çocuklara sunuluyordu.

Türkiye’de ilk çocuk kitapları Şinasi, Recaizâde Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızcadan yaptıkları kısa şiirler ve hayvan öykülerini içeren çevirileridir (Yalçın ve Aytaş 2003: 24).

Dünya çocuk klasiklerinin sayıca az da olsa dilimize çevrilmesi hareketinin Tanzimat döneminde başladığı görülür. Çevirisi yapılan eserlere örnek olmak üzere şunları sayabiliriz: “Tercüme-i Hikâye-i Robinson” (Daniel Deofe, 1864), “Gulliver’

in Seyahatnamesi” (Jonathan Swift, 1872), “80 Günde Devr-i Âlem” (Jules Verne, 1880), “Merkez-i Arza Seyahat” (Jules Verne, 1883), “Beş Haftada Balonla Seyahat” (Jules Verne, 1887) . Bu çeviri eserlerin çocuk edebiyatımızın çağdaş bir düzeyde gelişmesinde önemli katkılarda bulunduğunu belirtmek gerekir.

Yurdumuzda çocuk edebiyatıyla ilgili düşünce, görüş ve öneriler daha çağdaş bir anlayış çerçevesinde ancak İkinci Meşrutiyet’ten sonra ortaya çıkmıştır. Örneğin, Ali Nusret adında bir yazarımızın (1874- 1919) ilk kez çocuk edebiyatını konu edinen ve bu edebiyat alanının önemini belirten bir yazısı “Şûaray-ı Ümmet” gazetesinde 1908 yılında yayımlanmıştır. Aynı tarihlerde tanınmış eğitimcilerimizden Sâtı Bey (1881- 1969) de “Tedrisat- ı İptidaiye Mecmuası”nın bir sayısında okul çocukları için yazılmış şiir ve şarkılara büyük ölçüde ihtiyaç duyulduğunu ileri sürmüştür. Masal ve hikâye türünde edebiyat ürünlerinin çocuk eğitimi üzerindeki olumlu katkıları yine bu yıllarda ciddi olarak tartışma konusu yapılmıştır.

Bu tartışmaların sonunda önce şiir dalında çocuklara özgü eserler ortaya çıkmıştır. İbrahim Alâattin Gövsa’nın (1889- 1949) Çocuk Şiirleri (1911), Ali Ulvi Elöve’nin (1881- 1975) Çocuklarımıza Neşideler (1912) ve Tevfik Fikret’in (1867- 1915) Şermin (1914) adlı kitapları bu dönemin değerli eserleri arasındadır.

Edebiyatımızda “Millî Edebiyat” adıyla anılan akımın egemenliğini sürdürdüğü yıllarda da çocuklar için şiir yazma çabası devam etmiştir. Bu alandaki çabaların ürünü olarak yayımlanan eserler arasında şunları sıralayabiliriz: Ziya Gökalp’in (1875- 1924) “Kızıl Elma” sı (1915), Siracettin Hasırcıoğlu’nun (1877- 1937) “Çocuk Şiirleri” (1917) ile Fuat Köprülü’nün (1890 – 1966) “Mektep Şiirleri” (1918) adlı kitapları.

Şiir dalındaki bu olumlu gelişmelere rağmen öteki yazı türlerinde çocuklara özgü yerli eserlerin ortaya çıkışı uzun yıllar sonra gerçekleşebilmiştir. Bu dönemde yetişkinler için yazılmış olup da konu ve anlatım bakımından çocuklara uygun eserlerle yetinilmiştir. Söz gelimi, Ömer Seyfettin (1884- 1920), Ahmet Hikmet (1870- 1927) ve Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864- 1944) gibi yazarlarımızın birçok

eseri tümüyle ya da bazı bölümleri küçük okurların serbest okuma ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuşlardır.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında çocuk edebiyatı alanında önemli bir atılım ve dikkate değer bir gelişme olduğu söylenemez. Çocuk okurlar bu yıllarda da yine yetişkinler için yazılan eserlerden yararlanmak zorunda kalmışlardır.

Lâtin harflerinin kabulü (1928), genellikle yayın yaşamına bir canlılık getirmiştir.

Bu gelişme özellikle şiir dalında çok belirgin biçimde kendini göstermiştir. Gerçekten, 1930'lardan sonra zamanın usta şairleri çocuk şiirleri yazma konusunda özel bir çaba sarf etmişlerdir. Genç şairlerimiz de bu alanda birbirinden güzel eserler ortaya koymuşlardır. Şükrü Enis Regü (1923- 1976), Mehmet Necati Öngay (1914-) “Sonbahar” (1962) ve “Sevgi Bahçesi” (1963), Fazıl Hüsnü Dağlarca “Açıl Susam Açıl” (1967), “Kuş Ayak” (1971), “Arkaüstü” (1974), “Yeryüzü Çocukları” (1974), “Yanık Çocuklar Koçaklaması” (1976), “Balina ile Mandalina” (1977), “Yaramaz Sözcükler” (1979), “Cinoğlu” (1981), “Kaçan Ayılar Ülkesinde” (1982) adlı eserleriyle Türkçe çocuk şiirlerine yepyeni bir söyleyiş, duygu ve düşünce özelliği kazandırmışlardır.

Öte yandan, kimi yazarlarımız da yine 1930'lu yıllarda çocuk romanı yazmaya karşı ilgi göstermeye başlamışlardır. Bu alanda ilk eserler verenler arasında “Bağrı Yanık Ömer” (1930) adlı eseriyle Mahmut Yesari'yi (1895- 1945), “87 Oğuz” (1933) adlı eseriyle N. Rakım Çalapala'yı, “Köprüaltı Çocukları” (1936) adlı eseriyle Huriye Öniz'i, “Tahtaları Deviren Çocuk” adlı eseriyle İ.Fahrettin Sertelli'yi ve “Türk İkizleri” (1937) adlı eseriyle de Cahit Uçuk'u sayabiliriz.

Bu yüzyılın ortalarında masal alanında da önemli bir gelişme olmuştur. Çocuklarımızın masal dinleme ve okuma ihtiyacını karşılamak amacıyla birçok yazarımız masallarımızı yenileme girişiminde bulunmuşlardır. Bu yazarlar arasında Ziya Gökalp, Tahir Alangu, Eflatun Cem Güney, Nazım Hikmet, Cahit Uçuk, Oğuz

Tansel, Tarık Dursun K, Mustafa Ruhi Şirin, klasik masalın yenilenmesi çalışmalarına öncülük etmişlerdir (Şirin 2000: 85-87).

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanında 1970'lerden bu yana dikkate değer birtakım gelişmeler görülmektedir. Artık çocuklar için edebiyat ve yayın yapılması düşüncesi benimsenmiştir. Nitelikli edebiyat ve yayına ulaşma çabaları çocuk edebiyatımızın kendine özgü bir edebiyata dönüşmesine zemin hazırlamaya devam ediyor.

Çocuk edebiyatımızda en önemli gelişme ise yazarların çocuklar için yazmayı, bir anlamda çocuk kitabı yazarlığını benimsemiş olmalarıdır. Günümüzde daha çok çocuklar için şiir, hikâye ve roman yazan yazarlar arasında şu isimleri sayabiliriz: Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, Ayla Çınaroğlu, Mehmet Güler, İpek Ongun, Mustafa Ruhi Şirin, Niyazi Birinci, Nuran Turan, Gökhan Akçiçek, Muzaffer İzgü, Turan Yüksel, Cafer Özgül, Mümtaz Zeki Taşkın, Ahmet Efe, Hasan Demir, Üzeyir Gündüz, Adnan Çakmakçıoğlu.

Yenilikçi masal edebiyatı yazarları arasında Cahit Zarifoğlu, Aytül Akal, Mevlâna İdris Zengin, Ahmethan Yılmaz, Ayla Çınaroğlu, Mustafa Ruhi Şirin, Elvan Pektaş Deniz, Hasan Demir isimleri sayılabilir.

Çocuk edebiyatı alanımızda en önemli gelişme ise çocuk edebiyatı kültürünün oluşması yönündeki çalışmaların çoğalmasındır. Çocuk edebiyatı gündeme gelmeyi başarmıştır. Çocuk edebiyatının çocuk işi, hafife alınan bir yazarlık biçimi olmadığı artık anlaşılmaya başlanmıştır (Şirin 2000: 90-92).

1.1.1. Çocuk Edebiyatında Hikâye ve Roman

Çocukların ilgi ve zevkle okudukları eserlerin başında hikâye ve romanlar gelir. Hikâye ve roman temel özellikleriyle birbirlerine çok benzeyen edebi türlerdir.

Olmuş veya olabilecek olayları belli bir plan çerçevesi içinde yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüne hikâyeye denir. Hikâyede çevre sınırlıdır. Konu dar bir çevrede, zamanın kısa bir anında, belli bir şahıs kadrosuyla işlenir. Hikâyenin kısa, kişilerin sayıca az ve hayatlarının yalnız bir yönünün anlatılması onun genel özelliğidir.

Toplumların ve fertlerin başından geçmiş veya geçmesi mümkün olayları geniş olarak, ayrıntılarıyla anlatan yazı türüne roman denir. Roman, bir hayatı, hayatın akışını değiştiren büyük olayları, insanı ilgilendiren her türlü konuyu işleyebilir. Roman; uzun oluşu, kişilerin sayıca çok fazla oluşu, hayat safhalarının geniş oluşu, kişilerin başlarından geçen olayların ayrıntılarıyla anlatılışı gibi yönlerden hikâyeden ayrılır.

Hikâyeye ve romandaki temel öğeler olaylar, kişiler, zaman ve çevredir. Hikâyede bu unsurlar çok dar, çok az olarak işlenirken; romanda geniş ve ayrıntılarıyla işlenir.

Çocuklar hikâyeye ve romanlarda çeşitli konulara ilişkin olarak çözümlenmesini gerekli gördükleri birçok sorunların karşılığını, olayların “neden” ve “niçin” ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Hikâyeye ve romanlar çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır (Oğuzkan 2001: 98).

Hikâyeyi çocuğun dünyasına ulaşmada etkin bir araç olarak gören Tosun hikâyenin çocuk üzerindeki etkisini şöyle ifade ediyor:

Hikâyeye üç-beş sayfada çocuğa bir dünya kurar ve kurduğu bu dünyada çocuğun ruhsal gelişimine katkıda bulunurken onun heyecanlarını, duygularını besler. Bir doğruyu, iyi hasletleri didaktikliğe düşmeden bir oyun halinde ona sunar. Bütün bunlardan onun bir zevk ve

tat almasını sağlar, hayal dünyasını geliştirir, hayata hazırlar (2005:214).

Tosun bu görüşüyle hikâyenin eğitimsel görevini vurgulamaktadır. Yalçın ve Aytaş'ın yaptığı çocuk edebiyatı tanımlaması da bu vurguyu destekler niteliktedir:

Çocuğun büyüme ve gelişmesine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı metinlerdir (2003: 17).

Romanlar, iç içe geçmiş birçok olaydan oluşması, kahramanlarının sayıca fazla olması ve bu kahramanların detaylı betimlemelerinin yapılması sebebiyle çocukların daha ileriki yaşlarda tercih ettikleri türdür.

Çocuk edebiyatı türü olarak roman, çocuğun somut işlemler dönemini bitirdikten sonra olayları çok boyutlu düşünmeye başladığı on bir yaşından sonra zevkle okuyabileceği sanat ürünleridir. Roman çocuklara, olayların neden ve niçinleri üzerinde geniş düşünme, olaylar arası bağ kurma, olayları bütün içinde ayrıntılara inerek görme fırsatı verir. Çocuk romanla hayal gücünü, düşünce ufkunu ve yaratıcı gücünü geliştirebilir (Güleryüz 2003: 275).

Çocuklar yeni ve ilk olana eğilimlidirler; çünkü bu onlara heyecan ve zevki tattırır. Romanı çocuğa bu heyecan ve zevki tattırarak bir araç olarak gören Şaban Sağlık bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “Duymak, görmek, gezmek, okumak, yaşamak, tecrübe etmek gibi bilgi edinme yolları, yaşlılara göre çocuklarda bir hayli eksiktir. Bu yüzden çocuklar yeni bir şey duymaya, yeni bir yer görmeye, yeni ve farklı mekânlar gezmeye çok meraklıdır. Çocukların bu durumlarını hep ‘arayış içinde olmak’ sözüyle ifade edebiliriz. Çocuk, doğası gereği hep yeni ve ilk olana eğilimlidir. Bu yüzden olacak, çocuklar yeni bir oyuncaktan bıkınca hemen onu parçalarlar. Yeni ve ilk olanın doğal sonucu ise heyecandır, zevktir. Çocuğa bu zevki

tattırabilecek en iyi araçlar da çocuk romanı olmanın hakkını veren romanlardır” (Sağlık 2005: 237).

Roman ve hikâyeler eğitimsel görevlerini okura verdikleri iletilerle yerine getirirler. Bu iletiler ekonomi, toplumbilim ve felsefi anlamda olabilir. Yazar vermek istediği düşünceyi değişik olayları ele alarak, kahramanları konuşurarak ya da yaşatarak verir (Güleryüz 2003: 275).

Çocuk hikâye romanları da diğer hikâye ve romanlar gibi bazı alt türlere ayrılabilir. Bu ayırmda hikâye ve romanın konusu, iletileri, kişileri ele alış biçimleri belirleyicidir. Oğuzkan bu türleri şöyle adlandırır: Yakın çevreyle ilgili romanlar, hayvan hikâye ve romanları, mizahî hikâye ve romanlar, serüven (macera) hikâye ve romanları, duygusal hikâye ve romanlar, tarihi hikâye ve romanlar, gezi hikâye ve romanları (2001 99-106).

Hikâye ve romanın tanımı ve özellikleri üzerinde durup çocuk hikâye ve romanlarının genel özelliklerine değindikten sonra çocuk hikâye ve romanlarında aranan özelliklere değinmekte fayda vardır.

1.1.2. Çocuk Hikâye ve Romanında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuk hikâye ve romanları her şeyden önce “çocuğa görelilik” ilkesi üzerine kurulmalıdır. Olay, kahramanlar, yer ve zaman, dil ve anlatım, bakış açısı gibi tüm unsurlar çocuğa göreliliği esas almalıdır. Ayrıca hikâye ve romanla okura aktarılacak iletiler eğitsel değer taşımalı, hikâye ve roman kurgusu içinde yedirilerek okura sunulmalıdır. Çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken genel nitelikleri Oğuzkan şöyle sıralıyor (2001: 109):

- a. Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun bir konu,
- b. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi plân,
- c. Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,

- ç. Somut, doğru, fakat düşünceyi dağıtmayan ayrıntılar,
- d. Özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuya yer vermeyen kişiler (kahramanlar),
- e. Kısa cümle ve paragraflar ile kısa bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatım,
- f. Çocukların seviyesine uygun basit ruh çözümlenmeleri,
- g. Kabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler ve konuşmalar,
- h. Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,
- i. Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,
- j. Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler.

1.1.3. Çocuk Kitaplarında Eğitsellik

Eğitim; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye (TDK Türkçe Sözlük 1988: 677) olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk, yaşama hazırlanma sürecinin her aşamasında çeşitli eğitsel uyarıcılarla karşı karşıya gelir. Edebi ürünler bu uyarıcıları çocuklara ulaştırmakta bir araç görevi üstlenir.

Oktay, sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin çocukta bırakacağı izlerin gerçek yaşantı izlerinden daha kalıcı olabileceğini ifade etmiştir (Şirin 2000: 179).

Çocuk üzerinde bu denli etkili olan edebi ürünlerin eğitsellik görevini yerine getirebilmeleri için göz önünde bulundurulması gereken eğitim ilkeleri Yalçın ve Aytaş tarafından şu şekilde ifade edilmiştir (2003: 50-52):

Çocuk edebiyatı metinleri yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır. Çocuk edebiyatı metinlerinde verilen hayal unsurları ve masalsı yapılar mutlaka çocuğun yaşadığı çevrenin gerçeğine uygun sonuçlarla bitirilmelidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici olmalıdır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların kavrama düzeylerini geliştirmenin yanında kendilerinin de okuduklarından, dinlediklerinden ve gözlediklerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlamalıdır.

Kitaplar çocuklara, içinde yaşadığı ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir. Çocukların karamsarlıklar konusunda çok hassas oldukları gerçeğinden yola çıkarak; onları umutlandırıcı, hayata bağlayıcı eserlerle yüz yüze getirmek gerekir. Yapılan çalışmalar çocukta üretme becerisini geliştirmelidir. Eserler çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.

Şiddet içerikli konuların çocuk eserinde yer almamasına özen gösterilmelidir. Çocuklara yönelik yazılan eserlerde estetik duyarlılık geliştirilmeli, çocuğun tercihlerini yaparken bu duygusundan yararlanması sağlanmalıdır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde, zaman zaman eleştirinin nasıl yapılması gerektiği, tepki koymanın ölçüleri konusunda çocuğun bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Çocukların kendilerine özgü kişiliklerinin gelişmesine çocuk edebiyatı eserleri katkıda bulunmalı, toplumda uyumlu olmasını sağlamalıdır. Çocuğun toplum içinde değerli bir varlık olduğunun hissettirilmesi, kendisinin toplumdan soyutlanmaması gerektiği belirtilmelidir.

Çocuk eserleri çocuğu kaderciliğe ve önyargıcılığa sürüklememeli, onun kötü bir mantıkla yetişmesine engel olmalı ve çocuğun doğasına uygun bir şekilde onu geliştirici nitelikte olmalıdır.

Bu ilkelere uygun olarak hazırlanmış kitaplar, çocuğun bütün gelişim ve eğitimini destekleyebilir.

Çocuk kitapları; konuları, ana fikirleri, kahramanları, kahramanların özellikleri ve yaşadıklarıyla çocuğa yaşamdaki gerçeklerin kapılarını aralamaktadır. Bu gerçekler çocuğun yaşamını şekillendirmesinde etkilidir.

Çocuğun edebiyatla buluşmasını doğrudan çocukta yankısını bulan bir dizi tecrübenin, başlangıcın gün yüzüne çıkması olarak değerlendiren Alver, edebiyatın çocuk için bir harman yeri, bir gezinti alanı, bir gözlem sahası olduğunu, çocuğun edebiyatla hayatı keşfettiğini, edebiyatın bir yönüyle çocuğa rehberlik ettiğini, çocuğun gelişiminde, kendi dünyasını oluşturmasında, çevreyi, ortamı, toplumu tanıyıp içselleştirmesinde önemli işlevler yüklendiğini, çocuğa toplumsal ve insani değerleri kazandırdığını, bir öğretmen, bir arkadaş ve bir ebeveyn gibi çocuğun gelişmesine, yetişmesine destek olduğunu belirtmektedir (2005: 308).

Çocuk kitaplarının çocuğun eğitimi üzerinde etkili olabilmesi için yazarın bir ileti sunması gerekir.

İleti; bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor davranışlarında değişiklik yapmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsüdür. Başka söyleyişle kaynağın alıcıyla paylaşmak istediği düşünce, duygu ve davranışları temsil eden sembollerdir (Ergin 1992: 62). Bu tanımda yer alan kaynak edebiyatta karşılığını yazar olarak, alıcı ise okur olarak bulur. Kaynakların birçoğunda ileti kelimesi, mesaj kelimesine karşılık olarak kullanılmaktadır. İleti; bildirme yazısı, mesaj (TDK Türkçe Sözlük 1988: 1067).

Hemen her edebi eserin bir hedef kitlesi ve bu kitleye ilettiği bir mesajı vardır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin hedef kitlesi ağırlıklı olarak çocuklardır. Çocuk edebiyatı ürünleri, genellikle çocuğa doğru davranış kalıplarını ve toplum içinde uyması gerekli kuralları öğretmek; iyilik, dürüstlük, yardımlaşma gibi birtakım değerleri kazandırmak; özetle çocuğu hayata karşı hazırlamak amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda yazılan her ürün, farklı mesajlar içermekte ve çocuğun dünyasında bir yer edinmeye çalışmaktadır (Arseven 2005: 42 Hece).

Çocuk kitaplarında çocukların hayata dair bilgi edinmesini sağlayan iletilerin çocuğa hissettirilmeden kuru bilgi cümleleriyle değil, olayların ve konuların içinde serpiştirilerek metnin doğal akışı içinde verilmesi gerektiğini söyleyen Büyükkavas Kuran, çocuk kitaplarında ait oldukları toplumun gelenek, görenek ve inançlarını,

sosyal, kültürel, ekonomik yapılarını yansıtan pek çok ileti/ mesaj yer aldığını ve bu iletilerin çocuğun hayatı tanınması ve hayata hazırlanmasında son derece etkin bir role sahip olduğunu belirtmiştir (2005: 264-265).

Eğitsel iletilerin çocuk tarafından kolayca algılanması için sembollerin basit olması gerekir. Aksi takdirde çocuk yanlış yorumlamalara, kararsızlıklara gidebilir.

Sonuç olarak; çocuk kitapları aracılığıyla çocuk, kendini, toplumu ve yaşamı tanıma, keşfetme fırsatı yakalayacak, edindiği bilgilerle zihinsel açıdan gelişecek, okuma yoluyla dili kullanma yeteneğini arttıracak, iletilerin de etkisiyle duygusal, ahlâki, sosyal yönden gelişecektir.

1.2. Sevim Ak'ın Hayatına İlişkin Bulgular*

Samsun'da doğan Sevim Ak, kimya mühendisliği ve biyo-kimya uzmanlığı eğitimi görmüştür.

Yazar Sevim Ak, 1985 yılından beri çocuk edebiyatıyla ilgilenmektedir. İlk kitabı UÇURTMAM BULUT ŞİMDİ 1987 yılında Redhouse Yayınları tarafından basılmış, yazar bu kitapla “Akademi Kitapevi Öykü Ödülü” almıştır.

Öyküleri Kırmızı Fare, Doğan Kardeş, Bando, Milliyet Kardeş, Başak Çocuk, Vakıf Çocuk, Kırmızı Bilye... gibi pek çok çocuk dergisinde yayınlanmıştır. TRT'nin “Portakal” ve “Zıpzıldır” adlı çocuk programları için öyküler, çevre sorunlarıyla ilgili senaryolar yazmıştır.

1999 yılında Arnavutlukta yayınlanan Balkan yazarları seçkisinde (Tregime) “Benim Adım Titi” adlı öyküsü Arnavutça olarak yer almıştır.

“Düşlere Sobe” adlı çocuk oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahnelemiştir.

* Sevim Ak'ın hayatına ilişkin bilgiler kendisinden elde edilmiştir.

17 Ağustos depreminden sonra İsraili psikiyatristlerle, Marmara Üniversitesi Psikiyatri bölümünün ortak çalışmalarıyla Adapazarı bölgesinde üretilen “Çocuklarda Korku” ile ilgili proje, yazarın 13 öyküsünden yararlanılarak başlatılmıştır.

Doğu ve Güneydoğu’daki çocuklarla gerçekleştirdiği yaratıcı okuma ve öykü yazma atölye çalışmalarının sonuçları Fransa’da Lignes D’ecritures’in (2002- 2003- 2004- 2005 yılı) çeşitli sayılarında yayınlanmıştır.

Anadolu’nun değişik yörelerindeki yatılı ilköğretim bölge okullarına yaptığı yolculukların anılarını “Güneşin Çocukları” adlı kitabında toplayan yazarın “Vanilya Kokulu Mektuplar, Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı kitapları Güney Kore’de Korece’ye çevrilmiştir.

Toto ve Şemsiyesi, Uçurtmam Bulut şimdi, Babamın Gözleri Kedi Gözleri, Penguenler Flüt Çalamaz, Şarkını Denizlere Söyle adlı kitapları 2007-2008 de Almancaya çevrilerek Almanya’da Anadolu Verlag ve Öner Verlag yayınevlerince basılacaktır.

1.2.1. Eserleri

Üniversite yıllarında ve sonrasında iyi edebiyat örneklerini okumaktan çok zevk alan yazarın okumak, yazma isteğini kamçılımıştır. Yazdığı öykülerdeki çocuk kahramanların varlığı ancak 15-20 öykü yazdıktan sonra dikkatini çekmiş, sonra öyküleri çocuk bakışıyla, yalın dille yeniden yazmış, “çocuklar için öyküler” haline dönüştürmüştür.

Yazarın birçoğu Can Yayınları’ndan çıkan kitapları şunlardır: Uçurtmam Bulut Şimdi (2003), Karşı Pencere (2003), Pembe Kuşa Ne Oldu (2003), Penguenler Flüt Çalamaz (2003), Toto ve Şemsiyesi (2003), Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino (2002), Babamın gözleri Kedi Gözleri (2003), Mahalle Sineması (2004), Vanilya Kokulu Mektuplar (2004), Domates Saçlı Kız (1998), Dalgalar Dedikoduyu Sever

(2003), Sakız Kızın Günleri (2004), Gemici Dedem (2003), Dörtgöz (1999), Çilekli Dondurma (2002), Lodos Yolcuları (2003), Güneşin Çocukları (2004), Az Buçuk Teo (2005), Gökte Biri Var (2006).

1.3. Problem

Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken eğlenmelerine de katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuk edebiyatı, üç yüz yıllık bir dönem içerisinde oluşan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatında bir metnin oluşturulması, bunun hedef kitlenin algılama düzeyi, ruh dünyası, ilgi alanı ve yaş durumuna uygun olmasına bağlıdır (Yalçın 2002: 4).

Çocuk edebiyatı yazarları birçok yönden eğitsel görev üstlenmiş kişilerdir. Bu yazarlar vermiş oldukları nitelikli eserler yoluyla çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarının gelişmesini sağlar. Konuşma, okuma, kavrama, karşılaştırma becerilerini geliştirir. Hayat boyu öğrenmelerine, eğlenmelerine, etkilenmelerine, ilgi çekici olayların farkına varmalarına katkı sağlar. Çevrelerine ilgi duymalarını sağlar. Tarih, coğrafya, fen bilimleri, edebiyat derslerinde tanıdığı şahıslara ve onların eserlerine ilgisini artırır. Çocukların hikâye ve romandaki kişilerin yerine kendisini koyarak yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olur.

Çocuk başlarda kendisine sunulanı alır, özümser, kabul eder. Kendisine sunulanlarla kişiliğini geliştirir. Bu durum edebiyat için de geçerlidir. Dolayısıyla çocuk edebiyatının bu konudaki görevi büyüktür. Çocuk kendisine sunulan edebiyat ürünleriyle bir yandan hayal dünyasını zenginleştirecek ve başka dünyalar keşfedecek; bir yandan da dilini sevmeyi ve onu incelikleriyle kullanmayı öğrenecektir.

Hikâye ve roman, çocuk edebiyatında çocuklara hitap eden en önemli türlerdendir. Çocuklar, çocukluk çağının her döneminde büyük bir zevkle hikâye ve roman okurlar. Eserlerdeki kahramanlarla özdeşleşir, olayı adeta yaşarlar. Bu

nedenle hikâye ve romanlar, birtakım eğitsel iletilerin çocuğa aktarımında araç niteliği kazanırlar.

Çocuk kitaplarının düzenlenmesi yetişkine dönük kitaplardan farklılık taşımak zorundadır. Bu eserlerin düzenlenmesinde aşağıda verilmiş ilkeler belirleyici olmalıdır:

1. Çocuk kitapları okul programlarını destekleyici bir yapıda olmalıdır.
2. Metinler hayatın gerçekleri ile ilgili olmalıdır.
3. Eserler duygu, düşünce ve hayal gücünü değiştireci olmalıdır
4. Kitaplar çocuklara içinde yaşadıkları ülkeyi, dünyayı sevmeyi öğretmelidir.
5. Çocukların üretme becerisini geliştirmelidir.
6. Çocuğun girişimci ve katılımcı olmasını sağlamalıdır.
7. Şiddet öğeleri içermemelidir.
8. Yazılan eserle estetik duygularını geliştirmelidir.
9. Eleştirme yeteneğini geliştirmelidir.
10. Evrensel ve millî değerleri geliştirici olmalıdır.
11. İnsan sevgisi, doğa bilinci oluşturuıcı nitelikte olmalıdır.
12. İnsanlığın ortak mirası olan değerlere karşı bilinçlendirici olmalıdır.
- 13.Çocukların bilişsel gelişimine uygun olmalıdır (Yalçın 2003: 34).

Bu çalışmada yukarıda saydığımız ilkeler ışığında Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler ortaya konmuştur. Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletileri belirleyebilmek amacıyla 5 hikâye kitabındaki 39 hikâye ve 5 roman incelenmiştir.

Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletilerin belirlenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.4. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Sevim Ak'ın çocuk hikâyelerinde ve romanlarındaki eğitsel iletileri ortaya koymaktır.

Bu temel amaca uygun olarak şu sorulara cevap aranacaktır:

1. Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki;

a. aile ortamındaki yaşantılara,

a.1. çocuklara

a.2. aile büyüklerine

b. sosyal çevre yaşantılarına

c. okul yaşantılarına,

c.1. öğrencilere

c.2. öğretmenlere

yönelik eğitsel iletiler nelerdir?

1.5. Önem

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun eğitiminde önemli bir araçtır ve bu araçlık görevlerini sundukları eğitsel iletilerle yerine getirirler. Ülkemizde çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletiler üzerine yapılmış araştırmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı ürünlerindeki iletilerin incelenmesi, bu konudaki eksikliğe dikkat çekmek ve bu konuda yapılacak çalışmaların önünü açmak açısından önemlidir.

Hikâye ve roman, çocuklara hitap eden en önemli türlerdendir. Çocuk, kendisini eserdeki kahramanın yerine koyarak olayı adeta yaşar. Bu nedenle bu iki tür, eğitsel iletilerin çocuğa aktarımında etkili birer araç görevi üstlenir.

Çocuklar, hikâye ve romanlarda çeşitli konulara ilişkin olarak çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunun karşılığını, olayların “neden” ve “niçin”ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Hikâyeler çocuğun sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur (Oğuzkan 2001: 98).

Hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımalarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka kıta ve ülkelerde yaşayan insanlar üzerine bilgi ve görüş de kazandırır (Oğuzkan 2001: 99).

Çocuğun eğitimi bir bütündür. Bu eğitimde çocuğun çevresinden aldığı tüm izlenimler son derece önemlidir. İzlenimlerin kazanılmasında çocuk hikâye ve romanlarının rolü büyüktür. Hatta bunların izleri gerçek yaşantı izlerinden daha kalıcı bile olabilir.

Günümüzde pek çok yazar çocuklar için kitaplar yazıyor, onların dünyasına girmeye çalışıyor. Bunlardan birisi de günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından Sevim Ak'tır. Bu çalışmanın amacı 12- 15 yaş grubu çocuklar için hikâye ve romanlar yazan Sevim Ak'ın eserlerindeki eğitsel iletileri ortaya koymaktır.

Çalışma sonuçları ebeveynlerin, eğitimcilerin ve ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarından ne derecede faydalanacağını belirlemektedir. Çalışmamızda varılan sonuçlar Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarının eğitim alanında ne şekilde kullanılacağına rehberlik edecektir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışmada; ele alınan hikâye ve romanlarda yer alan aile ortamındaki, okuldaki ve sosyal çevredeki yaşantılar detaylı biçimde incelenmiş ve bu yaşantılara yönelik eğitsel iletilerin tespitine yer verilmiştir.

Tez, Sevim Ak'ın 1996- 2006 yılları arasında yayınlanmış kitapları arasından kronolojik sıra dikkate alınarak seçilmiş on kitabıyla sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, literatür tarama modelini ele almış; Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletileri saptamaya yönelik kaynak taramasıdır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Sevim Ak'ın yazmış olduğu on hikâye kitabında yer alan doksan beş hikâye; on bir roman içinden çocuklara yönelik olarak yazmış olduğu yedi roman oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise Sevim Ak'ın on hikâye kitabında bulunan doksan beş hikâyeden 39 hikâye; çocuklara yönelik olarak yazdığı yedi romandan beş roman oluşturmaktadır.

Sevim Ak'ın gençlere yönelik olarak yazdığı romanlar ve kronolojik sıra dikkate alınarak seçilen on kitabının haricindeki hikâye ve romanları çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmamızın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Bazı kaynaklar için çeşitli kütüphanelerden ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Sevim Ak'ın bütün kitapları yayınevinden temin edilmiştir.

Elde edilen veriler çocuk eğitimi ve eğitim ortamlarındaki süreçlere uygun olarak değerlendirilmiştir. Hikâye ve romanlar; çocuğun aile, okul, sosyal çevre yaşantılarına yönelik eğitsel iletileri tespit etmek amacıyla bir plân dâhilinde

incelenmiş ve sırasıyla kaynakları bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır.

Hikâye ve romanların çözümlenmesinde, çocuk ve eğitim konuları dikkate alınmıştır. Çözümlenmenin ardından, belirlenen eğitsel iletiler gruplar halinde sınıflandırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmanın veri analizi sürecinde, öncelikle araştırmanın kaynaklarını oluşturan Sevim Ak'ın on hikâye kitabının içinde yer alan 95 hikâye ve on bir roman bastan sona taranmıştır.

Sevim Ak'ın, çalışmamızın temelini oluşturan hikâye ve romanlarını incelerken su noktalara dikkat edilmiştir:

a. Eserlerin yazılış nedenleri ortaya konmuş; ana fikrin yazarın eğitim hakkındaki düşünceleriyle örtüşüp örtüşmediği belirlenmiştir.

b. Eserlerde yer alan olaylar, olayları yaşayan tipler belirlenmiş; olay, tip ve ana fikir üçgeninde tutarsızlık olup olmadığı incelenmiştir.

c. Eserlerde yer alan kahramanların, anlatılan olaydaki işlevleri irdelenmiş, başkahramanın eser içindeki görevi ve sürükleyiciliği üzerinde durulmuş, taşıdığı karakter özelliklerinin eserin amacına yönelik olup olmadığı saptanmıştır.

d. Tarama sonucunda konu başlıkları belirlenmiş, Aile ortamındaki yaşantılara, okul yaşantılarına, sosyal çevre yaşantılarına yönelik 39 hikâye ve beş roman tespit edilmiştir. Sonraki aşamada belirlenen hikâyeler ve romanlar konu başlıkları altında sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

e. Hikâye ve romanların sınıflandırılmasında ilköğretim düzeyindeki öğrenciler, ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinden oluşturulan iki ayrı kontrol mekanizmasında farklı bakış açıları ve görüşler değerlendirilmiştir. Oluşturulan kontrol gruplarıyla fikir birliğine varılmış, çalışmamıza en uygun sınıflandırma yapılarak bulgular ortaya konmuş ve yoruma gidilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Sevim Ak'ın Çocuk Edebiyatı, Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri *

1985 yılından beri çocuk edebiyatıyla ilgilenen Sevim Ak çocuk edebiyatına yönelme sebebini şu şekilde açıklamaktadır:

Kendimi çocukların dünyasına hâlâ çok yakın hissediyorum. İçindeki çocuğu öldürmeyenlerdenim. Çocuk dilini anladığımı, onların iç dünyalarıyla rahatlıkla empati kurabildiğimi düşünüyorum. Çocuk dünyasını ciddiye aldığım için, bu alanda söyleyecek sözüüm olduğu için çocuk edebiyatı alanında çalışmalarımı sürdürdüm.

Günümüze kadar çocuklar için 21 tane kitap kaleme almıştır. Yazdığı nitelikli eserlerle çocuk edebiyatı alanında kendine yer edinmiş yazarın çocuk edebiyatı, çocuk ve eğitim konularındaki düşünceleri tespit edildikten sonra, bu bölümde ayrı bölümler halinde sunulmuştur.

3.1.1. Çocuk Edebiyatı Üzerine Düşünceleri

“Çocuk edebiyatı var mıdır, yok mudur?” sorusu çocuk edebiyatı kavramı ortaya çıktığı günden beri tartışılmaktadır. Çocuk edebiyatını “edebiyat” genel kavramı içinde değerlendirmek gerektiğini söyleyen yazarlarımız yok değildir; fakat birçok edebiyatçımız çocuklar için ayrı bir edebiyatın varlığı konusunda fikir birliğine varmıştır. Sevim Ak “Çocuklar için ayrı bir edebiyat - çocuk edebiyatı – var mıdır? ” sorusunu nedenleriyle birlikte şu şekilde yanıtlamaktadır:

* Sevim Ak'ın çocuk edebiyatı, çocuk ve eğitim üzerine düşünceleri ortaya konarken yazarla 6 Eylül 2007'de yapılan görüşmeden yararlanılmıştır.

Elbette var...Çocukların algı ve duyarlıkları, hayal güçleri, kullandıkları dil yetişkinlerden çok farklıdır. Nasıl okuma bilmeyen bir çocuğa 14-15 yaşındaki gençlerin okuduğu kitapları okuyamazsanız, çocuklara da yetişkinlerin okuduğu kitapları okutmak pek gerçekçi olmaz.

Çocuk kitabı yazarlığını ayrı bir yazarlık biçimi olarak gören ve bu yazarlık biçiminin özel hassasiyetler gerektirdiğini dile getiren Sevim Ak bu konu hakkındaki düşüncelerine şunları da eklemiştir:

Sanat ve edebiyatın yaşamın yeniden yaratılması, yeni bir gerçeklik yaratması gibi işlevleri de vardır. Çocuk yazınına da aynı bakışla bakmaya çalışıyorum.

Suluk alıp verdiğimiz dünyada yalnız değiliz. Tüm canlıların yaşam hakkına saygı temelinde kalarak, insanın üstünlüğünü, hakim olucu ve istilacı, tüketici eğilimlerini abartmadan tüm canlıların eşitlik hakkına saygı göstermekle başlamak gerektiğini düşünüyorum. Her türlü ayrımcılığa (dil, din, ırk, cins, özürlü-normal..vs) ve sosyal eşitsizliklere duyarlılığı geliştirmek, farklılıklara saygı duymak çocuklarımıza yeni bir dünyanın kapılarını aralarken sınıksız sarılacağımız değerlerden olmalı. Farklılıkları zenginlik olarak gören, çok sesliliğe saygı duyan, eleştirel, sorgulayıcı anlayışla, düşünmeye açık bir bakışla çocuğa yönelmek çok önemli. Sanatsal-estetik duyarlılığın gelişimi için estetik bilincinin geliştirilmesi yönünde de çaba gerekir. Toplumsal ve sosyal olaylara, her türden insan psikolojisine duyarlı yaklaşımlar, haksızlığa uğrayanın yanında olmak, şiddetin azaldığı barışın egemen olduğu daha yaşanılır bir dünyaya yönlendirebilecek anlayışla bütünleşmelidir.

Çocuk kitaplarında eğitsellik konusunda edebiyatçılarımız arasındaki yaygın görüş, eğitsel öğelerin kurgu içinde yedirilerek verilmesi yönündedir. Sevim Ak'ın eserlerindeki eğiticilik de içten içe, doğal bir yolla yapılır. Sevim Ak, çocuk edebiyatı eserlerindeki eğiticilik hakkında şunları söylemiştir:

Eğitici metinler yeterince ders kitaplarında, eğitim araçlarının içinde var... Bana göre çocuğu küçümsemeyen, korunmaya muhtaç olduğunu düşündürten, otoriter bakışa sahip yazar, yazınsal düzeyi düşürür. Metinlerin içine çocuğun uyması gereken kurallar, doğru

yaklaşım biçimleri yerleştirilirse, soru sorması, özgür düşünmesi, öz güvenini geliştirmesi engellenir.

Yazar, son yıllardaki önemli gelişmelere rağmen ülkemizdeki çocuk edebiyatı çalışmalarını, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, olması gereken yerde görmemektedir. Yazarın, çocuk edebiyatımızın ihtiyaçları, uluslar arası düzeyde görünür kılınması için yapılması gerekenler hakkındaki görüşleri şöyledir:

Türk çocuk edebiyatı son yirmi yılda önemli ölçüde gelişme gösterdi. Dil, içerik, estetik duyarlık açısından... Bugün gelinen noktada yine de yeterince zengin bir portföy sunabildiğimizi sanmıyorum. Kendi tarzını, üslubunu oluşturmuş, evrensel eserler üreten, perspektifi geniş yazar sayısı çok az. Birbirine benzeyen, birbirini tekrar eden, aynı sosyal kesim çocuklarına hitap eden eserler çoğunlukta, kurgu, dil, biçim, konu açısından yenilik getiren metinler azınlıkta kalıyor...

Yaşamın gerçeğinden kopmadan, çocuk bakışı ve gerçeğinden uzaklaşmadan çocuğa özgü sorunları, korkuları, kaygıları, beklentileri, çocuk- yetişkin çatışmalarını, savaşın, açlığın, şiddetin sorgulanması ..vb konuları onların anlayabileceği yalınlıkta ama edebi bir dille aktarmayı amaçlayan, çocuğu anlamaya ve keşfetmeye çalışan kendiyile aynı düzeyde gören yazarlarca üretilmiş metinlere hâlâ çok ihtiyaç var. Evrensel değerleri savunan, sevgi gereksinimini doyuran, umudu kaybettirmeyen, duygu ve düş dünyasını zenginleştiren, duyuların farkına vardıratan, duyarlık oluşturan kitaplara ihtiyaç vardır. Günümüzde çocuk steril bir ortamda değil, yaşamın tam göbeğinde durmaktadır. Çocukları savaş alanlarında, çalışma yaşamının içinde, açlık sınırının altında ölüm-kalım mücadelesi verirken, parçalanmış ailelerin yarattığı sorunlar zinciri içinde görüyoruz. Popüler kültürün sunduğu çocuk ürünleri olay örgüleri, mantık zincirleriyle çocukların gerçek hikâyelerini anlatmakta yetersiz kalıyor.

Çocuk dünyasına duyarlılıkla yaklaşan, onların gerçeklerini, hayat hikâyelerini, hayal dünyasını göz ardı etmeden ortaya koyan, çocuğu ciddiye alan, aile- toplum-okul sorunlarını tartışan, onlara yalnız olmadığını hissettiren, dünyadaki çarpıklıkları ortaya koyarken dünyanın değişebilir olduğunun mesajını veren kitaplara gereksinim duyuyoruz.

Yayınlarının çoğunda hâlâ çocuk kitapları editörlerinin olmaması gelişmenin önündeki en büyük engellerden biri. İçeriği, dili, illüstrasyonu, tasarımıyla çocuğun beğeni düzeyini yükseltecek eserlere

ihtiyacı karşılayacak yapılanmalar birkaç yayıneviyle sınırlı kalmış durumda.

İyi bir çocuk kitabıyla, çarpıklıklar-yanlışlıklarla dolu kitap hâlâ aynı raflarda ve birbirine aynı eşitlikte duruyor. Kitapların sağlıklı tanıtımı ve çocuğu iyi kitaba yönlendirmek konusunda yetmezlikler hâlâ yaşanıyor.

Çocuk edebiyatı yazarlığını özendirilmesi, iyi örneklerin yaygınlaştırılması, tanıtımı yönünde çaba harcamak gerekir. Taraflı, kişisel ilişkilere göre yapılan kitap eki, gazete tanıtımları gerçek iyi ürünlerin görünmesini engelleyebiliyor. Çeviri kitaptan daha çok yerli telif eserlerin yayın piyasasında yer alması Türk Çocuk yazını uluslararası platformda da görünür kılacaktır.

Ülkemizde çocuklara yönelik eserler veren yazarlara bakış açısını rahatsız edici bulan Sevim Ak; çocuk edebiyatına genelde ikinci sınıf edebiyat olarak bakılmasını, bu alanda öğretmenlerin, annelerin ve emeklilerin çocuklar için eğitici temelli metinler yazmalarını, çocuk yazınına öğretmenin emeklilik günlerinin uğraşı gözüyle bakılmasını, çocuk yazınının küçümsenmesini eleştirmektedir.

3.1.2. Çocuk Üzerine Düşünceleri

Hikâye ve roman türünde yazdığı 21 kitapla çocukların dünyasına hâlâ çok yakın olduğunu, çocukları önemseydiğini, onların duygu ve düşüncelerini empati yoluyla anlayıp anlatabildiğini gösteren Sevim Ak, çocuklar hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

Çocuklar pırıl pırıl gözlerde, iyimser, sevgi dolu ve soru soran gözlerle bakıyorlar yetişkinlerin tepetaklak ettikleri dünyaya...Büyükler gibi düşüncelerini aktarmada engelleri yok...Net ve doğrudan aktarıyorlar duygularını, duygulanımlarını, sorularını...

Sevim Ak'ın eserlerinde hayal gücü, yaratıcılığı çok gelişmiş çocuk tiplere sıkça yer verilmektedir. Bunun sebebini yazar şöyle açıklar:

Sorular soran, düşünen, eleştiren bir okur yaratmanın en kolay yolunu seçiyorum belki de. Kahramanlarımın dünyasını alabildiğine geniş tutarak...

Sevim Ak'ın eserlerindeki çocukları masum, samimi, sıcakkanlı olarak betimlemesi, yazarın çocuklar hakkındaki görüşlerinin bir yansımasıdır. Yazar, onları değiştirmeye başlamadan önce tüm çocukların bu özelliklere sahip olduğu görüşündedir.

Eserlerini kaleme alırken önceden belirlediği bir amaca doğru ilerlemediğini; fakat çocukların gelişim özelliklerini, okuma eğilimlerini dikkate alarak yazdığını belirten Sevim Ak'ın bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Yazarken ön hesaplar yapmıyorum. Yazmak istediğim hikâyeler birkaç dosyada duruyor. Hangisini çalışmak istersem aylarca onun üstünde düşünüyorum. Kızlar iyi okur, erkeklerin ise okumaya ilgisi daha az, bu bilinen bir gerçek. Az Buçuk Teo adlı kitabımı bilim-teknik dergileri okuyan, hikâye, romana ilgi duymayan erkeklerin de sevebileceğini düşünerek yazdım.

3.1.3. Eğitim Üzerine Düşünceleri

Eğitimin sosyal ve toplumsal bir süreç olduğunu ve iktidarla doğrudan bağlantılı olduğunu düşünen Sevim Ak'ın mevcut eğitim sistemimiz ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Ezbere dayalı eğitim sistemimizin değiştirilme aşamasında olduğunu gözlüyorum. Bunu gerçekleştirecek bilgi ve eleman eksikliğine henüz her eğitim kurumunda ulaşılmadığını gözlüyorum. Fırsat eşitliğinin olmadığı bir alandan sağlıklı bireyler çıkabileceğine inanmıyorum.

Sevim Ak, çocuğun eğitiminde ailenin, okulun, sosyal çevrenin rollerinin yadsınamayacağı, okulda verilen eğitimin aile ve sosyal çevre tarafından

desteklenmediği müddetçe amaca ulaşmayacağı, farklı sosyal katmanlara sahip olmamızın güzellikleri olduğu kadar zorluklarının da olduğu görüşündedir.

Yazar, eserlerinde yer alan eğitim amaçlı iletileri soran, sorgulayan, eleştiren, karşısındakine saygı gösteren, çok yönlü düşünmeyi, görmeyi hedefleyen, ayrımcılığa karşı çıkan bir anlayışla çok da göze batmadan vermeye çalıştığını dile getirmektedir.

Hikâye ve roman dendiğinde akla gelen ilk öge, olmuş ya da olması mümkün olaydır. Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında ise yer yer olağanüstülükler görülmektedir. Sakız Kızın Günleri adlı hikâyeler dizisi buna örnek olarak verilebilir. Yazar eserlerindeki fantastik unsurları da çocuğun hayal kurma yeteneğiyle bağdaştırmakta, bu nedenle de o masalsi öğeleri gerçekliğimizin bir parçası olarak görmektedir.

3.2. Sevim Ak'ın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler

Bu başlık altında, öncelikle Sevim Ak'ın hikâyelerindeki eğitsel iletiler, sonra romanlarındaki eğitsel iletiler ortaya konacaktır.

Tablo 1. Sevim Ak'ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletilerin Dağılımı

Toplam Hikâye Sayısı	Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	Yüzde
39	Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	41.03
	16	
	Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	53.85
	21	
	Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	5.13
	2	

Sevim Ak'ın toplam 39 hikâyesinin 16'sında eğitsel iletiler aile yaşantılarına, 21'inde sosyal çevre yaşantılarına, 2'sinde okul yaşantılarına yöneliktir. Aile yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler 41.03'lük yüzdeye sahiptir. 53.85'lik yüzdeyle en büyük paya sosyal çevre yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler sahipken 5.13'lük yüzdeyle en küçük pay okul yaşantılarına yönelik eğitsel iletilerindir.

Tablo 2. Sevim Ak'ın Romanlarındaki Eğitsel İletilerin Dağılımı

Roman Sayısı	Toplam İleti Sayısı	İleti Sayısı	Yüzde
5	57	Aile Yaşantılarına Yönelik İletiler	33.33
		19	
		Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	61.40
		35	
		Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	5.26
		3	

Sevim Ak'ın araştırma kapsamındaki 5 romanında toplam 57 ileti yer almaktadır. Bu iletilerden 19'u 33.33'lük yüzdeyle aile yaşantılarına, 35'i 61.40'lık yüzdeyle sosyal çevre yaşantılarına, 3'ü 5.26'lık yüzdeyle okul yaşantılarına yöneliktir.

3.2.1. Sevim Ak'ın Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler

Bu başlık altında; Sevim Ak'ın hikâyelerinde yer alan aile ortamındaki yaşantılara, sosyal çevre ve okul yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler ortaya konacaktır.

3.2.1.1. Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Toplumunu oluşturan en küçük parça ailedir. İnsanın kişilik oluşumundaki en kritik dönem aile içinde geçer. Çocuğun yetiştirilmesi ailenin en önemli görevlerindedir ve bu nedenle aile bir eğitim kurumu olarak düşünülebilir. Çocuk üzerindeki eğitsel görevini tam olarak yerine getiren bir aile; çocuğa güven duygusu aşılmalı, çocuğun sosyalleşmesinde bir basamak olmalı, örnek davranış biçimleri oluşturmalı, çocuğun yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olmalıdır.

Yörükoğlu, ailenin çocuğun eğitimindeki etkisini şöyle dile getirmektedir:

Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (2004: 126).

Ailenin çocuğun eğitimindeki rolünü eserlerinde sıklıkla işleyen Sevim Ak, aile ortamındaki yaşantılara yönelik olarak çocuğa ve aile büyüklerine birçok eğitsel ileti sunmaktadır.

Tablo 3. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Toplam Hikâye Sayısı	Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	Yüzde
39	16	41.03

Sevim Ak'ın hikâyelerinde yer alan aile yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler 41.03'lük bir yüzdeye sahiptir. Bu yüzdeyi oluşturan 16 hikâyenin 11'inde ileti aile büyüklerine yönelirken 5'inde çocuk okura yönelmektedir.

3.2.1.1.1. Çocuklara Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında yazarın; güç ve mutluluk, tecrübelerden yararlanmak, sevginin dili, anne fedakârlığı konularında çocuklara yönelik olarak verdiği eğitsel iletiler ortaya konacaktır.

Güç ve Mutluluk

“Ailenin varlığını hissetmek kişiye güç ve mutluluk verir” iletisi çocuğa yönelik olarak verilmiş ilk ileti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aile, varlığıyla çocuğa manevî bir destek sağlar. Bu destek çocuğun yaşama bakışını olumlu yönde etkileyerek onu mutlu bir birey haline getirir. Ayrıca anne, baba ve kardeşlere sahip olma çocuğa yalnız olmadığı hissini vererek onu yaşama karşı dirençli, güçlü kılar.

Sevim Ak, bir aileye ait olmanın, ailenin varlığını hissetmenin kişiye vereceği güç ve mutluluğu “Çilekli Dondurma” adlı hikâyesinde işlemiştir.

“Çilekli Dondurma” adlı hikâyede kimsesiz bir sokak köpeği olan Topaç, hayata karşı ürkektir ve yoğun bir anne özlemi duymaktadır. Kardeşlerini bulduktan sonra ise korkularında sıyrılarak kendini daha güçlü ve mutlu hissetmeye başlamıştır. Hikâyenin kahramanı Gülüş, Topaç’ın hayatını gözlemleyerek, kendini onun yerine koyarak durumunu değerlendirmekte ve Topaç’ın anne özlemine, kardeşlerine kavuştuktan sonraki değişimine bakarak bir aileye sahip olmanın güzelliğini, kişiye mutluluk ve güç getireceğini kavramaktadır.

Sağlıklı benlik değeri için, çocukların ait olma duygusuna ihtiyaç duyduklarını vurgulayan Yavuzer, bir aileye ait olamamanın çocuğa hissettireceği olumsuzlukları şöyle dile getirmiştir:

Çocuklar kendi ailesinden başlamak üzere diğer insan gruplarını kapsayacak şekilde başkaları tarafından kabul görmeye ve sevmeye

ihtiyaç duyarlar. Bu kabul edilme ve grup kimliği olmadan kendini reddedilmiş, yalnız ve evi, ailesi, grubu olmayan başıboş biri gibi hissedebilir (2002b: 22).

Tecrübelerden Yararlanmak

Yazar, “Büyüklerin yaşam tecrübelerinden yararlanmak, onların fikir ve önerilerine yaşam şansı vermek gerekir” iletisi “Yeni Moda Kuaför” adlı hikâyesinde, bir anne kızın kuaför macerasını anlatarak okura vermektedir.

Anne, yaz mevsimi yaklaştığından kızının uzun ve bakımsız saçları kesilsin, kızı yazın sıcak günlerinde rahat etsin istemektedir. Kızı ise annesinin bu fikrine karşıdır ve saçlarını kestirmeme konusunda direnir; fakat annenin ısrarları ile saç kesilir. Kız, yeni saç modelini çok beğenir ve annesinin tecrübelerine önyargıyla yaklaştığı için pişmanlık hisseder.

Aynı ileti “Kırlangıç Mio’nun Şaşkınlığı” adlı hikâyede de farklı bir yaşantı aracılığıyla yinelenmektedir:

Tek arkadaşı denizkestanesi olan kırlangıç Mio’ya anne ve babası başka canlılarla da arkadaşlık etmesini, yolculuğa çıkıp yeni yerler görmesini öğütlemekte ve her yeni yerin yeni bir okul olduğunu söylemektedir. Kırlangıç ise anne babasının tecrübelerinden yola çıkarak verdikleri bu öğütleri kulak ardı etmektedir. Bir sabah yine denizkestanesi ile kayalıklarda güneşlenirken karşıdan deniz papağanının geldiğini görür. Papağanın gagasının rengi solmuştur. Denizkestanesi, Mio’ya papağanın üzüntüden bu hale geldiğini söyler. Kırlangıç ağlamaya başlar. O ağladıkça kestane güler, Mio ise buna bir anlam veremez. Sonunda kestane Mio’ya ne kadar cahil olduğunu, papağanların üreme zamanı sonrası böyle görünmelerinin doğal olduğunu söyler. Mio kendini çok cahil ve aptal hisseder, anne babasının ne kadar haklı olduklarını anlayarak yolculuğa çıkmaya, yeni yerler görüp yeni yeni canlılar tanımaya karar verir.

İlk hikâyede saçlarını kestirmeme konusunda ısrar eden kız, ikinci hikâyede ise tek arkadaşıyla, sürekli aynı yerde yaşama konusunda ısrar eden kırlangıcın büyüklerinin tecrübelerinden yararlanmama, onların fikir ve önerilerine yaşam şansı tanımama konusunda duydukları pişmanlık aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Sevginin Dili

“Gösteriliş biçimi, aracı ne olursa olsun sevgi yaşamın her yerindedir. Önemli olan onu hissedebilmek ve hissettirebilmektir” ileti okura, annesine sevgisini ona Anneler Günü’nde güzel bir hediye olarak göstermek isteyen bir kız çocuğunun hikâyesinin anlatıldığı “Gözlerimi Geri Verin” adlı hikâyedeki şu olay aracılığıyla verilmektedir:

Anneler Günü’nde annesine sevgisini göstermek üzere bir hediye almak isteyen kız çocuğu, bütün bir gün dükkân dükkân gezer ve parasının yetebileceği bir hediye arar. Günün sonunda bir kutu kesme şeker ile eve döner ve şekerleri annesine hediye eder. Kahvaltıda annesinin bardağına hediye paketinden çıkardığı bir kesme şeker atarak onun Anneler Günü’nü kutlar. Kızının bu küçük hediyesiyle çok mutlu olan anne, kızının boynuna sevgiyle sarılır. Küçük kız sevgisi göstermeyi bir kesme şekerle dahi olsa başarmış, annesinin sevgisini de derinden hissedebilmiştir.

Yörükoğlu, sevginin açığa vuruluş biçiminin değişiklik gösterebileceğini şöyle ifade etmiştir:

Sevgi yalnız öpmelerin, okşamaların sayısıyla ölçülecek bir duygu değildir. Onu açığa vurmanın çok çeşitli yolları vardır. Bir sıcak bakış, tatlı gülüş, bir dokunuş, sevgiyi sözlerinden ve antlardan (yeminlerden) daha etkili olarak belirtebilir (2004: 194).

Anne Fedakârlığı

“Annenin çocuklarını koruma içgüdüğü onu korkusuzlaştırır, cesur kılar. Anneler kendi canları söz konusuken bile çocuklarını düşünebilecek kadar fedakârdırlar” iletisi, “Denizatları Nereye” adlı hikâyede işlenmektedir.

Hikâyede Sevim Ak, bir anne denizatının çocuklarına duyduğu sevgiyi ve onların canını kendininkinden üstün tutarak gösterdiği fedakârlığı anlatmaktadır. Bir denizcinin ağlarına yakalana Si adlı anne denizati, hücrelerine can veren su bedenini terk ederken ölüm korkusunu değil çocuklarının sağ olup olmadıklarını düşünmektedir. Eşi Çia’ya yavrularının ağa yakalanıp yakalanmadıklarını sorar. Çia yavruların denizde olduklarını söyleyince “Mutluyum” diyerek hayata gözlerini yumar.

İleti, ölüm anında dahi çocuklarının sağlığını düşünen anne denizatının aracılığıyla annelerdeki sonsuz özveri, fedakârlık okura gösterilerek verilmektedir.

3.2.1.1.2. Aile Büyüklerine Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında aile büyüklerine yönelik olarak; paylaşımın gereği, model alma, çocuk ve hayal, görüş ayrılıkları, toplumsal kaygı, çocuğun seçim ve kararlarına saygı konularındaki eğitsel iletiler ortaya konacaktır.

Paylaşımın Gereği

“Çocukların en büyük ihtiyaçlarından biri paylaşımında bulunabilecekleri bir arkadaştır. Kendilerini yalnız hissettiklerinde bu ihtiyaçlarını hayali kişilerle, oyuncaklarla gidermeye çalışırlar. Bu nedenlerle anne- babalar çocuklarıyla vakit geçirmeli, aile içi paylaşımlara gidilmelidir. Böylelikle çocuk anne- babasının ilgi ve sevgisini hissedecek, önemsendiğini anlayan çocuğun özgüveni de gelişecektir” iletisi “Yağmurlu Bir Gün” ve “Pembe Hala” hikâyeleri aracılığıyla verilmektedir.

“Yağmurlu Bir Gün” adlı hikâyenin ana kahramanı Gülüş, evde kapalı kaldığı yağmurlu bir günde sıkıntısını atmak için arkadaş arayışına girer. O gün Gülüş’ün tek ihtiyacı paylaşımında bulunabileceği bir arkadaştır. Anne- babası çocuklarının bu ihtiyacına cevap vermemektedir. Gülüş, bir süre sonra oyuncak bebeğinin konuştuğunu, gördüğünü, yürüdüğünü düşünmeye başlar. Bütün gün beklediği, yalnızlığını giderecek arkadaşı oyuncak bebeği oluvermiştir.

“Pembe Hala” adlı hikâyede ise halasının kendisiyle konuşmamasından, ilgisizliğinden, onu sevmemesinden şikâyetçi olan bir kız çocuğunun ufak paylaşımlarla halasına yaklaşması anlatılmaktadır. Paylaşımın gereğinin vurgulandığı bu hikâye çocuklara ilgi, sevgi gösterilmesi; önemsendiklerinin hissettirilmesi konusunda aile büyüklerine ileti verir niteliktedir.

Küçük kız ile halası arasında halası evlerine geldiği ilk günden beri soğuk rüzgârlar esmektedir. Halası onunla konuşmadığı gibi evdeki ufak tefek yaramazlıklarını da ortaya çıkarmaktadır. Bir süre sonra aynı evin içinde halasıyla karşılaşmamak için çabalar hale gelir. Ta ki anne- babasının tiyatroya gittikleri, halasıyla evde yalnız kaldıkları o geceye kadar. Yağmurun ve gök gürültüsünün git gide şiddetini arttırması o geceyi küçük kız için adeta bir kâbusa çevirir. Kendini yatağının altına atıp ağlamaya başlar. O sırada halası içeri girer, kıza sarılarak korkmamasını, yanında olduğunu söyler ve onu kendi odasına götürür. Art arda anlattığı massallarla küçük kızı rahatlatır. Hala ile yeğen arasındaki bu paylaşım onların birbirlerine yaklaşmalarını, hatta bir süre sonra aralarından su sızmasını sağlar.

İlk örnekteki Gülüş’ün paylaşımında bulunabileceği bir arkadaş arayışı, ikinci örnekteki hala-yeğen paylaşımının sağladığı yakınlaşma aracılığıyla paylaşımın gereği vurgulanarak ileti okura verilmektedir.

Yavuzer’in “Okul Çağı Çocuğu” adlı eserinde anne babalara yaptığı şu sesleniş iletiyi destekler niteliktedir:

Çocuğunuzla birlikte zaman geçirin. Kazanan ya da kaybedenin olmadığı, ona kendini başarılı hissettirecek ortak yapabileceğiniz eğlenceli etkinlikler bulun. Onunla ve başardıklarıyla ilgilendiğinizi gösterin. Çocuğunuza zaman ve enerji ayırarak güçlü bir sevgi ve kabul mesajı iletmış olursunuz (2002b: 65).

Model Alma

“Ergenlik döneminde kimlik arayışı başlamasıyla birlikte çocuklar model arayışı içine girerler. Alınan modellerle birlikte düşünceler, hayaller, istekler değişime uğrar ve genç model aldığı kişiye benzemeye başlar” iletili aile büyüklerine yönelik bir başka iletidir.

Ergenlik döneminde çocuğun kendisini ve dünyayı algılayışı, hem de diğer insanların çocuğu algılayışı değişim gösterir. Kimi zaman çocuk, kimi zaman yetişkin olarak nitelendirilmek onu bir kimlik aramaya doğru iter. Ergen, yaşadığı kimlik bocalamasıyla yetişkin model arayışına girer.

“Kuşlar Kralı Nikola” adlı hikâyenin çocuk kahramanı Cem model arayışı içindedir. Kuşlar Kralı Nikola ile tanıştıktan sonra onu kendine model edinir ve sonraki süreçte düşünce ve hayallerinde birtakım değişimler olur. Cem’in en büyük hayali kuş olmak, uçmaktır. Hatta bir gün bunu yapay kanatlarla denemeye bile kalkışır; fakat denemesi telefon tellerine takılıp kalmakla sonuçlanır. O gün tanıştığı Kuşlar Kralı Nikola, Cem’in hayallerini değiştiren kişi olur. Nikola evinin çatı katında yüzlerce kuş besleyen bir adamdır. Bir gün Cem’i kuşlarını görmesi için evine davet eder. O günden sonra Cem Nikola’nın evinin daimi ziyaretçisi olur. Artık tek hayali Kuşlar Kralı olmaktır. Tıpkı Nikola amcası gibi.

Cem’in Nikola’yı model alışı ve bundan sonraki süreçte Cem’de başlayan Nikola’ya benzeme isteği, Cem’in düşünce, istek ve hayallerindeki değişim aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Erden ve Akman'ın şu sözleri de ergenin model arayış sürecinin doğallığını ortaya koymaktadır:

Kimliğini kazanması, bir yetişkin olabilmesi için ergenin başlangıçta bir yetişkin modele ihtiyacı vardır. Çevresinde güvendiği, sevdiği, kendisini yargılamadığına, olduğu gibi kabul ettiğine inandığı bir yetişkin bulunduğu ona benzemek, onun gibi olmak ister (2001: 95).

Çocuk ve Hayal

“Çocukların kendilerine ait, hayalleriyle şekillendirdikleri farklı bir dünyaları vardır. Bu nedenle aile büyüklerinin kendilerine mantıksız gelse de çocuklarının konuşmalarının, davranışlarının gelişim süreçleri içinde doğal olduğunu bilip onları anlamaya çalışmaları gerekir” iletisi “Uçurtmam Bulut Şimdi” hikâyesinde, babasının yaptığı ilk uçurtmayı elinden kaçıran ve uçurtmasının artık bulut olduğuna inan bir çocuğun aracılığıyla okura verilmektedir.

Hikâyenin ana kahramanı arkadaşı Kerem’le birlikte uçurtmalarını alıp mahallelerindeki rüzgârı eksik olmayan boş araziye giderler. Daha eğlenmeye başlamışlardır ki uçurtmasını elinden kaçıır. Kerem’le uçurtmanın şimdi nerede olduğunu konuşmaya başlarlar ve aldıkları ortak karar uçurtmanın artık bulut olduğudur; çünkü bulutlar başka başka şeylere benzemektedir: eskimiş mendiller, uçan balonlar, uçurtmalar... Eve döndüğünde babasının neden oluştuğunu sorar. Babası bulutların su buharı kümeleri olduğunu söylese de “O zaman dedem gökyüzünde ne arıyordu?” diyerek babasının söylediklerini reddeder ve hayallerine inanmayı seçer.

Hikâyedeki kahramanlarda da olduğu gibi bütün çocukların hayal güçleri çok gelişmiştir. Tüm sorularının hayal dünyalarında bir yanıtı vardır. Anne ve babalar ne kadar mantıklı açıklamalar yaparlarsa yapsınlar çocukların bunu anlamaları için belli bir gelişim düzeyini geride bırakmış olmaları gerekir.

Aynı ileti iki kardeşin deprem korkusunu konu alan “Büyüme İstiyorum” adlı hikâyede de şu olay aracılığıyla verilmektedir:

Pencere önünde babalarının işten dönüşünü bekleyen iki kardeş esmeye başlayan rüzgârla ilgili konuşmaya başlarlar. Ağabey kardeşine tufan olacağını, evlerinin uçabileceğini, fırtınanın onu yutup yağmurla geri gönderebileceğini, babaları dışarıda olduğundan başına kötü şeyler gelebileceğini söyler. Ağabeyinin tüm söylediklerine inanan kardeş korku içindedir. Ağabeyi oturdukları divanı sallayıp deprem olduğunu söylediğinde ölebileceklerini düşünmeye başlar. Çalan kapıyla birlikte yerinden fırlar. Gelen babasıdır. “Kurtar bizi!” diyerek babasının boynuna sarılır ve ağabeyinin söylediklerini artarda sıralar. Bunun üzerine ağabey şaka yapmak istediğini, kardeşini kandırdığını söyler. Kardeşi ise büyüyebileceği, evleri yıkılmayacağı ve güneş kentlerine tekrar doğacağı için çok mutludur artık.

Yazar bu hikâyesinde “Uçurtmam Bulut Şimdi” de olduğu gibi çocukların hayal güçlerine ve bu güç nedeniyle söylenen her şeye çabuk inanabildiklerine dikkat çekmiştir. Okura “Çocukların olumsuz yönde etkilenmemeleri için onları yersiz düşüncelere sürükleyebilecek sözlerden uzak durulması gerekir, çünkü büyüklere mantıksız gelen birçok şeyi çocukların hayal gücü mantıklı ve inanılır kılabilir” iletisini vermektedir.

“Dut Ağacının Korkusu” ve “Herkesin Bir Yıldızı Var” adlı hikâyelerde de aile büyüklerinin sözlerini kendi düşünce yapıları, hayal güçleri içinde farklı yorumlayan çocukların asılsız düşüncelere yönelişi anlatılarak çocukların kendilerine ait, hayalleriyle şekillendirdikleri farklı bir dünyaları olduğu, bu nedenle büyüklerinin sözlerini bu dünya içerisinde kendilerince yorumlayarak yanlış anlama ihtimallerinin doğabileceği, bunu önlemek için aile büyüklerinin çocuğun anlayabileceği biçimde konuşup gerektiğinde açıklamalara giderek çocukların yanlış anlama ihtimallerini ortadan kaldırmaları gerektiği, aksi takdirde onu asılsız, mantık dışı düşüncelere sevk edebilecekleri vurgulanmaktadır.

“Dut Ağacının Korkusu” adlı hikâyede bahçelerindeki meyve ağacının neden meyve vermediğini merak eden çocuğa babası ağacı korkutmak gerektiğini söyler. Her ağacın bir perisi olduğunu da ekler. Babasını bu sözleri üzerine çocuk, gece el etek çekilince yanına bıçak, balta, çekiç, çakı alarak ve beyaz bir çarşaf giyerek bahçeye iner. Garip sesler çıkararak ve yanına aldığı aletleri ağaca fırlatarak onu korkutmaya çalışır. Sokakta köpek seslerinin ağacın ağlayışı, komşularının öksürük seslerini ağacın can çekişleri olarak algılayacak kadar inanmıştır ağacın korkutulabileceğine. Bu macerası karşı pencereden üzerine dikilen bir çift göz ve “Yakalayın, hırsız var!” bağıışıyla son bulur.

“Herkesin Bir Yıldızı Var” ise anneannesinin “Yıldızı alçak bu çocuğun” sözlerini kendi hayal dünyasında farklı yorumlayan bir kız çocuğunun hikâyesidir. Anneannesinin bu sözleri onu çok düşündürür. Diğer insanlardan farklı olduğunu düşünmeye başlar. Üstelik gördüğü rüyada kaybolan cetvelini bulması buna bir işaret olabilir kendince. Rüyasını arkadaşına anlattığında onun da benzer bir rüya gördüğünü öğrenir. Yaptığı ilk şey arkadaşının başının üzerine bakıp onun yıldızını aramak olur.

Çocuklarının hayal güçlerinin ne denli geniş olabileceğini göstermek açısından etkili bir hikâyeye de “Sakız ve Aytaşı”dır.

Sakız hayal gücü çok geniş bir çocuktur. Kılıktan kılığa girer, bazen şarkıcı, bazen bir sirk cambazı, bazen de tren memuru olur. Halası sakıza bir gezi dönüşü bir milyon on iki yaşında olduğunu söylediği bir aytaşı getirir. Aytaşı Sakız’ın o geniş hayal dünyasının anahtarı olur adeta. Onun sihirli olduğu düşüncesiyle aytaşından kopardığı kum taneciklerini insanların saçlarına bırakır. O insanlar bu sihir sayesinde istedikleri hayvan, bitki, nesnelere dönüşürler ve yine Sakız’ın söylediği iki sihirli sözcükle de eski hallerini alırlar.

İleti, çocuğu Piaget’in bilişsel gelişim dönemlerinden işlem öncesi dönemde (2-7 yaş) yer alan ebeveynlere yöneliktir.

Bu yaş grubu çocuğunun en önemli özelliklerinden biri hayal dünyalarının çok geniş olmasıdır. Oyunları gözlendiğinde, kurdukları hayal dünyasında saatlerce oynadıkları, hayali arkadaşlarıyla ya da oyuncakları ile konuştukları gözlenebilir (Erden ve Akman, 2001: 67) .

Piaget'nin işlem öncesi dönem olarak adlandırdığı, 2-7 yaş arası çocukları kapsayan dönemin özellikleri Gander ve Gardiner'in "Çocuk ve Ergen Gelişimi" adlı eserlerinde şöyle yer almıştır (2004: 460):

Bu düzeyde düşünce mantıkdışıdır ve anlık, görünürlü koşullara son derece bağlıdır. Zihinsel tasarımlama şimdi olanaklı olsa da, bilgi sistemli biçimde işlenmez. Küçük çocuklar belirli bir zamanda bir durumun yalnızca bir yönünü ele alma yeteneğine sahiptirler.

Görüş Ayrılıkları

"Eşler arası görüş ayrılığı da bu ayrılığın zaman zaman tartışmalara neden olması da doğaldır; fakat eşlerin bu durumu çocuğun bocalamasına neden olabilir. Anne babalar çocuklarının yanında birbirleriyle tutarlı davranmalıdır. Özellikle tartışmalara çocuk şahitlik etmemelidir" iletisi, "Yağmur Bulutu" adlı hikâyede babasına sorduğu bir soru ile başlayan anne baba tartışmasına tanık olan bir çocuğun suçluluk hissi ve buna bağlı üzüntüsü anlatılarak okura verilmektedir.

Yağmurun nasıl oluştuğunu merak eden çocuk bunu babasına sorar. Baba kızının bu sorusuna 'Aç kitabını bak. Her şey vardır kitaplarda.' diye bir yanıt verince anne: 'Ne biçim babasın sen, çocuğun sorusuna yanıt versene.' diyerek bir çıkış yapar. Bu şekilde başlayan eşler arası tartışma çocuğun hıçkırıklarla babaannesinin odasına koşması, ona sığınmasıyla sonlanır.

Eşler arası uyum ve bunun çocuğa etkisi konusunda iki ayrı yazarın görüşleri şu şekildedir:

Ayrı çevreden gelen, ayrı eğitimden geçmiş iki insanın hiç bocalamadan, kusursuz bir ilişki kurması güçtür. Ayrıca çeşitli nedenlerle birbirlerine çatmaları, eleştirmeleri olağandır (Yörükoğlu 2004: 141).

Anne babalar, özellikle disiplin konusunda görüş birliğinde olmaya ve çocuğun yanında tartışmamaya özen göstermelidirler (Yavuzer 2002a: 141).

Çocuk, insanca duygular olan kızgınlık, öfke gibi olumsuz duyguları da tanınmalıdır. Ancak çocuk bu olumsuz duyguların nasıl dizginlendiğini, nasıl uyarca dışa vurulduğunu da evinde öğrenir. Saldırganlığını sınırlandıramayan bir baba ya da öfke saçan bir anne, çocuğuna ölçülü olmayı öğretmez (Yörükoğlu 2004: 146).

Toplumsal Kaygı

“Toplumsal kaygıya kapılıp çocukları yalana, düşüncelerini açıkça söylememeye ya da söyleyeceklerini ertelemeye yönlendirmek hatadır” iletisi, aile büyüklerine yönelik bir başka ileti olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Zamanı Gelmeden” adlı hikâye toplumsal bir kaygıya kapılan bir annenin “Ne derler?” düşüncesiyle çocuğunu yalana yönlendirdiğini anlatmakta ve yanlış anne baba tutumuna dikkat çekmektedir.

Çocuk okuldan döndüğünde annesinin komşularıyla oturup sohbet ettiklerini görür. Çantasını bırakıp çıkacakken annesi gününün nasıl geçtiğini sorar. Çocuk, annesiyle yaptıkları matematik ödevindeki iki sorunun yanlış çıktığını ve arkadaşlarından daha düşük not aldığını söyleyince annesinin tüm neşesi kaçar. Kızını mutfığa çekerek komşuların yanında rezil olduğunu, ödevi birlikte yaptıklarını söylememesi gerektiğini sıralayarak kızının kulağını çeker. Çocuk ise kulağını annesini parmakları arasından kurtardığı gibi kaçarcasına evden çıkar.

Kişilik oluşumunun ilk tohumlarının çocuklukta atıldığı düşünülecek olursa toplumsal kaygıyla yetiştirilen çocuklar düşüncelerini ifade edemeyen, toplumu baskı unsuru olarak gören ve konuşmaktan korkan bireyler olacaktır ki bu hiçbir şekilde eğitimin amaçlarıyla bağdaşmamaktadır.

Yetişkinlerin çocuklara davranışları toplumun istek ve amaçlarına değil, çocuğun gelişimine yönelik olmalıdır. Toplumsal kaygıdan sıyrılmak anne babaları hoşgörülü kılar. Hoşgörülü anne babaların çocuklarının eğitime etkisi Yavuzer tarafından şöyle dile getirilmiştir (2002a: 135):

Anne babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Böyle durumlarda çocuk, evine yönelik bir birey olur. Eğer anne babasının hoşgörüsü normal bir düzeydeyse, bu çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder.

Çocuğun Seçim ve Kararlarına Saygı

“Çocukların kendilerine güvenlerinin gelişmesi için, kendini bir birey olarak hissedebilmesi, önemsendiğini ve fikirlerine değer verildiğini görebilmesi için aile büyüklerinin onların seçim ve kararlarına saygı göstermeleri, onların yerine karar vermemeleri gerekir” iletisi “Vitrindeki Mavi Bahçıvan” adlı hikâyede annesiyle alışverişe çıkan bir kız çocuğunun onun adına tüm seçimleri annesinin yapması üzerine yaşadığı üzüntü anlatılarak okura verilmektedir.

Anne kızına sınıf geçme hediyesi almak için onunla birlikte alışverişe çıkar. Kız girdikleri dükkânların birinde mavi bir bahçıvan pantolon beğenir, annesi ise kırmızı olanı... Daha sonra anne pantolonu kendisi dikmeye karar verir diktiği pantolonun ne rengi nede modeli kızının istediği gibidir. Ayrıca kızının istediği kırmızı tişört yerine de narçiçeği rengi bir tişört almıştır. Kızı istediklerinin bunlar olmadığını söylediğinde kendini haklı çıkaracak bir yığın bahane sunar. Kıza

susmaktan ve almaktan başka bir yol bırakmaz. Seçim ve kararlarına annesi tarafından saygı gösterilmeyen kızın özgüveni sarsılmıştır.

Yavuzer, farklı anne-baba tutumlarını; baskılı ve otoriter tutum, gevşek tutum, dengesiz ve kararsız tutum, koruyucu tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, güven verici-destekleyici ve hoşgörülü tutum olarak altı ana başlık altında toplamıştır. Bu tutumlar arasında en sağlıklı ve başarılı olanın “güven verici ve destekleyici” tutum olduğunu söylemektedir. Güven verici ve destekleyici tutumda:

Çocuk kabul edilmek ve onaylanmak ister. Eğer aile ortamı ona kendi benliğini tanımlama özgürlüğü veriyorsa, sağlıklı bir biçimde olgunlaşma yolunda gelişir. Ana babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder. Böyle bir tutumda çocuğun söz hakkı vardır. Duygu ve görüşlerine saygı duyulur. Yetişkinler tarafından dinlenir. Böyle bir ortamda çocuk girişim yeteneğine sahip olur. Özgüvenini kazanır ve kendi kendine karar verip sorumluluk taşımaya öğrenir. Dolayısıyla çocuk, hem davranış seçimlerinde kendini özgür görebilir, hem de seçimleri hakkında kısıtlanacağından çekinmeden ana-babasına danışabilecek bir durumdadır.

Bu esnek yaklaşım içinde, özgürce düşünüp karar verebilen, bu kararın sorumluluğunu yüklenen, bağımsızca hareket edebilen, özgüveni olan bireyler yetişebilir (1999: 33,34).

Yörükoğlu, disiplin yönünden ailelerde saptanan aşırı tutumları sıkı tutum, gevşek tutum, tutarsız tutum olarak üç başlık altında incelemiştir. Çocukların kendilerine güvenlerinin gelişmesini, kendini bir birey olarak hissedebilmesini, önemsendiğini ve fikirlerine değer verildiğini görebilmesini engelleyen “sıkı tutumu” da şöyle özetlemiştir:

Sıkı eğitim uygulayan ana baba, çocuğu kendi tasarladığı bir kalıba göre yoğurmak amacını güder. Çocuk ana baba sözünden hiç dışarı çıkmamalı, tartışmamalı ve hiç karşı gelmemelidir. Durum ve koşullar ne olursa olsun, ana babaya boyun eğmelidir. Annenin aldığı giymeli, onun seçtiği arkadaşlarla oynamalıdır (2004: 199).

3.2.1.2. Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Bir toplum içinde yaşayan insanın yetişmesinde, kişiliğinin gelişmesinde aldığı aile eğitiminin yanında yakın çevresinin etkileri de inkâr edilemez. Çünkü insan yaratılışının gereği olarak etkilenmeye elverişli bir varlıktır. Kişiliğini ve toplumsal karakterini kazanırken, içinde bulunduğu çevre ile sıkı bir etkileşim içinde bulunur.

Antropoloji, felsefe, psikoloji, sosyoloji ve eğitim biliminin bir konusu olarak insan, eylemde bulunan, arzu eden, özgürlük isteyen, otoriteye bağlanan, çalışan, üreten, değer oluşturan, inanan, konuşan, bilen, öğrenen, eğitilebilen, sosyal bir varlık olarak tanımlanmaktadır. İnsanın önemli bir özelliği, eğitilebilir sosyal bir varlık olmasıdır. İnsan, geliştirilebilir bir potansiyele sahip olarak dünyaya gelmektedir. O, kendinden önce başka insanlar tarafından hazırlanan bir dünyada ve ortamda kendini bulmakta, diğer insanların yardımına ihtiyaç duymaktadır. Kendinden öncekilerin oluşturduğu bir kültür içinde büyümekte, gelişmekte, eğitilmekte ve kendini geliştirmektedir (Şişman 2000: 43).

İnsan, biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin yapısını etkiler. Bireyin tüm yaşamı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası, doğumdan başlayarak bir gelişim göstermektedir (Yavuzer 2002a: 46).

Çocuğun kişiliğini ve sosyal karakterini kazanırken etkileşimde bulunduğu çevrelerden biri de arkadaş çevresidir. Çocuğun arkadaş grubu, onun sosyal davranışlarını etkiler. Bu sosyal davranışlar, çocuğun genellikle diğer bireylere ve sosyal hayata karşı tüm davranışlarını içerir. Ailede kazanılan davranışlar, çocuğun arkadaş grubunun etkisiyle değişebilir.

Çocuklar arkadaşlığa, sadece doyum sağlamak için değil, aynı zamanda deneyim kazanma amacıyla ihtiyaç duyarlar. Çocuklar, diğerleriyle birlikte ola ola, grup isteklerini ve kabul edilen davranışı öğrenirler.

Çocuğun arkadaş grubu, onun sosyal tavrını etkiler. Bu sosyal tavırlar, çocuğun genellikle diğer bireylere ve sosyal yaşama karşı tüm tavırlarını içerir. Bir dereceye kadar ailede kazanılan bu davranışlar, çocuğun arkadaş gruplarıyla olan deneyimleri sonucu değişebilir (Yavuzer 1999: 176-178).

Sosyal çevrenin bireyi şekillendirici etkisi, Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında da sıklıkla işlenmekte ve yazar, sosyal çevre yaşantılarına yönelik olarak okurlarına birçok eğitsel ileti sunmaktadır.

Tablo 4. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Yer Alan Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Toplam Hikâye Sayısı	Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	Yüzde
39	21	53.85

Sevim Ak'ın hikâyelerinde sosyal çevreyi yaşanan mahalledeki insanlar, komşular, esnaf ve arkadaşlar oluşturmaktadır. Bu çevredeki yaşantılara yönelik iletiler 53.85'lik bir yüzdeye sahiptir ve bu yüzdeyle de tüm iletiler içinde en büyük paya sahiptir.

Sosyal Dayanışma:

“Yardımlaşma, işbirliği, manevî destek ortak amaca ulaşmayı kolaylaştırır” iletisi, Sevim Ak'ın “Alçakgönüllü Lokanta” ve “Mahalle Sineması” hikâyelerinde yer almaktadır.

Sevim Ak'ın sosyal dayanışmanın önemini vurguladığı hikâyelerinden biri “Alçakgönüllü Lokanta”dır. Bu hikâyede Gülüş adlı çocuk kahramanın dedesiyle

birlikte komşuları Fonti'ye açacağı yeni lokantanın hazırlıklarında verdikleri manevî destek, aralarındaki yardımlaşma ve işbirliği ile yakaladıkları başarı anlatılarak ileti okura verilmektedir.

Fonti, emeklilik sonrası durağanlaşan ve yavaş yavaş onu bunaltmaya başlayan yaşamını değiştirmek istemektedir. Bunun için de evinin alt katına bir lokanta açmaya karar verir. Gülüş ve dedesi ise onun en büyük destekçileridir. Başarılı olacağı konusunda Fonti'ye manevî destek verdikleri gibi lokantanın tüm hazırlıklarında da Fonti'nin yanında canla başla çalışırlar. Lokanta açıldıktan sonra da Gülüş ile dedesi Fonti'nin yanındadır. Lokanta bu üç kişinin ortak amaçları için verdikleri çabalarla çok kısa sürede herkesin beğenisini kazanır.

“Mahalle Sineması” adlı hikâye de tıpkı “Alçak Gönüllü Lokanta” da olduğu gibi sosyal çevre dayanışmasının önemine değinmektedir.

İletiyi okura taşıyan olay sinema tutkunu iki çocuğun mahalleye yeni taşınan Kenan isimli eski bir sinemacı ile tanışmaları ile başlar. Çocuklar Kenan'ı ziyarete gittikleri bir gün ona sinema tutkularından bahsederler. Kenan onlara mahallede birlikte bir sinema kurmayı teklif eder. Çocuklar inanmakta güçlük çektikleri bu teklif ile sevinçten çılgına dönerler ve büyük bir istekle işe koyulurlar. Mahalledeki manav boş meyve kasalarıyla, marangoz bank yapılmak üzere verdiği suntalarla, anneanne perde yapılmak üzere verdiği eski perdesiyle onlara destek verir ve elbirliğiyle kısa sürede evlerinin odunluğunu sinemaya dönüştürürler. Çocuklar film afişlerini hazırlarlar, biletleri satarlar ve ilk film gösterimi başarıyla sonlanır. O günden sonra da düzenli olarak film gösterimine devam ederler.

“Mahalle Sineması” adlı hikâye sosyal çevre dayanışması ve bunun getirisi başarıya dikkat çektiği gibi çocukların sinema sevgisi ve istekliliğinin de başarıya etkisini vurgulamış “Sevgi ve isteklilikle yapılan iş başarıyla sonlanır” iletisini de okura vermiştir.

Paylaşımın Getirileri

Sevim Ak'ın hikâyelerinde işlediği, sosyal çevre yaşantılarına yönelik bir başka ileti de “Paylaşımlar, ilişkilerde samimiyeti ve sıcaklığı artırır” dır.

“Ayakkabı Tamircisi” adlı hikâye bir ayakkabı tamircisiyle bir çocuğun küçük bir rastlantıyla başlayan ve paylaşımlarla samimiyete, sıcaklığa giden diyaloglarını konu edinerek iletiyi okura vermektedir.

Çocuk yırtılan pantolonuna uygun deri bulmak için ayakkabı tamircisine gider. Pantolonu nasıl yırtıldığı üzerine başlayan konuşmaları bir süre sonra sohbe dönüşür. Ayakkabı tamircisi, çocuğu yıllardır görmediği torunu ile özdeşleştirir. Torunu için yaptığı oyunculardan birini çocuğa hediye eder. Torununun fotoğraflarını gösterir ve ona duyduğu özlemden bahseder. Çocuk kapıdan çıkmadan önce de ondan ara sıra dükkânına uğramasını ister. Çocuk da mutlaka geleceğini söyleyerek dükkândan ayrılır.

Ayakkabı tamircisi ve çocuk arasında çok kısa sürede oluşan bu samimi dede torun ilişkisi ile yazar okura “Paylaşımlar, ilişkilerde samimiyeti ve sıcaklığı artırır.” iletisini vermektedir. Ayrıca ayakkabı tamircisinin torununa kavuşma hisleriyle neşelenmesi, adeta gençleşmesi ile de “Sevdiklerinin varlığını hissetmek kişiye güç ve mutluluk verir. Ayrılık ve onun sebep olduğu özlem, yalnızlık hissi çok zordur.” iletisi okura örtülü olarak gönderilmektedir.

Manevî Destek

“Kişiler kendi başlarına aşamadıkları sorunların üstesinden manevî destekle gelebilirler. O yüzden insanlar desteklerine ihtiyacı olduğunu hissettikleri kişilere yardımcı olmalıdırlar” iletisi “Elma Kokulu Kadın” adlı hikâyede bir kız çocuğuyla annesinin arkadaşı Sevda arasındaki ilişki yoluyla okura taşınmaktadır.

Sevda mahallenin en neşeli kadınıdır ve çocuk onu kendisine model almaktadır. Bir gün annesiyle Sevda teyzesini ziyarete giderler. Sevda'nın ilgisi çocuğun ona daha çok bağlanmasını sağlar. Bir süre sonra çocuk suççuğüne yakalanır. Bir daha eski haline dönemeyeceği korkusuyla aynaya sürekli bakar ve gözyaşı döker. Böyle bir anda Sevda teyzesi onu ziyarete gelir. Çocuğu rahatlatmak için onun saçlarıyla oynar. Gözyaşlarını siler. Onu kucağına alarak aynanın karşısına götürür. Aynaya bakmak istemeyen çocuğu ikna etmek için çabalar. Aynaya bakıp gülümsemesini, bunu yaparsa her şeyin istediği gibi olacağını söyler. Sevda teyzesinin desteğiyle cesaretlenen çocuk aynaya bakar ve gülümser. Sevda çocuğa gülünce ne kadar güzelleştiğini söyleyince hastalığın çocukta sebep olduğu hüzün kaybolur. Ertesi sabah kalktığında yaptığı ilk iş aynaya bakmak olur ve çocuk yüzündeki kabarcıkların azaldığını fark eder.

Sevda'nın desteğiyle çocuğun hastalığının sıkıntılı günlerini daha rahat atlatması ile yazar, manevî desteğin kişinin kendi başına aşamadığı sorunların üstesinden gelmedeki etkisini vurgulamıştır.

“Sombalıkları da Sever” adlı hikâyede sosyal çevrenin varlığının ve kişiye sunduğu manevî desteğin yaşamın zorluklarına karşı direnci arttırması konu edilmiştir.

Çin adlı sombalığı diğer sombalıklarına göre daha ürkektir. Bir yosun parçası, bir yaprak bile onu korkutmaya yetmektedir. Çin, bir gün ırmaktan denize göç vaktinin geldiğini duyar. İstemeye istemeye endişe ve korku içinde sürüsünün peşine takılır. Ağır ve yorucu bir yolculuğun ardından denize ulaşırlar. Denize ulaştınca sürüdeki balıklar çevreye dağılır ve Çin o an herkesin başının çaresine bakması gerektiğini anlar. Denizin büyüklüğü, içindeki milyonlarca çeşit canlı kendisini çok güçsüz hissetmesine sebep olur.

Bir gece Çin şarkı söylerken bir başka sombalığının kendisini dinlediğini fark eder. O balığın adı da Çinçin'dir. Çinçin denize Çin'den daha önce geldiği için nerede ne olduğunu daha iyi bilmektedir ve bildiklerini Çin'le paylaşır. Ona tüm

denizi gezdirir, tehlikelerin nereden gelebileceğini öğretir. Çin'in varlığı sayesinde Çin denizden korkmamaya başlar.

İrmaklara dönüş vakti geldiğinde farklı ırmaklardan geldikleri için Çin ile Çin'in ayrılmak zorunda kalırlar. Çin kendi sürüsünün peşine takılır. Dönüş yolu çok zordur. Irmağa yaklaştıkları bir sırada Çin gücünü yitirdiğini hisseder, sürünün gerisine düşer. Tam bitti artık diye düşündüğü bir sırada yüzgecine başka bir yüzgecin değiştiğini fark eder. Bu Çin'in'dir. Çin onun varlığıyla güç kazanır. Birlikte ırmağa doğru yol alırlar.

Başlangıçta sürüsünün, daha sonra da Çin'in varlığının Çin'e hissettirdiklerinden hareketle yazar manevî desteğin önemine değinerek okura şu iletiyi vermektedir: “Yalnız olmadığını bilmek kişiye güç verir. Sosyal çevrenin, sevdiklerin varlıklarıyla verdikleri manevî destek kişiyi güçlü kılar, kişinin zorluklara karşı direncini arttırır.”

Önyargının Yanıltıcılığı

“Önyargılar yanıltıcıdır. Kişi çevresindeki olay ve kişilere önyargıyla yaklaştığında onlarla ilgili yanlış kanılara sahip olur. Olay ve kişilere karşı mümkün olduğunca tarafsız olunmalıdır” iletileri yazarın “Çiçekli Kadın” ve “Bütün Yollar Roma'ya” hikâyelerinde yer almaktadır.

“Çiçekli Kadın” adlı hikâyede olayın geçtiği sosyal çevre mahalledir. Mahallenin iki çocuğu ile mahallelinin Çiçekli Kadın olarak adlandırdıkları bir kadın arasında geçmektedir. Olay; çocukların, evinden hiç çıkmayan, kimseyle samimi olmayan Çiçekli Kadın'ın yaşamını merak etmeleriyle ve bu merakı gidermek için de kadınla ilgili düşünceler üretmeleriyle başlar. Üstelik ürettikleri “O bir cadı, iki katlı ahşap evinde bir ormanı var, büyüler yapıyor.” gibi düşüncelere inanırlar ve kadından korkup uzak dururlar.

Bir gün Çiçekli Kadın çocuklardan birinden kedileri için ciğer alıp gelmesini ister. Çocuğa çok sevecen yaklaşır ve onu kedilerini görmesi için evine davet eder. Çocuk kadınla ilgili düşünceleri nedeniyle kadına çekingen yaklaşır, onun kendisine zarar verebileceği düşüncesine kapılır; fakat merakına da engel olamayıp içeri girer. İçeri girer girmez ürettiği tüm düşüncelerin birer önyargı olduğunu ve kendisini yanılttığını anlar; çünkü evin kendi evlerinden farksız olduğunu görür. Çiçekli Kadın'ın anaç tavrı, kediler ve evdeki çiçekler üzerine yaptıkları sohbetteki sıcaklığı da yanıltığının bir başka ispatı olmuştur onun için.

Yazarın önyargının yanıltıcılığını işlediği bir başka hikâyesi de “Bütün Yollar Roma'ya” dır. Bu hikâyedeki olay bir mahallenin çocuklarıyla mahalleye yeni gelen Gezgin isimli çocuk arasında geçmektedir. Başlangıçta Gezgin'e büyük bir değer biçen çocukların yanıldıklarını anlama süreçleri anlatılarak ileti okura verilmektedir.

Tüm mahallenin evlerine çekildiği sıcak bir yaz günü mahalleye Gezgin adlı bir çocuk gelir. Onu balkonlarından keşfeden çocuklar soluğu onun yanında alırlar ve onunla sohbe başlarlar. Gezgin onlara en büyük idealinden, dünyayı yürüyerek dolaşmaktan, bahseder. Üstelik gerekli donanımı da yanında hazırdır. Sırt çantası, kalın botlar, haritalar, pusula... Gezgin büyük bir zelve ve kendinden emin bir şekilde dünyayı dolaşmak için haritaların, sağlam ayakkabıların, pusulanın gerektiğinden bahseder. Diğer çocuklar onun bu bilgi birikimi karşısında kendilerini bomboş hissederler ve Gezgin'i gıpta ile dinlemeye devam ederler.

Çocuklardan birinin ilgisini Gezgin'in tişörtündeki “Bütün Yollar Roma'ya Çıkar” yazısı çeker ve Gezgin'e Roma'nın neresi olduğunu sorar. Gezgin Roma'nın bir masal kenti ve Romanya'nın da başkenti olduğunu söyler. Çocuk Gezgin'in bilgeliğinden o kadar emindir ki hiç sorgulamadan yanıtı kabul eder. Gezgin'in yeni adı “Harika Çocuk”tur artık. Eve döndüğünde odasına çekilip Gezgin'i düşünmek ister. O esnada televizyonda “İtalya'nın başkenti Roma...” sözünü işitir ve tüm ailesine sunucunun hata yaptığını, Roma'nın Romanya'nın başkenti olduğunu söyler, çünkü Harika Çocuk Gezgin yanılmazdır. Babası atlası getirerek kızına Roma'nın

İtalya'nın başkenti olduğunu gösterir. O an Gezgin, çocuğun gözündeki tüm değerini kaybeder.

Bu olay ile yazar, olumlu önyargıların da yanlıcılığını vurgulamış, kişilere değer biçerken önce onları yeterince tanımak gerektiği, yoksa o kişinin aslı keşfedildiğinde hayal kırıklığına uğranabileceği iletisini vermektedir.

Cüceloğlu, “İnsan ve Davranışı” adlı eserinde önyargı konusundaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır:

Önyargılar yaşamın bir parçasıdır. Farkında olmadan düşünce ve davranışlarda önyargılar kullanılır. Çoğu kez önyargıların kendimizde var olduğunu kabul etmeyiz, farkına varsak bile onların etkisini tümüyle ortadan kaldırmakta büyük zorluklarla karşılaşırız.

Önyargının iki temel ögesi vardır: (1) Bir grup ya da kişiye karşı olumsuz bir duygu, (2) kalıp yargı, bireyleri tanımadan yargılamak. Bu iki ögenin etkisi altında kişi ayırt edici davranışta bulunur. Önyargı kökü derinlere giden olumsuz bir tutumdur ve birçok sosyal durumda kendini gösterir (1999: 543).

Düşünerek Hareket Etmek

“Harekete geçmeden, yapılan hareketin sonuçlarının ne olabileceği ile ilgili düşünmek gerekir; çünkü bazen iyi niyetle yapılanlar bile karşı tarafı kırabilir ve pişmanlığa neden olabilir” iletisi iki farklı hikâyede işlenmiştir.

“Bisikletli Postacı” adlı hikâyede iletiyi okura taşıyan olay mahallenin postacısı ile postacının tabiriyle Kıvrıcık isimli çocuk arasında geçmektedir. Postacı göreve başladığı ilk günden beri mahalledeki çocukların gözdesidir. Bisikletli Postacı mahalleye girer girmez tüm çocuklar onu “Bak Postacı Geliyor” şarkısıyla karşılar. Postacı da tüm sevecenliğiyle onlara arkadaş gibi yaklaşır. Postacı öyle yumuşak kalplidir ki mektup bekleyenlere hayır diyemez ve soran herkese “Sizinkini yarı getireceğim” diye yanıt verir.

Kıvırcık ona mahalleden taşınan arkadaşı Selim'in mektubunu getirmediği için kızar. Oysaki diğerlerine dediği gibi “Seninkini yarın getireceğim” demiştir. Mektup gelmeyince Kıvırcık postacıya bağırarak yalancı olduğunu, kendisini aldattığını söyler. Bu olayın ertesi günü kıvırcık beklediği mektubu alır ve sevinçle defalarca okur. Bir ara gözü zarfa takılır ve pulun üstündeki damganın kendi semtlerine ait olduğunu fark eder. Postacının kendisini aldattığı düşüncesiyle ondan uzak durmaya başlar. Hâlbuki postacının tek isteği Kıvırcık'ı mutlu etmektir. Postacı yaptığı davranışın sonucunun ne olacağını düşünmediği için istemeyerek de olsa küçük kızın kalbini kırmıştır. Postacının bu hareketiyle yazar, okura düşünerek hareket etmenin gereği iletisini vermektedir.

“Bir Buluş” adlı hikâye mucit olma sevdalısı bir çocuğun sonuç üzerinde fazla düşünmeden yaptığı icadının başına açtığı sorunları konu edinmektedir. Hikâyenin kahramanı olan çocuğun tek isteği bir buluşuyla ün kazanmaktır. Bir tencere kapağı ve bir pervaneyle evin bacasına takılacak ve havadaki tozları temizleyecek bir alet yapar. Annesi ve babasına da söylemeden arkadaşıyla aleti evlerinin bacasına takarlar. Annesi sobayı yakınca da çalışıp çalışmadığını gözlemlemek için dışarı çıkarlar. Bir süre sonra baca alev alır. Bütün mahalle evin etrafına toplanır. İtfaiyeciler gelir ve yangını söndürürler.

Olayın sebebi araştırılmaya başlanır ve sonunda polis çağırmaya karar verilir. Polisin çağrılacağını duyan çocuk korkudan yangının sebebini açıklar. Annesinden azar işittiği gibi gazetelerde de boy boy fotoğrafları çıkar. Çocuğun ünlü olma hayali gerçekleşir; fakat hiç istemediği bir şekilde.

Yazar bu hikâyesinde de “Bisikletli Postacı” da olduğu gibi düşünerek hareket etmenin gerekliliğine değinmiş ve okura “Her girişim öncesi ayrıntılı olarak süreç ve sonuç üzerine düşünülmeli, daha sonra harekete geçilmeli” iletisini göndermiştir.

Beklenti ve Hayal Kırıklığı

“Beklentiler her zaman gerçekleşmez. Bu nedenle kişinin hayal kırıklığına uğramamak için kendisini beklentilerine fazla kaptırmaması her türlü sonuca hazırlıklı olması gerekir” iletisi “Satılık Kitap” adlı hikâyede, iki mahalle arkadaşının hüsrarla sonuçlanan eski kitaplarını satma macerası işlenerek okura gönderilmiştir.

Mahallenin iki çocuğu eski kitaplarını satıp kazandıkları parayla yenilerini almaya karar verirler. Bütün eski kitaplarını toplayıp mahallelerinde kurdukları bir tezgâhta satışa sunarlar. Arkadaşlarından biri “İşportacılık mı yapıyorsunuz?” diyerek onlarla alay eder. Ardından öğretmenleri onları görür ve eski de olsa okul kitaplarını sattıkları için onlara kızar. Üstelik henüz tek kitap dahi satamamışlardır.

Ümidi kestikleri bir anda komşuları Ekrem Bey balkonundan onlara seslenir tezgâhlarını çekici hale getirmelerini söyler. Bunun üzerine çocuklar evlerindeki çiçekleri getirerek tezgâhlarını süslerler. Bir süre sonra tezgâhın önü kalabalıklaşır, üstelik tüm müşteriler kadındır. Yalnız kadınlar kitapları değil çiçekleri satın almak istemektedir. Çocukların söylediklerine kulak asmadan paraları tezgâha bırakıp çiçekleri alıp giderler. Çocukları eve döndüklerinde cepleri para doludur. Fakat bunu kitaptan değil annelerinin çiçeklerinin satışından elde ettikleri için annelerine ne diyeceklerini bilememektedirler. Eve girip durumu anlattıklarında annelerinin kesilmeyen sözleri ve gözyaşlarıyla karşılaşır. Hikâyenin kahramanı iki çocuğun eski kitaplarını satıp yeni kitaplar alma beklentileri hayal kırıklığıyla sonuçlanır. Böylelikle beklentilerin her zaman gerçekleşmeyebileceği, hayal kırıklığına uğramamak için her türlü sonuca hazırlıklı olunması gerektiği iletisi okura verilmektedir.

Batıl İnançların Yamıltıcılığı

“Batıl inançlar çaresiz kalınan anlarda tek dayanak gibi gözükseler de bilimsellikten uzak, mantıksal dayanağı olmayan, asılsız inançlardır ve kişileri

yanıltırlar” iletisi “Pisipisi Otları” adlı hikâyede, yaramaz iki çocuğun batıl inanca sığıntılarını ve batılın onları yanıltışını işleyerek verilmektedir.

Aynı bisiklete binen iki çocuk, bisikletle yokuş aşağı inerken şakalaşmaya başlarlar. Önlerine çıkan ufak bir taşı göremeyip ona çarpınca dengeleri bozulur ve düşerler. Çocuklardan birinin gözlüğü gözünden fırlar ve gözlüğün camı kırılır. Çocuk, babası gözlüğünün camını yeni taktığı için ne yapacağı kaygısıyla telaşlanır. Arkadaşı Gökhan ona akşam yatarken pisipisi otlarından birini yastığının altına koymasını, gözlüğünü de yanına koyarak üç kez “Sağlam camlar iki olsun” demesini, sabah kalktığında iki sağlam camla karşılaşacağını söyler.

Çocuk yatarken arkadaşının söylediklerini aynen yapar. Sabah kalktığında iki sağlam cam beklerken sağlam camın da kırıldığını görür. Üstelik pisipisi otları alerji yapmış, bütün yüzünü sivilceler kaplamıştır. Böylelikle batıl inançla hareket etmenin yanıltıcılığı vurgulanmıştır.

İşin Hakkını Vermek

“Yapılan bir işte o işten bir an önce kurtulmak değil, onu vicdan rahatlığıyla sona erdirmek önemlidir. Bir işin tam yapılabildiğini o işin sonunda duyulan huzur anlatır” iletisi “Öyle Bir Gün” adlı hikâyede, bir çocuğun alışverişten dönen ve yükünü taşımakta güçlük çeken bir teyzeye yardımcı aracılığıyla okura taşınmaktadır.

Küçük kız evlerinin önünde oyun oynamaktadır. Alışverişten eli kolu dolu gelen ve yükünü taşımakta zorluk çeken yaşlı bir kadın gözüne ilişir, hemen onun yardımına koşar. Filelerden en ağırılarını yüklenerek yola koyulur. Fileler yürüdükçe daha da ağırlaşır ve filelerin uçları yere değmeye başlar. Ekmek toz toprak içinde kalmıştır. Aksilik bu ya yumurtalar da kırılır ve çocuğun üstü başı sapsarı olur. Dinlenmek için fileleri yere bıraktığı bir anda da limonlar yuvarlanır. Çocuğun önünden yürüyen, tüm bunlardan haberi olmayan yaşlı kadın çocuğa teşekkür eder, soğuk bir şeyler içmesi için para verir. Çocuk evine döndüğünde içini bir huzursuzluk kaplar. Eski gazeteleri yüklenip bakkalın yolunu tutar. Sattığı

gazetelerden aldığı paraya yaşlı kadının verdiği de ekler. O parayla aldığı yumurta ve limonu kadının kapısına bırakır, zili çalıp karanlığa karışır. Artık içi huzurludur.

Yazar bu hikâyesinde yaşlılara yardım etmenin gereğini vurguladığı gibi üstlendiği işi tam olarak yaptığında içi huzurla dolan çocuk aracılığıyla da üstlenilen işin hakkını vermek gerektiğini vurgulamıştır.

Fazla Hırsın Zararları

“Büyük istekler hırs yaratır, fazla hırs ise kişinin gözünü karartabilir ve yaşamın güzelliklerini görmeyi engellediği gibi yaşama bakış açısını da daraltır. Bu nedenle istemenin güzelliğini yaşamak, fazla hırstan uzak durmak gerekir” iletisi Sevim Ak’ın “Dokumacı Kuşu ve Martı” adlı hikâyesinde yer almaktadır.

Hikâyede sosyal çevre uyarıcılarının istekler üzerindeki arttırıcı etkisi, yine sosyal çevre yaşantılarıyla kişinin bakış açısında meydana gelen değişiklikler konu edinilerek şu olay aracılığıyla ileti okura verilmektedir:

Dokumacı kuşu Fiyonk ormanda dolaşırken renkli rafyalar bulur, bu rafyalarla otları örerek bir şapka yapar ve şapkasına hayran olur. Onu öyle çok sever ki nereye koyacağını bilemez. Arkadaşı Hüthüt kuşu şapkayı yaşadığı defne ağacında saklayabileceğini söylediğinde bu fikri memnuniyetle kabul eder. O günden sonra şapka dokumak Fiyonk için vazgeçilmez olur. Çöpten topladığı malzemelerle onlarca şapka örerek ve hepsini yine defne ağacına saklar.

Günlerden bir gün martı defne ağacına asılı şapkaları fark eder ve onlardan birini elde etmeyi kafasına koyar. Fiyonk’un malzeme arayışına çıktığı bir gün de amacına ulaşır. Fiyonk döndüğünde her zaman yaptığı gibi şapkalarını sayar, bir tanesinin eksik olduğunu görür ve çok üzülür. Martı ise şapkayı başına geçirip uçmaya başlar; fakat şapka rüzgârın peşine takılıverir. Martı da şapkanın peşine düşer. Rüzgâr ve şapka onu nereye sürüklerse oraya gider. Saatlerce süren bu kovalamaca martıyı perişan eder. Şapka sonunda bir balıkçı teknesine iniverir.

Teknedeki yüzlerce balık bile martının umrunda değildir. Martının tek isteği olan şapka, yine rüzgârı önünde sürüklenmeye başlayınca martı da peşine düşer. Bu kez yolculukları sokak lambasına kadar sürer. Martı, karanlık gecelerdeki tek düşü olan meydandaki sokak lambasının üstünde kente bir söylev verme düşünü gerçekleştirebilecektir; fakat ilk cümleden sonra bu isteği de dağılıp gider.

Yerinde duramayan şapkanın ardından parlamento binasının çatısına sürüklenir. Orada erkek martıların gözdesi Mor ile karşılaşır. Mor gagasını martıninkine sürter; fakat martı hiçbir şey hissetmez, uçup giden şapkanın peşinde alır soluğu.

Şapka ve martıyı en son gören karga, gökyüzündeki en parlak yıldızla doğru uçtuklarını söyler.

Yazar, martının şapkayı elde etmeyi hırs haline getirmesi ve fazla hırsla gözünün kararması, yaşamın güzelliklerini görememesi, yaşama bakış açısının daralması ile fazla hırsın zararlarını göstererek ondan uzak durmak gerektiği iletisini vermiştir.

Yazar martının balık tutkusundan vazgeçişini, sokak lambasında kente bir söylev verme isteğinin dağılıp gidişini, erkek martıların gözdesi Mor’a karşı hiçbir şey hissetmeyişini göstererek de örtülü olarak “Değişim doğaldır, hayata bakış, hayattan beklenenler yaşantılara göre gün gün değişir” iletisini de vermektedir.

Kararlılık ve İstekliliğin Başarıya Etkisi

“Kararlılık ve isteklilikle aşılamayacak engel ulaşılamayacak başarı yoktur” iletisi “Albatros’u Gördünüz mü?” hikâyesindeki şu olay ile okura taşınmaktadır:

Ting, güney yarımkürede yaşayan kanatlı bir albatrostur. En çok sevdiği iş dans etmek olan Ting bütün gün durmaksızın gökyüzünde dans eder. Yaşıtı

albatroslar ise çoktan yavru sahibi olmuşlardır ve gemilerin ardına takılıp yiyecek peşinde koşmaktadırlar.

Bir gün yaşlı albatroslardan biri Ting'i karşısına alıp ona nasihatlerde bulunur. Yaşlı olan diğer albatroslar gibi davranması gerektiğini söyler. Ting'i balıkçıların ağlarından balık almaya çalışırken gördüğünü, bu yöntemin çok tehlikeli olduğunu, bu yöntemi deneyen birçok albatrosun bu gün yaşamadığını da ekler. Ting söylenenlere aldırış etmez. Bu konuşmadan birkaç gün sonra yaşlı albatrosun dediği olur ve Ting balıkçı ağlarından birine ayağını kaptırır. Onu kurtaran yine yaşlı albatrostur.

Yaşlı albatros, bir süre uçamayan Ting'in şarkı söylemek ve dans etmekten vazgeçip diğerlerine benzemeye başlayacağı ümidiyle bekler; ama Ting iyileşir iyileşmez diğerlerine benzemeyeceği, farklı olduğu düşüncesiyle, dünyayı görme isteğiyle adadan ayrılır. Günlerdir uçamadığı için birkaç kanat çırpıştan sonra gücü azalır, geri dönmeyi dahi düşünür. Fakat isteğini gerçekleştirmek için kararlılıkla çabalar ve kendi olabileceği özgürlüğüne doğru kanatlanır.

Yazar, hikâyenin kahramanı Ting'in engellemeler, nasihatler, kazalara rağmen kararlılık ve istekle engelleri aşip başarıya ulaşması aracılığıyla iletiyi okura göndermektedir.

Kararlılık ve istekliliğin başarıya etkisinin işlendiği bir başka hikâye de "Dalgalar Dedikoduyu Sever" dir.

Hikâyenin geçtiği köyün tüm halkı balıkçılıkla geçinmektedir. Bir gün bütün köyü doyuran deniz balık vermemeye başlar ve bu uzun bir süre devam eder. Aç geçen günlerin birbirini kovalamasına rağmen köylüler yılmadan denize çıkmayı sürdürürler. Balıkların geri gelmesi için büyüklerinden gördükleri birçok yöntem denerler ve bir gün ellerinde balık dolu sepetlerle evlerine dönerler.

Köylülerin büyük bir kararlılık ve istekle verdikleri çabalar ve çabalarıyla elde ettikleri başarı hiçbir emeğin sonuçsuz kalmayacağı, istekle, umut yitirilmeden çabalanırsa başarıya erişileceği iletisi verilmektedir.

Başarının anahtarı olarak kararlılık, isteklilik ve azmi gösteren bir başka hikâye de “Sakız ve Rüzgar Adam” dır.

Hikâyenin kahramanı Sakız yaz tatili için bir sahil kasabasında yaşayan babaannesinin yanına gider. Orada kasabalının Tepetaklak adını verdikleri bir adamla tanışır. Tepetaklak’ın düzenli bir işi yoktur. Bazen balıkçıda, bazen elektrikçide, bazen de fırında çalışır. Girdiği işlerde tutunamamasının sebebi onun işe başladığı ilk gün iş yerinde o güne kadar olmayan bir takım aksiliklerin olması ve faturanın ona kesilmesidir. Yine de ümidini yitirmeden iş armaya devam eder; ama şanssızlık yakasını bırakmamaktadır.

Bir gün Sakız ve Tepetaklak sohbet ederlerken Sakız, kasabanın her yerinde tahta eşyalar, biblolar bulduğunu söyler. Tepetaklak en büyük hayalinin mobilyacı olmak olduğunu ve o tahta eşyaları kendisinin yaptığını söyler. Sakız Tepetaklak’a bir tezgâh açıp yaptığı eşyaları orada satmayı teklif eder. Bir hafta sonra tezgâhı açarlar. İlk gün tahta oymaların birçoğu satılır, sonraki günlerde de satış iyi gider. Tepetaklak yeni siparişler alır, köy halkı ahşap evlerinin onarımını da ona yaptırır. Tepetaklak’ın bir işi vardır artık. Hem de hayallerini süsleyen işi...

Tepetaklak’ın yılmadan verdiği iş bulma mücadelesi ve sonunda bu mücadeleyi kazanması anlatılarak azmin elinden hiçbir şeyin kurtulamayacağı; yılmadan deneyerek, umutsuzluğa kapılmadan kararlılık ve istekle çabalayarak başarıya ulaşılacağı iletisi bir kez daha okura gönderilmektedir.

Kibir ve Bencillikten Kurtulabilmek

“Bencillikten sıyrılıp çevredekilere karşı duyarlı olmak, başkalarının varlığına ve düşüncelerine de değer vermek gerekir. Ayrıca, kibirden de sıyrılıp dış görünüş

güzelliğinin değil, iç güzelliğinin önemini kavramak gerekir. Bencil ve kibirli tavırlar, kişiyi sosyal çevre tarafından dışlanmaya, yalnızca sürükler” iletisi “Hey Güzele Bak” adlı hikâyede, güzelliğiyle bencilleşen bir denizanasının başına gelen olaylar sonrasında, bencilliğinden ve kibrinden sıyrılıp sosyalleşmesi, gerçek mutluluğu yakalayışı anlatılarak verilmektedir.

Pembe denizanası Tül, güzelliğinin herkesi etkilediğini daha küçükken fark eder. Büyüdükçe daha da güzelleşir ve güzelliğini kullanarak her işini ona hayran olan deniz canlılarına yaptırır. O sadece nazlı nazlı gezinir ve güzelliğini sergiler.

Bir gün kendini birden bire bir kepçenin içinde bulur. Bencilliğiyle her işini başkalarına yaptırdığı için böyle bir durumdan nasıl kurtulacağını bilmez. Balıkçı onu evinin havuzuna bırakır. Balıkçının çocukları ilk günlerde ona çok ilgi gösterirler; fakat zamanla ilgileri azalır. Hava soğuyup çocuklar eve kapanınca tamamen yalnız kalır. “Güzelsin” diyen kimse kalmaz çevresinde. Tül’ün hıçkırığa hıçkırığa ağladığı bir anda yanına su kaplumbağası gelir. Tül ona denize ulaşmak istediğini söyler. Su kaplumbağası ise, havuzda yüzlerce bitki, hayvanın yaşadığını, Tül’e iltifat etmedikleri için Tül’ün onların fark etmediğini, bu yüzden yalnız kaldığını söyler. Tül çok utanır ve o günden sonra havuzu keşfetmeğe karar verir. O güne kadar karartı dediği şeylerin dost kalabalığı olduğunu fark eder. Bencilliğinden ve kibrinden sıyrılır ve yeni dostlarıyla gerçek mutluluğu tadar.

Başarı ve Özgüven

Yazar, “Başarı kişinin kendine güvenini sağlar ve başarılar takdir görmek ister” iletisini “Bir Yalnız Deniz Feneri” hikâyesinde, yaşlı bir deniz fenerinin kendini zamanla yalnız ve işe yaramaz hissettiğini, geçmişteki başarılarını görmezden gelen insanlara, gemilere kızgınlığını ve yıllar sonra bir tankeri batmaktan kurtarınca kendine güveninin geri gelişini konu edinerek okura taşımaktadır.

Emektar deniz feneri yıllar boyunca denizcilere yol göstermiştir. Yıllarca bu geçer, yaşlı deniz fenerinin bulunduğu liman bakımsızlıktan köhneleşir. Deniz feneri

de kendini işe yaramaz hissetmeye başlar. Ayrıca fener dikildiğinden beri tek deniz kazası olmamasına rağmen kimsenin kendisine teşekkür etmemesi de canını sıkılmaktadır.

Bir gün deniz yine kararır, korkunç bir fırtına kopar. Deniz feneri görev aşkıyla bomboş denize karşı ışıklarını var gücüyle yakıp söndürür. Birden gözüne dalgalarla boğuşan bir tanker ilişir. Tanker yakıtı bittiği için sürüklenmektedir. Fener çok heyecanlanır. Tankerin kendisine ihtiyacı olduğunu düşünür ve gece boyunca ışıklarıyla tankere yardım eder. Gece yarısından sonra dalgalar durulur. Tanker yakıtını tamamlayıp yola devam ederken üç kez düdük çalar fenere. Fener bundan böyle kendini işe yaramaz, yaşlı, köhne değil; iyi yürekli, dost, yardım sever görür ve ışıklarını yanıp söndürürken kendine güven duyar.

Emeğin Değeri

“ Kişisel çaba ile elde edilenler hazır sunulanlardan daha değerlidir” iletisi “Şaşkın Leylek” adlı hikâye ile okura taşınmaktadır.

“Şaşkın Leylek” kendi çabalarıyla yaşamını diğer leyleklerinden daha farklı ve kendi için daha değerli kılan bir leyleğin hikâyesidir.

Leylek Tamtum ilk göçünü sürüsüyle birlikte bir kıyı kasabasına yapar. Bu kasaba Leylekseven Kasabası’dır. Tamtum da bu kasabayı ve insanlarını çok sever ve kasabanın harika manzaralı çatılarından birine yerleşir. Birkaç gün içinde kasabayı tamamen öğrenir. Kasabanın çıkışında bir göl ve gölün çevresinde de yaban kazları vardır. Yaban kazları gölün üstünde alçaktan uçtukları için avcılarının kolay avları olmaktadır. Tamtum dikkatini çok sevimli bir kazı çeker. Üstelik o yaban kazlarının en küçüğüdür ve av olması içten bile değildir. Tamtum onun için çalılıkların arasında küçük bir göl oluşturur ve küçük yaban kazını avcılardan korumaya çalışır. Bütün yaz böyle gelip geçer. Tamtum güneye göçen leylek sürülerinin farkına bile varmaz. Hava soğuyup yazlıkçılar da kasabadan ayrılınca kışın geldiğini anlar.

Bir sabah uyandıgında karşı çatıdaki martıyı fark eder. Martı Tamtum'a oradaki kalırsa soğuktan donacağını, kendisi ile gelmesini söyler. O günden sonra kasabanın çöplüğünde bir martı gibi yaşamaya başlar. Kış için de pet şişelerden üstü kapalı yeni bir ev yapar kendine. Kasabadan da hiç ayrılmaz; çünkü göçen kuşların yaşadığı dünyayı değiştirme çabalarının olmadığını, hazırcı olduklarını, hava soğuyunca soğukla mücadele etmeyip göç ettiklerini; göç etmeyenlerin ise çabalarıyla dünyayı rahat yaşanabilir hale getirebildiklerini düşünmektedir.

Yazar Leylek Tamtum'un kendi çabalarıyla kurduğu hayatın hazır sunulandan daha değerli olduğunu göstererek emeğin değerini vurgulamıştır.

Yalan Söylemenin Yanlılığı

“Yalan söylemek er geç ortaya çıkacak bir hatadır. Kişi yalana sığınmayıp kendi olabilmeyi başardığında gerçek başarıya ulaşır” iletisi “Sakız ve Haftanın Öyküsü” adlı hikâyede Sakız'ın çevresinde kendisine karşı hayranlık oluşturma isteği, bu isteği gerçekleştirmek için yalana başvuru, yalananın ortaya çıkmasıyla çevrenin tepkisini toplayışı, yalandan sıyrılıp kendi olabildiğinde ise gerçek başarıya erişti anlatılarak okura verilmektedir.

Sakız bir televizyon programında “En İlginç Öykü Yarışması”nı izler. “Keşke inanılabilecek bir öyküm olsaydı da bende bu programa yazsaydım. Herkes beni hayranlıkla dinlerdi” diye içini çeker. Programda en ilginç öykü ödüllendirilmektedir; fakat anlatılan öykünün yaşanılmış olması şarttır. Yaşanılmamış olduğu anlaşılan öyküler ödül alamamaktadır.

Sakız ufak tefek yalanlarla ilginç bir anı yazabileceğini düşünür ve işe koyulur. Önce adını değiştirir ve Üfürük koyar. Gözlerini görmediğini, kimsesiz olduğunu, çöp kutusunda yaşadığını, geçirdiği trafik kazasında bir kolunu kaybettiğini yazar. Adres olarak da kendi adresini verir ve yazısını programa gönderir.

Sakız'ın öyküsü, haftanın öyküsü seçilir. Sakız'ın evine yardım severlerden mektuplar yağmaya başlar. Ödülü almak için kameranın karşına geçmesi de gerekmektedir. Yalanının ortaya çıkacağı korkusuyla çareler düşünür. Aklına sınıf arkadaşı Plastik gelir. Plastik çok zeki bir çocuktur, üstelik kendine has icatları da vardır. Sakız bu sorunu ancak onun çözebileceğini düşünür. Plastik kısa sürede kendisinden bir Üfürük yaratır.

Sakız dernek yöneticilerine ve televizyon yapımcılarına mektuplar yazarak randevu verir. Kalabalık grup randevuya geldiğinde Üfürük onları deniz kenarında beklemektedir. O an hiç beklenmedik bir şey olur ve yüzü maskeli bir grup çocuk kalabalığı yaparak Üfürük'ün üstünde tepinmeye başlarlar. Plastik'i Üfürük yapan tüm malzemeler etrafa yayılır. Böylelikle de Sakız'ın büyük yalanı da ortaya çıkar. Dernek ve televizyon yöneticileri ödülü, hediyeleri alıp giderler.

Sakız'ın birkaç gün bıçak açmaz. Bu olaydan aldığı dersle yaşadığı bir olayı öyküleştirerek bir çocuk dergisinin açtığı yarışmaya gönderir ve yarışmanın ufak bir ödülünü kazanır.

3.2.1.3. Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Okul, sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurumdur. Okul, bireylerin toplumla uyum sağlayabilmeleri ve mutlu olabilmeleri yolunda ihtiyaç duyduklarını sağladığı oranda, eğiticilik görevini yerine getirmiş sayılmaktadır.

Ünlü düşünür ve eğitimci John Dewey'e göre okul, karmaşık bilgileri basitleştiren, zararlı çevresel etkileri azaltarak, arınmış eylem düzenini sağlayan, bireyi yakın çevre sınırlamalarından kurtararak, daha geniş çevreyle ilişki kurmasına olanak hazırlayan bir kurumdur.

Bir sosyal kurum olarak okulun, sosyalleştirme süreci içinde iki önemli işlevi vardır. Birinci işlevi, öğretim görevini içerir. Okul her bireye iş ya da bilim dünyasında gerekli olan sayısal sembol ve kavramlarla, değerleri kazandırır. Okul, düşünme alışkanlığının yanında, uyguladığı öğretim programlarıyla bilim kavramlarını öğretir. Okulun

ikinci işlevi daha farklı bir boyutu içermektedir. Aile ve arkadaş çevresi çocuğa, öteki bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığını kazandırırken, okul bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür (Yavuzer 2002a: 146).

Bugünkü eğitim sistemlerinin temel amacı, topluma yapıcı ve yaratıcı güce sahip insan yetiştirmektir. Bunu gerçekleştirmek üzere okul, öğrenciye bağımsız düşünme yeteneğini geliştirme konusunda yardım eder (Yavuzer 2002a: 147).

Eğitimin amacı ve okulun işlevleri, Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında, okul ortamında geçen birtakım olaylar aracılığıyla vurgulanmakta ve bu olaylar ile de okura, okul yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler sunulmaktadır.

Tablo 5. Sevim Ak'ın Hikâyelerinde Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Toplam Hikâye Sayısı	Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletili Hikâye Sayısı	Yüzde
39	2	5.13

Sevim Ak otuz dokuz hikâyenin ikisinde okul yaşantılarına yönelik iletilere yer vermiştir. Bunlardan biri öğretmenlere, diğeri öğrencilere yöneliktir.

Okul yaşantılarına yönelik iletiler 5.13'lük yüzde ile tüm iletiler içinde en az paya sahiptir.

3.2.1.3.1. Öğretmenlere Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında, öğrenciye yaklaşım konusunda öğretmenlere verilen eğitsel iletiler yer almaktadır.

Öğrenciye Yaklaşım

“Öğrencilere yeteneklerini gösterebilecekleri yaşantı ortamları sunulmalı, onların istekleri de dikkate alınmalı ve değerlendirmelerde tamamen tarafsız olunmalıdır” iletisi “Bir Çılgılık” adlı hikâyede beden eğitimi öğretmeni tarafından uygun ortamlarda, tarafsız değerlendirilemeyen sportmen bir öğrencinin hiçbir takıma seçilmeyişi ve duyduğu üzüntü anlatılarak okura verilmektedir.

Beden eğitimi öğretmenleri öğrencilerine çeşitli dallarda takımlar kuracaklarını, bunun içinde önce eleme yapılacağını söyler. İlk olarak koşu takımı için eleme yapılır. Hikâyenin kahramanı olan öğrenci sınıfın yarısından fazlasını geride bırakmasına rağmen takıma seçilemez. Takıma eleme koşulunda geride kalmalarına rağmen bacakları uzun olanlar seçilmiştir; çünkü öğretmen onların iyi koşabileceğine inanmaktadır. Çocuk, uzun atlama takımına girmek istediğinden bunu fazla sorun etmez.

Daha sonra uzun atlama seçmelerine geçilir. Çocuğun tam atlayacağı an dengesi bozulur. Önce ayağı kuma değmesi gerekirken başı kuma gömülür. Havuzda en ileri düşen o olmasına rağmen ölçüm topukların değdiği yerden yapıldığı için elenir. Tekrar deneme isteği de öğretmeni tarafından reddedilir.

Sıra takla atmaya gelir. Çocuğun taklası son derece taklaya düzenli ve kurallara uygundur. Bu kez de sınıfın büyük çoğunluğu iyi takla attığından ve onun kolları güçlü, bacakları kalın olmadığından elenir.

Öğretmen, zayıf ve yaşına göre küçük duran öğrencilerin jimnastik grubuna seçildiğini söyler; fakat o jimnastik yapmak istememektedir. Bunu öğretmenine söylediğinde şu yanıtı alır : “Önce bedenini geliştir, sonra takıma girmeyi düşün.”

Yavuzer’in konu hakkındaki şu sözleri iletiyi destekler niteliktedir:

Her çocuk kendine özgü yollarla öğrenen bir bireydir. Öğrenme-öğretme ortamında her çocuğun farklı özellikte olduğunu anlamak ve bireyselliklerine saygı duymak çok önemlidir. Çocuktaki başarısızlık yerine başarıyı, olumsuzluk yerine olumlu yanları görün (2002b: 115).

Öğretmen sınıfta adaletiyle olduğu kadar sırdışılığıyla da dikkati çeken bir modeldir. O, çocuğun kişiliğinin oluşumunu ve gelişimini biçimlendiren insandır. Öğretmen, sınıfı ele alırken ders konusunun yanı sıra, öğrencilerin ilgi, yetenek ve kişilik özellikleriyle ayrı ayrı tanıyabilmeli, öğrettiklerini elden geldiğince bireysel olarak düzenleyebilmelidir (2002a: 160).

Şişman; öğrencilere kaşı güvenilir, açık görüşlü, tarafsız, adil olmayı, öğrencileri takdir etme, övme, yüreklendirmeyi, öğrencilerin beklenti ve gereksinmelerini dikkate almayı, eğitimde bireysel farklılıkları dikkate almayı iyi bir öğretilerde bulunması gereken özellikler arasında sıralamıştır (2000: 13).

3.2.1.3.2. Öğrencilere Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında dikkat dağınıklığı konusunda öğrencilere yönelik eğitsel iletiler yer almaktadır.

Dikkat Dağınıklığı

“Eğitim öğretim ile ilgili görev ve sorumluluklar yerine getirilirken ona odaklanmak gerekir. Hayallere dalıp başka şeyler düşünülürse dikkat dağılır ve görev ve sorumluluklar tam olarak yerine getirilemez” iletilisi “Elişi Kâğıtları” adlı hikâye de işlenmiştir.

Hikâye öğrencilere seslenir niteliktedir. Öğretmenin verdiği görevi yaparken hayallere dalan bir çocuğun dikkatini toplayamayıp görevini gerektiği gibi yerine getiremeyişini anlatarak iletiyi okura vermektedir.

Çocuk, balkondaki masanın bir ucunda elişi kâğıtlarından öğretmenin verdiği resim ödevini yapmaktadır. Annesi ise masanın diğer ucunda akşam yemeği için dolma hazırlamaktadır. Çocuğun düşüncesi rüzgârla gelen deniz kokusuna kayar. Annesinin yaptığı dolmaların kokularının başka kentlere gittiği hayalini kurmaktadır.

Yağmurun başlamasıyla anne hazırladığı dolmaları aceleyle mutfağa taşır. Masayı silerken de gözü çocuğun ödevine takılır. Çocuk resim defterine elişi kâğıtları yerine biber ve patlıcan kabuklarını yapıştırmıştır.

3.2.2. Sevim Ak'ın Romanlarındaki Eğitsel İletiler

Bu başlık altında; Sevim Ak'ın romanlarında yer alan aile ortamındaki yaşantılara, sosyal çevre ve okul yaşantılarına yönelik eğitsel iletiler ortaya konacaktır.

3.2.2.1. Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Sevim Ak, hikâyelerinde olduğu gibi romanlarında da aile ortamındaki yaşantılara yönelik eğitsel iletiler vermektedir. Bu iletilerin araştırma kapsamındaki romanlarda tespit edilen 57 ileti içindeki dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Sevim Ak'ın Romanlarında Aile Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Roman Sayısı	Toplam İleti Sayısı	Aile Yaşantılarına Yönelik İletiler	Yüzde
5	57	19	33.33

Sevim Ak'ın romanlarında yer alan aile ortamındaki yaşantılara yönelik eğitsel iletiler 33.33'lük bir yüzdeye sahiptir. Bu yüzdeyi oluşturan 19 iletiden 17'sinde ileti aile büyüklerine yönelirken 2'sinde çocuk okura yönelmektedir.

3.2.2.1.1. Çocuklara Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında; yazarın ailenin verdiği güç, huzur ve mutluluk, tecrübelerden yararlanmak konularında çocuklara yönelik eğitsel iletileri yer almaktadır.

Ailenin Verdiği Güç, Huzur ve Mutluluk

Domates Saçlı Kız romanı bebekliğinde yetiştirilme yurduna bırakılmış, başlangıçta ailesini hiç tanımayan Güneş adlı bir kız çocuğunun hikâyesidir.

Güneş'in yetiştirilme yurdundaki yaşantısı, aile özlemi, gerçek annesinin onun yurttan alışıyla yaşadığı bocalamalar, üvey baba ve ağabeyinin onu benimsemeyişlerinin yarattığı sorunlar, hayal dünyasına sığınışları ve ananesi, dedesi ile tanıştıktan sonra kendini bir aileye ait hissedişin verdiği mutluluk ve hayata tutunma isteği anlatılmaktadır.

Romanın ana iletileri, Güneş'in "Benim her an destekçim olacak bir ailem var" dediği an duyduğu kendine güven, huzur ve mutluluk ile "Ailenin varlığını hissetmek çocuğa birey olma yolunda daha emin adımlarla yürümesini sağlayacak iç huzuru, yaşam sevincini, gücü verir" iletileridir.

Romanda Güneş'in bu gücü karşımıza şu şekilde çıkar:

Güneş'im ben... Güneş... Güneş...

Koca dünyada kendi başıma bir Güneş'tim. Gökyüzündeki güneş gibi. Ne bakkal Musa'nın torunu, ne Gül Teyze'nin yeğeni, ne Erik'in kız kardeşi. Kimsenin hiçbir şeyi. Şimdi ise neyim?

Annemin küçük kızı.

Dayım, teyzem, halam, büyükbabam, büyükannem, amcam, kuzenlerim bile var. Kimsesiz değilim artık (Ak 2005b: 91).

“Az Buçuk Teo” adlı roman, Palas Mahalle’nin Palas Pandıras Apartman’ının yeni kiracısı Teo’nun mahalleye gelişini, ilginç kişiliği ve yaşam tarzıyla mahallesi tarafından garip karşılanışını, zaman içinde herkesin ona alışıp onu sevmeye başlamasını, Teo’nun mahallenin başından geçen bir dizi ilginç olayı anlatmaktadır.

Olaylar sosyal yaşam içinde gerçekleştiğinden romanın okura verdiği iletiler de genellikle sosyal çevre yaşantılarına yönelik eğitsel iletilerdir. Bununla birlikte, “İnsanın en huzurlu olduğu, kendini güvende hissettiği ortam aile ortamıdır. Ailenin sıcaklığı, verdiği huzur ve mutluluk için kaybedilmek istenmez” iletilerini de şu olay aracılığıyla okura gönderir:

Teo’nun hafızasını yerine getirme çabaları esnasında mahalleli Teo’nun evinde toplanır. Bu toplantıların birinde, herkesin koyu bir sohbete koyulduğu anda, Teo oturduğu yerde uyuya kalır. Mahalleli Teo’nun uyuduğunu fark ettiğinde onu yatağına götürmek ister. O sırada Teo gözlerini açar ve aile ortamının verdiği huzuru mutluluğu şu sözleriyle okura iletir (Ak 2005a: 145):

Off! Bu ne büyük nimet biliyor musunuz? Sıcak bir aile yuvası burası. Sakın susmayın, konuşun, ne olur. Yaşamımın en güzel uykularını uyuyorum yanınızda.

Teo hafızasını geri kazandığı halde birkaç gün bunu saklar; çünkü evinde eski sağlığına kavuşması için onunla ilgilenenlerin oluşturduğu aile ortamını kaybetmek istememektedir. Bu isteğini de şu şekilde ifade eder (Ak 2005a: 169):

Hepiniz sağ olun, var olun! Bu oyunu kendi isteğimle bir parça uzattım, bu doğru. Çok candan, çok samimiydiniz, ne yapayım! Dostluğu, aile sıcaklığını bu yaşımda anladım ben. Biraz naz yaptıysam affedin ne olur!

Tecrübelerden Yararlanmak

Hikâye ve romanlarında büyüklerinin gittikleri yolları izleyen ve başarılı olan çocuk kahramanları da yer veren yazar bu çocukların yaşantılarıyla okura “Büyüklerin yaşam tecrübelerinden yararlanmak, onların öneri ve fikirlerine de yaşam şansı vermek gerekir” iletisini göndermektedir.

“Domates Saçlı Kız” romanının ana kahramanı Güneş yeni evindeki çiçekleri yetiştirirken yetiştirme yurdundaki annesi Sulak’ın izlediği yolu izler. Tohumu ekerken, sularken, bitkinin kurumuş yapraklarını keserken yumuşak davranır. Tıpkı Sulak Anne’sinin yaptığı gibi. Ve harika çiçekler yetiştirir. Güneş bunu Sulak Anne’sinin tecrübelerinden yararlanmıştır.

Romanın bir başka bölümünde Güneş evden kaçıp Sulak Anne’sine gider. O gün Sulak Anne kendi hikâyesini anlatır. O da yetiştirme yurdunda büyümüştür Güneş gibi. Anne babası onu yurttan alıp evlerine getirdiklerinde yine Güneş’in yaptığı gibi kaçıp yurda gelmiştir. Zamanla da ailesi ile bağları kopmuş, yapayalnız kalmıştır. Bunun acısını hâlâ yaşayan Sulak Anne kendi yaptığı hatayı yapmaması, evine dönmesi için Güneş’i uyarır. Sulak Anne’nin yaşam tecrübelerinden yararlanan onun fikrine yaşam şansı verip evine dönen Güneş bir süre sonra bir aileye sahip olmanın sevincini hissettiğinde Sulak Anne’sine hak verir.

İleti, “Az Buçuk Teo” adlı romanda da şu olay aracılığıyla okura verilmektedir:

Romanın anlatıcısı olan çocuk müzik grubunun bateristidir. En iyi olmak için çok çalışmak gerektiği düşüncesiyle okul çıkışlarında bateri dersi almaya başlamıştır; fakat konsere çok az bir zaman kalmış olması da onu endişelendirmektedir. Halbuki, dayısı daha önceleri eski baterist arkadaşından ders alması için ona çok diller dökmüştür. Zaman sorunu yaşayan çocuk, dayısının önerisini değerlendirmedeği için pişmanlık yaşar.

3.2.2.1.2. Aile Büyüklerine Yönelik Eğitsel İletiler

Bu başlık altında; yazarın çocuğun seçim ve kararlarına saygı, çocuk ve hayal, çocuğun gözünde anne ve babanın yeri, çocukları dinlemenin gereği, eşler arası uyum, çocuklarla konuşmanın önemi, aşırı kısıtlama ve yasaklamanın yanlışlığı, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacı, kardeşler arası eşitlik, aile içi paylaşımların gereği, anne ilgisinin önemi, ergenlik dönemi özellikleri, güdüleme, kıyaslama hatası, düşünmeye sevk etmek, yaratıcılığı desteklemek, çocukta kıskançlık konularındaki eğitsel iletileri yer almaktadır.

Çocuğun Seçim ve Kararlarına Saygı

Yazar hikâyelerinde olduğu gibi romanlarında da büyüklerine seslenmiş ve onlara yönelik, onların çocuklarına yaklaşımı ile ilgili iletiler de göndermiştir. Bunlardan biri de çocuğun özgüven gelişimini sağlamaya yöneliktir.

“Büyüklerin, çocuklarının düşüncelerine, seçim ve kararlarına saygı göstermeleri, onların yerine düşünmek, konuşmak, seçmek, karar vermekten sakınmaları gerekir. Çocukların kendilerine güvenleri böylelikle gelişecektir” iletileri yazarın iki ayrı romanında karşımıza çıkmaktadır.

“Domates Saçlı Kız” romanında; Güneş’in yetiştirme yurdundan getirdiği, kafasına taktığı an hayal dünyasına dalıp sıkıntılarından kurtulduğu bir şapkası vardır. Ona en değerli eşyası olarak odasının başköşesinde yer verir. Annesi için o, çöpe atılması gereken, eski püskü, pis bir şapkadır. Güneş’e onu atması için baskı yapar. Annesinin ona ve kararlarına saygı göstermemesi Güneş’in kendisini değersiz, işe yaramaz hissetmesine neden olur.

Güneş’in şapkeyi evinde saklama kararına ve ona biçtiği manevî değeri anlam veremeyen annenin Güneş’i yok sayarak şapkeyi atmak istemesi Güneş’in kendisine güven duygusunun gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Romanın bir başka bölümünde, Güneş'in annesi; çıtı pıtı, şirin, çekingen, annesinin eteğinin dibinden ayrılmayan bir kız olan Susam'ın Güneş için iyi bir arkadaş olacağını düşünmektedir. Kızı adına karar vererek Güneş'e Susam ile dost olmalarını söyler. Güneş ise Susam'ı tanımaktadır, onunla kişiliklerinin farklı olduğunu ve anlaşılamayacaklarının da farkındadır. Buna rağmen annesinin isteği ile Susam'la vakit geçirmeye başlar. Susam'la paylaştığı her dakika ona sıkıntıdan başka bir şey vermemektedir.

Çocuğu adına karar veren, çocuğunun düşüncelerine saygı göstermeyen bir annenin çocuğa yaşattığı bu güvensizlik ve mutsuzluk aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Güneş saatlerce ders çalıştıktan sonra kitaplarını kapar, televizyonun karşındaki koltuğa atlar, huzur içindedir ve bu şekilde dinlenmeyi düşünmektedir. O sırada ananesi telefonu alıp Güneş'e hiç sormadan Susam'ı onlara davet eder. Güneş kendi adına kararlar alan ananesine kızdığı gibi ananesinin bu davranışı Güneş'in kendine, düşüncelerine bir hiç gibi hissetmesine neden olur.

İleti bu kez de torunu adına karar veren, torununun kendisini değersiz hissetmesine neden olan ananesinin yanlış davranışı aracılığıyla okura verilmiştir.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” ilkokula giden bir kız çocuğunun günlüğünden oluşan bir romandır. Anne ve babasının ayrılmalarından sonra annesiyle yeni bir eve taşınan Ayçiçeği, her gün babasının eve gelmesini bekler; fakat babası gelmez. Yine de aralarında küçük haberleşmeler, kısa mektuplaşmalar olur. Ayçiçeği, bu haberleşmeleri, baba özlemini, anne-baba arasındaki ilişkiyi, arkadaşlarıyla paylaşımlarını, bütün bunların ona hissettirdiklerini ve düşündürdüklerini günlüğüne aktarır.

Aynı ileti “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında da karşımıza çıkmaktadır.

Ayçiçeği'nin kış için bir yağmurluğa ihtiyacı vardır. Dikkat çekici olmayan, sade bir yağmurluk istemektedir. Fakat anne ve babası onu isteğini göz ardı ederler ve kendi istedikleri gibi bir yağmurluk dikerler. Kırmızı, plastikten, oldukça gösterişli bir yağmurluk... Ayçiçeği kendisini bu yağmurlukla kendi başına yürüyen bir şemsiye gibi hissetmektedir ve herkesin birbirine onu gösterdiğini gördükçe de üzülmemektedir. Anne babasının onu yerine verdikleri bu kararlar kendine güveni yıkılan çocuk (Ak 2003a: 33):

“Ben dikkat çekici, değişik olmak istemiyorum. Herkes gibi olmak istiyorum” diye geçirir içinden.

Ayçiçeği'nin seçimini dikkate almayan ailenin çocuklarının özgüveni üzerinde yaptıkları yıkıcı etki aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Çocuk ve Hayal

“Domates Saçlı Kız” romanında, romanın kahramanı Güneş'in şapkasını ters takıp “Çinçintagi” dediği an hayal dünyasına dalıp gidişi, hayalleri aracılığıyla istediği her an her yerde olabilişi ile yazar aile büyüklerine “Çocukların hayal güçleri çok gelişmiştir, onlar adeta hayal dünyasında yaşarlar. Size mantıksız gelse de onların gelişim sürecinde bunun doğal olduğunu bilmek, çocukları anlamaya çalışmak gerekir” iletisini vermektedir.

Çocuğun Gözünde Anne Babasının Yeri

“Çocuklar için anne babaları hata yapmaz, kusursuz kişilerdir. Bu nedenle anne babalar sözlerine, tavırlarına dikkat etmek zorundadırlar; çünkü onların söylediği her sözü, yaptıkları her davranışı çocukları doğru kabul edecektir” iletisi “Domates Saçlı Kız” romanında yer almaktadır.

Romanın bir bölümünde iki karga babaları hakkında konuşurlarken kargalardan biri babasının çok akıllı olduğunu, asla saçmalamadığını, söylediği her

şeyin doğruluğuna inandığını söyler. Diğeri ise ona böyle düşünmesinin normal olduğunu, herkesin babasını filozof sandığını söyler. Böylelikle çocukların babaları hakkında düşüncelerine dayanan yazar, çocuğun gözünde babanın yerini okura göstermeye çalışmakta ve iletisini anne baba okurlarına göndermektedir.

Ailede ideal iletişimi, etkileşimi sağlayarak, bunu çocukların model almasına aracı olmak, her anne babanın görevidir. Unutulmamalıdır ki, anne babaların söz, tavır ve davranışlarının çocuğa etkisi, yıllarca devam edebilmektedir. Anne ve babalar, çocuğun gözünde her yönüyle doğru kabul edilen bir model olduklarını unutmadan hareket etmelidir.

Çocukları Dinlemenin Gereği

Yazarın aile büyüklerine yönelik iletilerinden biri de “Olaylar karşısında önce çocukları dinlemek, onları anlamaya çalışmak gerekir. Aksi takdirde, yapılan sert çıkışlar çocukların yalan söylemelerine neden olur” dur.

“Domates Saçlı Kız” romanının ana kahramanı Güneş’in yetiştirme yurdundaki arkadaşı Su’yun çanta karıştırma huyu vardır. Yine uyuyamadığı bir gece karnın üstünde sürünerek Ay’ın yatağına doğru kayarken kapı açılır. Kapıyı açan yurt öğretmenlerinden biridir. Su’yu o halde gören öğretmen bağırınca Su ancak çorabının yuvarlandığını, onu almaya çalıştığını söyleyebilmiştir. Öğretmenin sert çıkışından korkması Su’yu yalan söylemeye itmiştir.

Olay, anne-baba ve öğretmenlere yönelik olarak, çocuğu aktif dinlemenin gereğini vurgulamıştır.

Aktif dinleme, iletişimin temel bir tamamlayıcısıdır. Aktif dinleyici olduğunuzda; çocuğunuza iletişim kanallarınızın açık olduğunu söylersiniz. Çocuğunuzun duygu ve düşüncelerini paylaşma ihtiyacı ve/veya arzusu olduğunu kabul edersiniz ve anlayışlı davranırsınız.

Sizin yargılayıcı, eleştirici, öğüt verici veya küçümseyici olmanızı azaltacak aktif dinleme ait birçok beceri ve teknik vardır. Bu beceriler çocuğunuzun gerçekten ne hissettiğini ve düşündüğüne anlamasını, analiz etmenizi sağlar ve problemleri olduğundan daha zor bir halde görünmemesini sağlayacak bir bakış açısı geliştirmenizde yardımcı olur. Ayrıca çocuğunuz ile aranızda bir bağ kurar ve onun, sizin düşüncelerinize karşı daha olumlu olmasını sağlar (Yavuzer 2002b: 62).

Çocuğun sosyal gelişim sürecinde geliştirdiği kişilik, en yakın çevresi olan anne – baba – kardeşler ve ev içinde yaşayan diğer aile üyeleriyle yakından ilişkilidir. Bu çevrenin çocuğa gösterdiği olumlu ve olumsuz tepkiler çocuğun kişilik gelişiminde önemli rol oynar. Örneğin, söylediklerine aldırış edilmeyen, fikirleri sürekli eleştirilen çocuk haliyle suskun, içine kapanık, güvensiz veya huysuz olabilir. Buna karşılık söyledikleri çok önemli olmasa da dinlenen, önemsenen, sürekli eleştirilmeyen, fikirlerini belirtmesine olanak tanınan çocuk daha güvenli, sosyal ve sağlıklı bir kişilik geliştirir (Semenoğlu 2001: 67).

Eşler Arası Uyum

“Eşler arası görüş ayrılıklarının olması doğaldır. Fakat bunun çocuğa yansıtılması yanlıştır. Çocuğun yanında tartışmak, eşler arasındaki uyumsuzluk ve fikir ayrılığını çocuğun hissetmesine sebep olarak onu bocalamaya itecektir. Anne ve babanın çocuk karşısında birbirleri ile tutarlı olmaları gerekmektedir” iletisi yazarın hikâyelerinde olduğu gibi romanlarında da karşımıza çıkmaktadır.

Yazar, “Yağmur Bulutu” adlı hikâyesinde de yer verdiği anne baba tartışmasının çocuk üzerindeki olumsuz etkisine “Domates Saçlı Kız” romanında da değinmektedir.

Güneş’in anne ve babası onun yurttan getirilme konusunda tartışmaya başlarlar. Üvey baba; anneye, kızını istemediğini söylerken anne de üvey oğlundan şikâyetlerini sıralamaya başlar. Tartışmaya tanık olan Güneş, odasına gidip kendisini yatağına atar, bağırsıkları duymamak için pikesini başına çeker, yatağı titremeleri ile sarsılmaktadır. Güneş’in anne baba tartışmasından etkilenişi anlatılarak ileti okura verilmektedir.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Annesi Ayçiçeği’ne kedileri Suzi’yi dışarı çıkarması için izin vermemektedir; çünkü kedinin huyunun sokakta değişeceğine inanmaktadır. Babası ise kızına kedinin kısıtlamamasını, onu koruyup beslemekle yetinmekle, dilediği gibi dışarıda gezip dolaşmasına izin vermesini söylemektedir. Anne babasının aynı durum hakkında farklı şeyler söylemesi Ayçiçeği’nin bocalamasına neden olur.

Ayçiçeği’nin anne babasının birbirleriyle tutarsız konuşmaları nedeniyle yaşadığı bocalama aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Anne ve babalar, özellikle disiplin konusunda görüş birliğinde olmaya ve çocuğun yanında tartışmamaya özen göstermelidir (Yavuzer, 2002a: 141). Anne babanın çocuğun yanında ve onun hakkında birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğersinin olumsuz tutumu çocuğu ikileme düşürerek onun bocalamasına neden olur.

Anne baba tartışmasına tanık olmanın çocuk üzerindeki olumsuz etkisinin büyüklüğünü göstermek adına, Yörükoğlu’nun şu örneği vurguya değerdir (2004: 144):

Sekiz yaşında bir kız çocuğu, bir gece yarısı, büyük bir gürültüyle uyanıp ana ve babasının tartışmasına tanık olmuş. Önce korkup ağlamış; sonra, yatırılmış ve uykuya dalmış. Tartışma bir daha yinelenmemiş. Ancak küçük kız, ilk kez tanık olduğu bu olaydan sonra, anne ve babasının her an ayrılacakları korkusuyla yaşamaya başlamış, uykuya dalamaz olmuş. Dalgınlık ve gece korkuları yaşamaya başlamış.

Çocuklarla Konuşmanın Önemi

“Anne babalar çocuklarıyla onları ilgilendiren ve etkileyen konularda konuşmalıdırlar; çünkü çocuklar gizliliği fark ettiklerinde farklı ve yanlış yorumlar

yapıp yersiz endişelere kapılabilirler” iletisi çocuklarla konuşmanın önemini anne ve babalara gösterir niteliktedir.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği, anne- babası ayrıldıktan sonra babasını görmek için eski evlerine gider. Babasının oradan taşındığını fark edince annesine babasının nerede olduğunu sorar. Annesi, babasının yolculuğa çıktığını söyleyip konuyu kapatır. Ayçiçeği, annesinin babasıyla ilgili bildiklerini ondan gizlediğini düşünerek annesine çok kızar. Annesi babasının yokluğuyla ilgili onunla yeterince konuşmadığı için Ayçiçeği bu gizliliği kendince şöyle yorumlar (Ak 2003a: 28):

Anneme bugünkü kadar hiç kızmamıştım. Babam hakkında bildiklerini benden saklıyor. Babamın yokluğunu belki de hiç hissetmiyor. Hissetmez tabii. Salça kutusunu kendi açabiliyor artık. Yeni, becerikli bir konserve açacağı aldı. Sigorta derdi de yok. Şimdiki evimizin sigortaları otomatik. Atınca düğmesine basıyorsun, düzeliyor. Sigorta tellerini sarması için babama gerek kalmadı.

Ayçiçeği'nin doğum günü için babası Ayçiçeği'nin annesiyle yaşadığı yeni evlerine gelir. Ayçiçeği babasından gece onunla kalmasını ister. Anne, kızını doğum gününde kırmaz ve buna izin verir. Babası o gece Ayçiçeği ve annesi ile kalır. Ayçiçeği, babasının ertesi gün tekrar gideceğini bilir; fakat neden hep onlarla kalmadığını merak etmektedir. Kimse onunla bu konuda konuşmadığı için anne-babasının arsında neler olduğunu anlayamamaktadır. Bu gizliliğin sebeplerini çözmeye çalışmak onu yormuş ve üzmüştür.

Anne babasının Ayçiçeği ile aileleri ile ilgili konularda konuşmamaları, gizliliğin çocuğun üzülmüne, farklı ve yanlış yorumlar yapmasına neden olması aracılığıyla ileti okura verilmiştir.

Aşırı Kısıtlama ve Yasaklamanın Yanlılığı

“Aşırı kısıtlamalar ve yasaklamalar çocuğu daha büyük yanlışlara sürükleyebilir” iletisi “Domates Saçlı Kız” romanındaki şu olay aracılığıyla okura verilmektedir:

Güneş’in mahallede kurduğu arkadaşlıkları onaylamayan annesi işe giderken anahtarını Güneş’e bırakmayarak işten gelene kadar kızının dışarı çıkmasını engellemektedir. Bütün gün evde kapalı kalmak zorunda bırakılan Güneş, sıkıntısını gidermek için farklı yollara başvurur. Ağabeyinin odasını karıştırır, günlüğünü okur. Bir süre sonrada yalan söyleyip gizli gizli dışarı çıkmaya, annesi işten gelmeden de eve dönmeye başlar. Annesinin kısıtlayıcılığı, sokağa çıkma yasağı Güneş’i daha büyük bir yanlışta sürüklemiş, yalana sevk etmiştir.

Aşırı kısıtlama ve yasaklamanın olduğu ailelerdeki ana baba tutumunu “baskılı ve otoriter tutum” olarak adlandıran Yavuzer, bu tutumun özelliklerini ve çocuğa etkilerini şöyle dile getirmiştir (1999: 28,29):

Aşırı baskılı, otoriter tutum, çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Bu tutumda, ana-baba katı bir disiplin uygular. Anne ve babadan birisi, ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir.

Zor yoluyla denetleme ve sevgi esirgeyerek denetleme boyutlarının egemen olduğu aşırı baskılı ve otoriter aile ortamında, denetlenen çocuk hangi davranışın hangi tepkiyi alacağı hakkında bir fikre sahip değildir. Dolayısıyla, çocuğun, kaygılı bir belirsizlik içinde aşırı isyankâr veya aşırı boyun eğici olması mümkündür.

Çocuğun İlgisi ve Sevgi İhtiyacı

“Çocuğun başarılı, mutlu, kendine güvenli olması için anne-babaların çocuklarına ilgi ve sevgilerini göstermeleri, onu dinlemeleri ve ona önemsendiğini

hissettirmeleri gerekir” iletişimiyle çocukların önemsenmeye, ilgi ve sevgiye olan ihtiyaçlarını sık sık dile getiren yazar “Domates Saçlı Kız” romanında Güneş’in şu sözleriyle aynı konuya dikkat çekmektedir:

Ah, bugünde ateşim çıksa keşke... Günlerce yüksek kalsa... Yurttaki arkadaşlarım, Sulak Anne, öğretmenlerim, okul arkadaşlarım çok ağır hasta olduğumu duysalar... Gözleri yaşlı, elleri kolları çiçeklerle dolu ziyaretime gelseler... Babamla ağabeyim “Kahvaltıya ne zamandır birlikte oturmadık. Onu çok özledik” deseler...(Ak 2005b: 135).

Yazar aynı iletiyi, bir ananenin torununa karşı izlediği şu yanlış tutum aracılığıyla okura iletilmektedir:

Güneş, ananesine öğretmeniyle arasındaki ödev sorununu anlatmak, arkadaşı Sibel’in Güneş’in güvenini sarsan gizli mesaj olayından söz etmek ister. Fakat ağzını her açışında sözleri ananesince ağzına tıklır. Hâlbuki ananesi torununa göstermediği ilgiyi dizi kahramanlarına gösterir, onları aile büyüklerinden daha iyi tanır, daha çok merak eder. Bütün bunlar Güneş’in kendini mutsuz, önemsiz, kendine güvensiz hissetmesine neden olur.

Çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacına değinen bir başka roman da “Babamın Gözleri Kedi Gözleri”dir. Romanın ana kahramanı Ayçiçeği’ni o gün okula babası bırakacaktır. Baba kız evden çıkarlar. Baba, yol boyunca kızının elini hiç bırakmaz. Bu, Ayçiçeği’nin kendisini çok iyi hissetmesini sağlar ve Ayçiçeği o gün derslerinde çok atak, başarılı olur, günü renkli geçer.

Babasının ilgi ve sevgisini, onu önemseydiğini hissetmek Ayçiçeği’ni hem mutlu hem de başarılı bir gün geçirmesini sağlamıştır. Bu durum aracılığıyla anne baba okura ilgi, sevgi ve önemsenmenin çocuğa sağladıkları gösterilmiş ve ileti verilmiştir.

Yavuzer, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacına iki ayrı eserinde şu şekilde değinmektedir:

Anne ve babanın çocuklarına yönelttikleri olumlu davranış örnekleri, yeterli sevgi ve güven duygusu, aile içindeki başarılı duygusal ve toplumsal etkileşim çocuğun psiko-sosyal gelişimine önemli etkilerde bulunur.

Anne ve babalar, çocuk için en önemli besinin sevgi ve sevecenlik olduğunu bilerek, çocuklarına yeterince ilgi ve sevgi göstermelidirler. Bu konuda aşırıya kaçmamaya özellikle dikkat etmelidirler (2002a: 140,141).

İlgisiz ve sevgisiz tutum, ana-babalanın, çocuğu yalnız bırakma, görmezlikten gelme şeklinde dışlaması anlamına gelir. Duygusal istismara yol açan böyle bir ortamda ana-baba-çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir (1999: 33).

Kardeşler Arası Eşitlik

Sevim Ak'ın romanlarında işlediği aile büyüklerine yönelik eğitsel iletilerden biri de “Anne babalar çocuklarına eşit ve adil davranmalıdır. Aksi takdirde haksızlığa uğrayan kendini dışlanmış, sevilmeyen, önemsiz, yalnız hisseder ve kardeşine karşı kıskançlık hissetmeye başlayabilir” dir.

“Domates Saçlı Kız” romanında, Güneş mahalleliden yaramaz damgasını yediği bir gün annesinin öfkesinden kaçmak için odasına kapanır. Televizyonun sesi sonuna kadar açıktır. Gelen seslerden ağabeyinin çizgi film izlediğini anlar. Oysa kendisi film izlerken annesi televizyonunun sesini kısmaktadır. Ağabeyinin kimsenin karışmadığını düşünen Güneş ağabeyini kıskanır ve kendisinin dışlanmış, önemsiz, yalnız hisseder. İleti, Güneş'in bu hisseleri ile aile büyüğü okurlara gönderilmektedir.

Kardeşler arası eşitlik konusunda aşağıda yer alan açıklamalar iletiyi destekler niteliktedir:

Bütün çocuklarını eşit düzeyde sevdiklerini söylemelerine karşın, kimi anne ve babanın, bazı çocuklarını daha çok sevdikleri gözlenmektedir. Böyle durumlarda anne ve babalar, sevdikleri çocukları diğerlerinden ayırarak onları kayırırlar. Aşırı sevgi gören bu çocuklar akranlarıyla ilişkilerinde saldırgan ve baskıcı bir tutum içindedirler (Yavuzer 2002a: 137).

Sürüp giden ve yıllar geçtikçe azalmayıp artan kardeş sorunları nereden kaynak alırlar? İlk akla gelen soru, gerçekten, kardeşler arasında ayırım yapıp yapılmadığıyla ilgilidir. Ne yazık ki birçok evde, bilerek çoğu kez de bilmeyerek bu ayırım gözetilir. İlk ayırım büyük küçük ayırımıdır (Yörükoğlu 2004: 159).

Çocuklarımızın sağlıklı büyümeleri önündeki en önemli etkenlerden bir tanesi de ailedeki kardeşlere farklı tutum ve davranışlar sergilemektir. Çoğu zaman kasıtlı olmayan ve farkına varmadığımız bir şekilde ortaya çıksa da çocuklarımız arasında ayrımcılık yaptığımız doğrudur.

Lütfen unutmayınız; çocuklarımız arasında sergileyeceğimiz farklı tutumlar onların kişilik yapısı üzerinde kalıcı olumsuz etkiler meydana getirmektedir (Yılmaz 2002: 63).

Kişilik gelişiminde, en önemli faktörlerden biri de, çocuklar arasında adaletli davranmaktır. Hiçbir anne baba çocukları arasında haksızlık yapıyorum demez; ancak anne babanın davranış ve tutumları, çocukların kendilerine haksızlık yapıyor hissine, kardeşler arası kıskançlığın gelişmesine neden olur. O halde çocuklara çocukların yaş ve kabiliyetlerini de göz önünde bulundurarak adil davranmalıdır. Çocuklardan birini diğerlerine sevgi, imkân vb. hususlarda tercih etmemek gerekir.

Aile İçi Paylaşımların Gereği

“Mutlu, birbirine bağlı bir aile için aile içi paylaşımlarda bulunmak, birlikte vakit geçirmek gerekir” iletisi “Domates Saçlı Kız” ve “Gökte Biri Var” romanlarında yer almaktadır.

“Domates Saçlı Kız” romanında, pazar günü Güneş ve ailesinin birlikte geçirebilecekleri tek gün olmasına rağmen babası bu gününü de dışarıda, onlardan ayrı geçirmeyi tercih edince annesi üzüntüsünü şöyle dile getirir:

Dışarıda hava ne güzel! Ailece çıksak, parka gitsek, çay bahçesinde otursak... Ömür boyu mutluluk yok bana (Ak 2005b: 138).

Yazar bu olayla aile içi paylaşımlarının gereğini vurgulayarak iletiyi okura göndermektedir.

Aile içi paylaşımların gereğine değinen bir başka roman da “Gökte Biri Var” adlı romandır. Roman, bir gazoz fabrikası müdürünün çocukluğunun geçtiği mahallede iki telefon direğinin arasına çektiği tellerin üzerinde yaşamaya başlamasını, bu adamın mahallelinin günlük yaşamında meydana getirdiği değişiklikleri, alışkanlıklarımızı, doğrularımızı, sezdirmeden bize dayatılanları, tüketim alışkanlıklarımızı sorgulayan bir adamın ilginç hikâyesini anlatmaktadır.

Fabrika müdürünün mahalledeki iki telefon direği arasına gerdiği teller üzerinde yaşamaya başlamasıyla ilginçleşen olaylar aracılıyla okura birçok eğitsel ileti gönderilmektedir. “Paylaşımında bulunmak aile üyelerinin birbirlerini daha iyi tanımalarını ve birbirlerine yaklaşmalarını sağlayan bir ihtiyaçtır” romanın okura sunduğu iletilerden biridir.

Geç saatlere kadar mesaiye kalan Güneş’in babası, yaşamında bir değişiklik yaparak işten erken çıkmaya, eli kolu eve gelmeye, ailesi için yemekler yapmaya onlarla daha çok vakit geçirmeye başlar. Babasıyla paylaşımlarda bulunmak Güneş’in ona yaklaşmasını, onu daha iyi tanımasını sağlar. Bu paylaşımlarla Güneş, babasının yüz hatlarını, huyunu, meraklarını tanımaya başladığını, kaşının üstünde dikiş izi olduğunu konuşurken arada ıslık sesi çıkardığını fark eder. Babasının küçükken incir ağacından düştüğünü, salatada fesleğene bayıldığını, çocukluğunda pul koleksiyonu yaptığını, en iyi patates soyarken dineldiğini öğrenir.

Babasıyla paylaşımlarda bulunarak onu daha iyi tanıyan ve kendisine daha yakın hisseden Güneş aracılığıyla ileti okura verilmektedir.

Yavuzer, anne ve babalara yönelik şu sözleriyle aile içi paylaşımların önemine değinmektedir (2002b: 65):

Çocuğunuzla birlikte vakit geçirin. Kazanan veya kaybedenin olmadığı, ona kendini başarılı hissettirecek ortak yapabileceğiniz eğlenceli etkinlikler bulun. Spor faaliyetlerine ve konserlere katılın. Ama bütün bunları gerçekleştirirken hem tutarlı olun, hem de sözünüzde durun. Onunla ve başardıklarıyla ilgilendiğinizi gösterin. Çocuğunuza zaman ve enerji ayırarak güçlü bir sevgi ve kabul mesajı iletmış olursunuz.

Çocuğunuzla birlikte geçen zamanı, asla boşa harcanan zaman olarak görmemelisiniz. Çocuğu sevmek demek; onunla ortak faaliyetleri paylaşmak, ona zaman ayırmak, onunla oyun oynamak demektir (Döner 2004: 31).

Anne İlgisinin Önemi

“Anne ve onun ilgisi, çocuğun gelişiminde, ileriki yaşantısının biçimlenmesinde birey olarak diğerlerinden ayrılmasında etkilidir” iletisi “Domates Saçlı Kız” romanında karşımıza çıkmaktadır.

Güneş’in öyküsünü okura aktaran kargalar bir gün anneleri ile ilgili sohbete koyulurlar. Biri annesinin ona yiyecek taşıdığından uçuşa hazırladığından, tüylerini temizlediğinden bahsederken diğeri, annesinin hep işi olduğundan, ona ailesinin diğer büyüklerinin baktığından söz eder. Bunun üzerine kargalar birbirlerine benzememelerinin sebebini keşfederler: annelerinin onlara yaklaşımının, hayata hazırlanma sürecindeki ilgisinin farklı oluşu...

Anne ilgisinin çocuğun psiko-sosyal gelişimine etkisi, farklı eserlerde şu şekilde yer bulmuştur:

“Bebeğin ruh sağlığını güvence altına alan şey annenin sevecenliği, ilgisi, duyarlılığı, özenli bakımı, kısacası annelik yeteneğidir” (Yörükoğlu 2004: 42).

Hayatın ilk yıllarında bebeğin psiko-sosyal görevi, güvenmeyi öğrenmektir. Bebek ile annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı, kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur (Yavuzer 1999: 15).

Ailenin çocuk için önemi sadece onun maddî ihtiyaçlarını karşılamaktan kaynaklanmamaktadır. Çocuğun maddî ihtiyaçları değişik şekillerde karşılanabilir. Ancak aile içinde sağlanan sevgi ve güven ortamını başka yerlerde sağlamak oldukça zordur. Çocuk için özellikle anne sevgisi çok önemlidir. Anne sevgisinden yoksun kalan çocuk, diğer ihtiyaçları giderilse bile, dokunma ve sevme ihtiyacı doyurulamadığı için, psikolojik açıdan tutarsız davranışlar gösterir (Sönmez 1990: 68,69).

Ergenlik Döneminin Özellikleri

“Ergenlik dönemi ile birlikte kimlik karmaşası yaşayan gençler model arayışı, farklı olmak ve beğenilme isteği içine girebilirler” iletisi anne-baba okurlara “Az Buçuk Teo” romanının kahramanlarından birinin şu sözleriyle iletilmektedir (Ak 2005a: 146):

İki gün sonra berbere gittim. Değişmek istiyordum. Saçlarının önünü havaya çekiştirip jöleleyen öteki çocuklardan farklı olmak istiyordum. Tas kafa modeli kestirirsem kimseye benzemezdim.

Romanın anlatıcısı olan çocuk internetteki sohbet odalarında kendisine arkadaşı Polat olarak tanıtır ve Polat’tan öğrendiklerini sohbet ettiği kızlara anlatır. Her gün söyleyecek farklı sözü olsun diye de boş zamanlarında müzik dükkânlarını,

eski kitap tezgâhlarını tarar. Böylelikle kızların beğenisini kazanmak istemektedir. Bu olay, ergenlik dönemindeki gençlerin beğenilme isteğini anne-babalara iletir niteliktedir.

Müzik grubunun kuruluşuyla grup üyeleri model arayışına girer. İçlerinden biri Blue Grubu'nun üyelerinden Duncan'ı kendine model edinir. Onun gibi burnu kalkık, saçları sarı, jöleli, zayıf olmak ister ve ona benzemek için elinden geleni yapar. Bu durum gençlerdeki model arayışını anne-babalara iletir niteliktedir.

Ergenlik döneminin özellikleri ilgili şu açıklamalar iletiyi destekler niteliktedir:

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında, kabaca on iki ile yirmi iki yaşlar arasındaki yıllara denk düşen bir dönemdir. Bir ergen, bedenini kabul etmeyi, uygun bir toplumsal role ulaşmayı, yaşlılarıyla uygun ilişkiler kurmayı, duygusal ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmeyi, evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmayı içeren birtakım gelişim görevleriyle karşı karşıya gelir. Bu görevlerdeki başarı ve başarısızlık geniş ölçüde yetişkinlikteki uyumu ve başarıyı etkiler (Gander ve Gardiner 2004: 474).

Fırtına ve gerginlik dönemi olarak da açıklanabilen ergenlik, hangi toplumda olursa olsun, her bireyin yaşadığı bir evredir. Her toplumda, ergen, çağına özgü olan duygu, düşünce, tutum ve eylem içindedir. Bu çağın temel özellikleri, duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, kişiliğinin sınırlarını aşma, toplum içinde sivrilmeye, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası biçiminde özetlenebilir (Yavuzer 1999: 243).

Güdüleme

“İstenilen davranışın gerçekleşmesinde güdüleme önemlidir. Etkili güdüleme, çocuğun davranışını gerçekleştirmedeki istekliliğini arttırıcı, onu harekete geçirici etkiye sahiptir” iletisi “Az Buçuk Teo” romanında karşımıza çıkmaktadır.

Romanda manavın bir çırağa ihtiyacı vardır. Mahalledeki çocuklardan Toprak'a çıraklık teklif eder. Çocuk başlangıçta bu teklife omuz silker. Manav, Toprak'a işi zamanında ve gereğince yaptığı takdirde çikolata, fındık, üzüm, hangisini isterse vereceğini söyleyince Toprak hemen işe koyulur. Yarım saat içinde manavın isteklerini yerine getirir.

Bu durum, anne-babalara, güdülemenin davranışın gerçekleştirilmesinde, çocuğun istekliliğinin artmasında, onu harekete geçirmesindeki etkisini iletir niteliktedir.

Güdülenme herhangi bir şekilde eylemde bulunma eğilimi, güdü ise bu eğilime neden olan ihtiyaç ya da istektir. Güdü bireye amaçları doğrultusunda hareket etmesi için enerji verir ve harekete geçirir (Erden ve Akman 2001: 234).

Kıyaslama Hatası

“Çocukları başkalarıyla karşılaştırmak, çocukların içlerine kapanmalarına neden olabilir. Her çocuğun kendine özgü ilgi, yetenek, eğilimleri olan bir birey olduğunu unutmamak gerekir” iletisi “Az Buçuk Teo” romanında, mahallede yapılan bilgi yarışmasında Buse'nin başarısız olması üzerine annesinin yaptığı kıyaslama ve bunun ardından Buse'nin büründüğü psikolojik durum şu şekilde anlatılarak okura verilmiştir (Ak 2005a: 88):

Ben kızımı çalışkan bilirdim. Derdim günüm oydu. Simitçinin başı boş oğlu kadar eğitememişiz demek ki.

Buse'nin dilini kedi kapmıştı. Ele güne çıkmıyordu.

İki ayrı yazarın anne babalara yaptıkları şu seslenişler çocukların birbirleriyle kıyaslanmasının hata olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır:

Anne ve babalar, her çocuğun kendine özgü niteliklerle donanmış, ayrı bir birey olduğunu düşünerek, çocuğu diğer çocuklarla ve kardeşleriyle kıyaslama yoluna gitmemelidirler (Yavuzer 2002a: 141).

Anne-baba, çocuklarının, kendi modelleri olmadığı gibi, kardeşlerinden ve arkadaşlarından farklı, bağımsız, kendine özgü zeka ve kişilik özellikleri olan bir birey olduğu gerçeğinden hareket etmelidirler (Yavuzer 1999: 69).

Sağlıklı bir ailede çocuktan beklenen, olağüstü bir başarı değil; kapasitesine uygun, gerçekçi bir başarıdır. Çünkü sağlıklı ailede, olması gereken doğrultuda zorlamak yerine, olanı geliştirmek, çocuktaki su yüzüne çıkmamış yetenekleri, su yüzüne çıkarmak hedeflenmektedir. Burada önemli olan, çocuğun kapasitesiyle anne-baba beklentisi arasındaki dengenin sağlanmasıdır.

Onu, arkadaşlarıyla ve kardeşleriyle kıyaslamayınız. Unutmayın ki, herkes için geçerli bir başarı yoktur, herkesin kendi başarısı vardır (Döner 2004: 53).

Düşünmeye Sevk Etmek

“Çocukları düşünmeye sevk edici olmak, hazırcılığa alıştırmamak gerekir. Böylelikle, zor durumlarla karşılaştıklarında çözüm üretme yetileri gelişecek, kendi kendine yetebilmenin sağladığı güveni hissedebileceklerdir” iletisi “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında işlenmiştir.

Romanda; babası, Ayçiçeği’ne bir devre ve onu kurabilmesi için de bir şema gönderir. Ayçiçeği saatlerce uğraşmasına rağmen devreyi kuramaz. Yardım almak için Engin amcasını bekler. Engin devreye bir göz atar ve havya gerektiğini söyler. Ayçiçeği, babasının gerekli olan birçok şeyi göndermesine rağmen havayayı neden göndermemiş olabileceğini sorar. Engin amca Ayçiçeği’ne babasının her şeyi hazır bulmasını istemediğini, kafa yormasını, eksiği bulup tamamlamasını istediği için böyle bir şey yaptığını söyler. Bu, Ayçiçeği’ne babasının ona daha önce aldığı akrebi

olmayan saati, bağcıkları olmayan ayakkabılar hatırlatır. Babası o zaman da Ayçiçeği'nden akrep ve bağcık yerine uygun bir şey bulup takmasını istemiştir. Babasının bu tutumları Ayçiçeği'nin pratik çözümler bulabilen, bulduğu her çözümle mutlu, kendine güvenli bir çocuk olmasını sağlar.

Ayçiçeği'nin babasının kızını düşünmeye, hazırcılıktan uzaklaştırmaya, çözüm üretmeye yönlendirmeye dair davranışları aracılığıyla ileti okura verilmektedir.

Yaratıcılığı Desteklemek

“Çocuklara hayallerini, yaratıcılıklarını ve geliştirecekleri ortamlar oluşturulmalıdır. Bu yönde engellenmek, çocuğun içine kapanmasına, suçluluk hissetmesine ve zamanla hayal gücünün, yaratıcı fikirlerinin törpülenmesine neden olur” iletilisi anne- baba okura çocuğun yaratıcılığını desteklemek gerektiğini aktarmaktadır.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanının ana kahramanı Ayçiçeği'nin en büyük hayali tiyatrocu olmaktır. Okuldan eve yorgun döndüğü bir gün bunu denemek ister. Annesinin elbise ve takılarından kendine bir sahne kostümü hazırlar. Odadaki kutular, parfüm şişeleri ve makyaj malzemeleri ise seyircileridir. Tam gösterisine başlamıştır ki annesinin mikrofon olarak kullandığı pudra kutusu elinden düşer. Bu durumu fark eden annesi bağırarak kızının üstündeki kıyafetleri çekip alır. Kızının yaptıklarını maskaralık olarak adlandırır. Ayçiçeği'nin susmaktan başka çaresi kalmamıştır. Annesinin bu denli kızmasının sebebini anlayamamış, suçluluk hissetmiştir. Bu olaydan sonra da en büyük hayalinin gerçekleştirilebilmekle ilgili şüpheye düşmüş, kendisinden tiyatrocu olup olamayacağını sorgulamaya başlamıştır.

Annenin çocuğunun yaratıcılığını ve hayallerini ortaya koymasına karşı yanlış tutumu, bu tutumun çocukta yaptığı ters etki okura gösterilerek doğru anne baba tutumunun nasıl olması gerektiği vurgulanmış “Çocukların düşünsel gelişimleri için

uygun ortamlar oluşturulması ve destekleyici tavırlar içinde olunması gerekir” iletisi okura verilmektedir.

Aşağıda yer alan görüşler de, çocuğun yaratıcılığını desteklemenin önemini vurgulamaktadır:

Çocuk kabul edilmek ve onaylanmak ister. Eğer aile ortamı ona kendi benliğini tanımlama özgürlüğü veriyorsa çocuk, sağlıklı bir biçimde olgunlaşma yolunda gelişir. Anne-babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleşmesi, çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım eder (Döner 2004: 188).

Anne ve babalar, öncelikle çocuklarını tanımalı, onları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmelidirler. Bu konuda kendi tutku ve arzularına göre değerlendirme yapmamalıdır. Çocuklarındaki güven duygusunu pekiştirmek üzere, onları yapıcı ve faal kılacak bir ortam hazırlamalıdır (Yavuzer 2002a: 140,141).

Çocukta Kıskançlık

“Çocuğa gösterilen ilgi ve sevginin bir başkasına da gösterilmesi çocuğun eskisi kadar sevilmiyorum hissine kapılmasına, kıskanmasına neden olabilir. Bu nedenle anne babalar çocuklarına onların özel olduklarını hissettirecek, tutarlı, dengeli davranışlar içinde olmalıdır” iletisi “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanındaki şu olay aracılığıyla okura verilmektedir:

Ayçiçeği'nin annesi kedileri Suzi'yi çok sevmekte ve onunla çocuğuyla ilgilenir gibi ilgilenmektedir. Bu durum bir süre sonra Ayçiçeği'nin Suzi'nin annesi tarafından daha çok sevildiği hissine kapılmasına ve içten içe Suzi'yi kıskanmasına neden olur.

Akşam yemekte lüfer balığı vardı. Suzi kendi tabağındakileri yemiş, bana bakıp miyavlıyordu. Anneme gösterdim.

-O bizim en küçüğümüz. Bir parça balık versen ne olur sanki? dedi.

Suzi yüzünden doya doya balık yiyemez oldum zaten. Geçenlerde tabağımdaki istavritleri bana fark ettirmeden bir güzel yemişti. Bu yüzden kırgındım ona tabağıyı Suzi'nin önüne koydum. Odamda aldım soluğu.

Annem Suzi'yle çok ilgilenir. Benden bile çok. Tüylerini benim şampuanımla yıkıyor, kurutma makinemle de kurutuyor(Ak 2003a: 86,87).

3.2.2.2. Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Tablo 7. Sevim Ak'ın Romanlarında Yer Alan Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Roman Sayısı	Toplam İleti Sayısı	Sosyal Çevre Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	Yüzde
5	57	35	61.40

Sevim Ak'ın romanlarında belirlenen 57 iletiden 35'i sosyal çevre yaşantılarına yöneliktir. Bu çevredeki yaşantılara yönelik iletiler 61.40'lık bir yüzdeyle tüm iletiler içinde en büyük paya sahiptir.

Sosyal Dayanışmanın Önemi

Sevim Ak'ın romanda en sık rastlanan ileti "Paylaşım, yardımlaşma, işbirliği, manevî destekle sağlanan sosyal dayanışma bir ihtiyaçtır, ilişkilerde samimiyeti ve sıcaklığı artırır, sorunların üstesinden gelmeyi ve ortak amaca ulaşmayı

kolaylaştırır” iletisi yazarın “Domates Saçlı Kız” romanında şu yaşantılar aracılığıyla okura gönderilmektedir:

Yetiştirme yurdunda bir kermes düzenlenir. Çocuklar kendi yaptıkları eşyaları satacaktır. Yurttaki çocuklardan Kiraz, kermes için cam küllükler hazırlamaktadır. İslî cam görüntüsü vermek için küllükleri mum alevine tutarken her yanı kapkara olur. Kiraz’ın ağlamaklı olduğunu gören Güneş onun yardımına koşar, isli küllükleri tek tek yıkar. Kiraz da küllüklerin üzerine cam boyası ile resimler yapar ve artık kermese hazırdır.

Kiraz ile Güneş’in yardımlaşmaları ve Güneş’in desteği ile Kiraz’ın sorunun üstesinden gelişi ile sosyal dayanışmanın önemine dikkat çekilmektedir.

Romanın başka bir yerinde, Güneş’in annesi yetiştirme yurdundan kızını almaya gelmeden bir gece önce çocukların yurttan anne olarak benimsedikleri Sulak Anne Güneş’i yanına çağırır ve bir tutam saçını kesip Güneş’in cebine koyar. Bunun memleketinin bir âdeti olduğunu, uzağa gidene verildiğini ve yanındayım demek olduğunu söyler. Güneş sevgiyle Sulak Anne’sine sarılır. Sulak Anne’nin Güneş’e her zaman yanında olduğunu hissettirecek bu davranışı manevî desteğin önemini, Güneş’in olay sonunda Sulak Anne’ye sarılışı paylaşımın getirdiği sıcaklığı vurgulamaktadır.

Güneş’in yurttan ayrılacağı gece arkadaşları onun için bir veda eğlencesi düzenlerler ve ona hediyeler verirler. Güneş, hediye paketinin üstündeki kalplerden birini kesip arkadaşları Yıldız ve Kiraz’ın karyolalarına yapıştırır ve “Beni hatırlaman için” der. Yıldız da geceleri sarılıp uyuduğu ördeğini Güneş’e verir ve geceleri ona sarılıp kendisini yalnız hissetmemesini söyler. Kiraz da kendi boyadığı vazolardan birini Güneş’e vererek onu yeni evinin masasını koymasını söyler.

Arkadaşlarının Güneş’e karşı bu tutumuyla paylaşımın ilişkilere getirdiği sıcaklık ve manevî desteğin zor zamanlardaki yapıcı etkisi vurgulanmaktadır.

Sosyal dayanışmanın, ortak amaca ulaşmayı kolaylaştırıcılığına “Az Buçuk Teo” romanında da rastlanmaktadır.

Hafızasını yetiren Teo’yu eski sağlığına döndürmek için ona geçmişini hatırlatıcı bilgiler verilmesi gerekmektedir. Bu amaç etrafında iş birliği yapan mahalleli Teo’nun ilgi alanlarını paylaşır. Manav, yıldızlar dünyasını; Berber Ali beyni ve belleği; saatçi, dijital saatleri; Güllü, insan bedenindeki matematiği; bakkal, elma çekirdeğinin simetrisini; Suat ve romanın anlatıcısı olan çocuk, su problemlerini seçer ve birbirleriyle de yardımlaşarak amaçlarını gerçekleştirirler. Birlikte, Teo’nun hafızasının geri gelmesini sağlayarak güzel bir sosyal dayanışma örneği sergilerler.

Polat ve arkadaşları müzik gruplarının ilk deneme konserini vereceklerdir. Konser yeri olarak garaj seçilir; fakat buranın hazırlanması bir kişi tarafından yapılamayacak kadar zor bir iştir. Tüm arkadaşlar el birliğiyle işe koyulurlar. Etraf toparlanır, Sinem’in ağabeyi garaja bir sahne yapar ve yanardöner ışıklar takar, kapıcının verdiği uzun yolluklar yere serilir ve garaj iş birliğiyle kolayca konsere hazır hale getirilir. Konser yerinin hazırlanmasında sağlanan sosyal dayanışma ile ortak amaca kolaylıkla ulaşıldığı gösterilerek ileti okura verilmektedir.

“Paylaşımında bulunmak kişinin en temel ihtiyaçlarından. Paylaşım, ilişkilerde samimiyeti ve sıcaklığı artırır. Bu şekilde sağlanan manevî destekle sorunların üstesinden daha rahat gelinebilir” iletiyle sosyal dayanışmanın önemine değinen bir diğer roman da “Babamın gözleri Kedi Gözleri”dir.

Romanın ana kahramanı Ayçiçeği, babasına duyduğu özlemi arkadaşı Serkan’la paylaşır. Serkan da Ayçiçeği gibi babasından ayrı olduğundan, onu özlediğinden Ayçiçeği’nin en büyük destekçisi olur. Ayçiçeği’ne, babasını her dakika yanında hissettiğini, birçok şeyi birlikte yaptığını düşündüğünü, böylece özlemini biraz olsun dindirdiğini, bunu onunda denemesini söyler. Ayçiçeği de Serkan’ın bu sözleri üzerine babasını yanı başında düşünür. Bu düşünce kendisini iyi

hissetmesini sağlar. Serkan onu çok rahatlatır. İçindeki karamsar, sıkıcı duygular yerini hoş duygulara bırakmıştır.

Ayçiçeği, deniz kenarına indiği bir gün iskelenin kenarına oturmuş, ağlayan Bilge'yi fark eder. Hızlı adımlarla onun yanına gider ve arkadaşının niçin ağladığını anlamaya çalışır. Bilge bir süre sonra kedisi Mırnav'ı kaybettiği için çok üzgün olduğunu söyler. Ayçiçeği arkadaşına sarılır, üzülmemesi için onu telkin etmeye, kedisinin döneceği fikrine inandırmaya çabalar. Bilge, sıkıntısını arkadaşıyla paylaşmanın ve ondan gördüğü manevî desteğin etkisiyle kendini daha iyi hissetmeye başlar.

Arkadaşlar arasındaki paylaşımın ve bu şekilde sağlanan manevî desteğin sorunların aşılmasındaki etkisi "Babamın Gözleri Kedi Gözleri" romanında, bu iki olay aracılığıyla okura iletilmektedir.

Manevî destek ve paylaşımlarla sağlanan sosyal dayanışmanın sorunların üstesinden gelmeyi kolaylaştırıcı ve ilişkilerde samimiyeti arttırıcı etkisine "Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino" adlı romanda da rastlanmaktadır. Romanın ana kahramanı Puf, Kırmızı Kelebek Çiftliği'nde yaşayan bir kazdır. Puf bir televizyon kanalının yakışıklı sunucusu Gırgır Bo'ya gönlünü kaptırır. Onu bulmak için yetiştirildiği çiftlikten kaçıp yollara düşer. Sonunda da onu bulur. Ama işi o kadar kolay değildir. Sunucunun dikkatini çekmek için uğraşır, çabalar, zaman zaman umuda kapılır, zaman zaman da kapılır, üzülür.

Roman, Puf'un çiftlikten ayrılışı, Bo'yu bulup onunla aynı köşkte yaşamaya başlayışı, Bo'ya sevgisini göstermek ve onunla daha fazla vakit geçirmek için verdiği çabaları, Bo'nun televizyon programına çıkışıyla başlayan ünlü olup renkli, hareketli bir yaşama sahip olma isteğini, hayalleri ile mantığı arasında kalışını, mantığını tercih edip bir erkek kazla yuva kuruşunu, sahip oldukları üç yavruyla birlikte "Tüyyumağı Ailesi" olarak ünlenişlerini, Tüyyumağı Ailesi'nin hikâyesinin kitap olarak basılmasıyla Puf'un kendisi olarak bir şeyleri başarmanın tadını varışını anlatmaktadır. Tüm bunlar sıralı olaylar içinde okura sunulmakta, olaylar aracılığıyla

da okura bir takım eğitsel iletiler verilmektedir. Romandaki on üç iletinin tamamı sosyal çevre yaşantılarına yöneliktir.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda; Kaz, Bo’nun televizyon programını izlemek için gizlice mutfağa girmeye çalışırken aşçı Tortop Hanım tarafından fark edilip dışarı atılır. Sarı Köpek Puf’un dışarı atılışını görür, hemen yanına koşar. Üzülmemesi için Tortop Hanım’ın hepsine aynı şekilde davrandığını söyler. Puf, asıl derdinin Bo’yu görmek olduğunu, ona yakın olabilmek için bu köşke geldiğini köpekle paylaşır. Sarı Köpek, Bo’nun aklının hep işinde olduğunu, ona yakın olmak için aynı programda çalışmalarını gerektiğini söyler. Puf o günden sonra programa çıkmak için yollar aramaya koyulur. Puf, Sarı Köpek’in desteğiyle sorununun üstesinden gelir, Bo’ya yakın olmanın yolunu bulur. Ayrıca Puf ve Sarı Köpek arasındaki bu paylaşım onların samimi birer arkadaş olmalarının ilk adımı olur.

Puf’un Bo’nun programına çıkmak için diğer kazlardan farklı olduğunu göstermesi gerekmektedir. Bunun için birçok hayvanın taklidini yapmaya karar verir; fakat bir kazın köpek, kedi, kuzu gibi ses çıkarabilmesi çok zordur. Puf, bu zorluğu da yine dostlarının desteğiyle aşar. Sarı Köpek’ten havlamayı, Denizkuşu ve Sarı Köpeğin aracılığıyla tanıştığı kuzudan melemeyi, kediden de miyavlamayı öğrenir. Bu marifetlerini Bo’ya gösterdiği an kendini Bo ile birlikte TV programında bulur.

Sarı Köpek ve Denizkuşu’nun Puf’a verdikleri manevî destek, bu destek ile Puf’un sorunlarını aşmasını kolaylaştığı, Puf, Sarı Köpek ve Denizkuşu’nun bu paylaşımlarla birbirlerine yakınlaşıp dostluk kurdukları okura gösterilerek sosyal dayanışmanın önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

Kişisel Farklılığın Doğallığı

Yazar, romanlarında kişisel farklılığın doğallığına sıklıkla değinmiş ve “İnsanlar, yaşamları ve onlara sunulan imkânlar ayrı ayrıdır. Sahip olunmak isteyip olunamayan şeylere başkaların sahip olması doğaldır” iletisini okura vermiştir.

“Domates Saçlı Kız” romanında, yetiştirme yurdunda düzenlenen kermeste her çocuk kendi standında kendi yaptığı eşyaları satmaktadır. Yıldız, Güneş’e bilekliklerinin neden aynı boyda olmadığını sorar. Yıldız’ın mendilleri ise aynı boydadır. Güneş aklından şunları geçirir (Ak 2005b: 198):

Yıldız gibi olamam ben onda mum hastalığı var. Elbiseleri bedenine mum gibi oturur, ütüsü hiç bozulmaz, ayakkabılarına hiç çamur sıçramaz, dolabına toz girmez. Benim cebimden hep susam kırıntıları çıkar, onunkinden hiçbir şey.

Güneş’in aklından geçen Yıldız’la arasındaki farklar ile yazar okura yakın arkadaşlar arasında bile kişisel farklılıkların olabileceğini göstermektedir.

Güneş’in yetiştirme yurdundaki arkadaşlarından Yıldız hafta sonları evci çıkmaktadır. Güneş onun evden geldiğini Yıldız’ın kıyafetlerindeki sabun kokusundan anlar. Kendi çamaşırlarının sabun kokmamasından yakınır. Asıl yakınma sebebi sabun kokusuz kıyafetler değil, Yıldız’ın aile, ev yaşantısını tatması kendisinin ise bunun ne demek olduğunu bilmemesidir. Yaşamın Yıldız ve Güneş’e sundukları farklı farklıdır. Bu iki arkadaşın durumu gösterilerek insanların yaşam biçimleri, sahip olduklarının birbirine benzememesinin doğal oluşu vurgulanmaktadır.

Yetiştirme yurdunun bahçesi iki apartmanın arasındadır. Güneş’in dikkatini bu apartmanlardan birinde yaşayan dik saçlı bir çocuk çeker. Camdan çocuğun evini göz gezdirir. O da kendisi gibi bir çocuktur; fakat onun masasının camı pırıl pırılken, üstünde ufacık bir kırıntı dahi bile yokken Güneş’in odasının masasından kırıntı, el izi, yemek artığı eksik olmamaktır. O evde akşamüstü çayı için vişneli kurabiye pişerken yetiştirme yurdunda bugüne kadar hiç kurabiye pişmemiştir. Yazar Güneş’e bu gözlemi yaptırarak yine yaşamın herkese aynı olanakları sunmayışını göstermektedir.

“Az Buçuk Teo” romanında, bu eğitsel ileti yeni çıkan bir bilgisayar oyununa sahip olan ve olamayan iki çocuk aracılığıyla okura verilmektedir.

Birkaç saate kadara Arda’ya uğramalıyım, bilgisayarına yeni bir oyun yüklemiş, görmesem çatlarım. Ne baba var çocukta! Dünya piyasalarına iki gün önce sunulmuş oyunu kapmış getirmiş evine. Benim babamın iki yıl önce çıkan oyunlardan haberi olmaz. Kapı kapı dolaşıp ansiklopedi, yemek kitabı satar. Sorsan, ansiklopedilerin kaç cildi var, kaç maddesi var, kaç yılda güncellenir bilir de bilgisayarla hiç ilgilenmez (Ak 2005a: 10).

Yazar, kişisel farklılıkların doğallığına “Gökte Biri Var” romanında da değinmektedir.

Teldeki adam Emre’ye, dedesinin gençliğinde anlı şanlı müzik öğretmenlerinden ders almış, başarılı bir çalgıcı olduğunu, şimdiki gençlerin olanaklarına sahip olsaydı virtüözlüğe ulaşabilecek olduğunu söyler. Bu sözleriyle de olanaklar ve bunların değerlendirilmesi yönünden kişisel farklılıkları okura iletir.

Yazar, hayatın her insan için farklı işlediğini, herkesin ayrı duygu, düşünce ve yaşantılarının olduğunu hiç kimsenin birbirine benzemeyeceğini, kişisel farklılıkları Güneş’in mahalle gezintisindeki şu gözlemleri aracılığıyla okura iletmektedir (Ak 2006: 41):

Burcu’nun kardeşini yemek krizi tutmuş. Bir evin merdivenlerine çökmüş, sarmaş dolaş olmuş kedi yavrularına bakıyor, hangisini eve götüreceğini düşünüyordu. Anne ise elinde kaşık, kızın ağzına bir lokma yemeği sokuşturacağı anı kolluyordu. Ayşe Abla kurstan izinli çıkmış, geri mi dönsen sinemaya mı gitsem hesabı yapıyordu. Kaçık çoraplı kadın akşam ne yemek pişireceğini düşünüyordu. Kapıcı Cafer’in oğlu cebindeki bahşişlerle top mu alsın, çikolata mı bilemiyordu. Çapraz çantalı, bereli kadın çocuk parkını on kere turlasam kaç kalori yakarım sorusunun yanıtını arıyordu.

Romanın kahramanları arasındaki görüş ayrılıkları da kişisel farklılığı gösteren birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoğurtçu Mehmet Amca teldeki adamın yaptığını mantıksız bulurken Bakkal Osman Amca teldeki adamın haklı olduğunu, herkesin yaşamın yoğunluğundan sıyrılıp onun gibi molalar vermesi gerektiğini düşünmektedir. Yoğurtçu için mantıksız olanın bakkal tarafından mantıklı bulunması görüş ayrılığı ile birlikte kişisel farklılığı da okura göstermektedir.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanı da, “Yaşamın kişilere getirileri ve ondan aldıkları farklı farklıdır. Kişisel farklılıkların doğal olduğu bilinip kişiler arası karşılaştırılmaları gidilmemelidir; çünkü bu mutsuzluğa sebep olur” iletiyle kişisel farklılıkların doğallığını vurgulamaktadır.

Buket’in babası ona yeni çanta, ayakkabı, kalem ve kalem kutusu almıştır. Buket, babasının aldıklarını arkadaşlarına göstererek “Babamın hediyeleri.” der. Ayçiçeği’nin okul ihtiyaçlarını ise annesi almıştır; çünkü onun anne ve babası ayırdır. Kendi durumunu arkadaşınıninkiyle kıyaslayan Ayçiçeği kıskançlıkla karışık bir mutsuzluk yaşar.

Sınıf arkadaşı iki çocuğun aile yaşantısı ve imkânları arasındaki farklılıklar aracılığıyla ileti yinelenmektedir.

Değişimin Doğallığı

Yazarın romanıyla okura gönderdiği başka bir eğitsel ileti de “İnsan değişen, gelişen bir varlıktır. Kişinin bakış açısı yaşantılarına göre gün gün değişebilir. Yaşam olumlu ve olumsuz yönde bir değişim sürecidir” dir. Bu ileti “Domates Saçlı Kız” romandaki şu olaylarla okura aktarılmaktadır:

Yetiştirme yurdundan ayrılıp ailesi ile yeni bir hayata başlama düşüncesi Güneş’i çok korkutmaktadır. Bir süre sonra arkadaşlarının da desteği ile düşünceleri

değişir. Korkusu zamanla yerini merakın getirdiği sevinçle karışık tatlı bir heyecanı bırakmıştır ve yeni hayatına şöyle seslenir:

“Heey! Dağın arka yüzü! Korkmuyorum senden. Merak ediyorum o kadar!”
(Ak 2005b:48).

Güneş’in duygu ve düşüncelerindeki bu değişim ile kişinin bakış açısının yaşantılarına göre zaman içinde değişebileceği gösterilmektedir.

Yurttan ayrılıp ailesinin yanında yaşamaya başlayan Güneş, bir hafta sonra evden kaçıp yurda döner. Yaşamındaki ani değişime alışamamanın sıkıntısı içindedir. Sulak Anne ona ve dolayısıyla okura yaşamın değişim sürecinin olduğunu şöyle anlatır:

Hayat her gün değişir. Sen yerinde mi saydığını sanıyorsun? Büyüdükçe çevrende büyüyor elbette. Buradan giderken ene çok sayıkladığın isimler Ay, Yıldız, Kiraz’ken daha sonra bakmışsın Can, Selda, Suna diye birilerini sayıklıyorsun (Ak 2005b: 150).

Güneş’in eve geldiği ilk günlerde hiç anlayamadığı ağabeyi ile ilişkilerinin zaman içinde düzelmesi de insanın, yaşamın, bakış açılarının değişimini okura göstermektedir.

Yazarın, yaşam olumlu ya da olumsuz yönde bir değişim süreci olduğunu, yaşamdaki bu değişimlerin insanı da değişen, gelişen bir varlık yaptığını işlediği bir başka romanı da “Gökte Biri Var” adlı romanıdır.

Romanda, teldeki adamın sıkıldığını düşünen Sadi Amca, ona kendi radyosunu vermeyi ister. Teldeki adam ise Sadi Amca’nın bu teklifini geri çevirir. Evinde üç televizyon, beş radyo, bir de sürekli internet bağlantılı bilgisayar olduğunu, onlardan kaçtığını söyler. Bu sözleriyle yaşamın insanların değiştiren

yüzünü, insanların olmazsa olmazlarının bile gün gelip onlara rahatsızlık veren, kaçılacak şeylere dönüşeceğini okura iletmektedir.

Teldeki adamın yaşama bakışı mahallelide de bir takım değişiklikler meydana getirir. Onu kendini dinlemek, eğlendirmek ve yaşamın tadını çıkarmak için yoğun ve tekdüze giden hayatından uzaklaşması mahallelinin de hayatına bakışını etkiler. Mahallelide kendine vakit ayırma kendisi için bir şeyler yapma fikri oluşmaya başlar. Mahallenin bakkalı, teldeki adamı tanımadan önce yeni bir araba almak için para biriktirmektedir. Onu tanıdıktan sonra ise dükkânını haftada bir gün kapayıp tatil yapmaya karar verir. Ayrıca halk eğitimin resim kursuna yazılır. Yoğurtçunun da içinden tahta kutular yapmak geçmektedir; çünkü tahta kokusunu özlemiştir ve bu işin onu dinlendireceğini düşünmektedir. Bakkal, ondaki değişim eğilimini de fark eder ve onu bir an önce harekete geçmesi için yüreklendirir.

Yazarın yaşamın değişkenliğine dikkat çektiği ve “Yaşam anlık olaylarla tamamen yön değiştirebilecek kadar değişkendir. Kişiler bu gerçeğin farkında olarak ellerindeki değerini onu kaybetmeden anlamalıdır. Aksi takdirde dönüşü olmayan pişmanlıklar yaşanabilir” iletisini verdiği bir diğer romanı da “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romanıdır.

Ayçiçeği ve annesi, babalarıyla yaşadıkları dönemde onun uğraşlarından çok şikâyetçidirler; çünkü yeni şeyler üretmekten, tamirattan hoşlanan babanın malzemeleri evlerinin dağınıklığına sebep olmaktadır. Ayçiçeği, yazmayı uğraş edindikten sonra babasına hak vermeye başlar. Babasını anlamadığı, uğraşlarını küçümsediği, hatta onu kınadığı için buruk bir hüznü duyar. Ayçiçeği bütün bunları fark ettiğinde anne babası çoktan ayrılmıştır ve o uzun zamandır göremediği babasını kaybettiği düşüncesindedir.

Ayçiçeği'nin yaşamındaki ve babası ile ilgili düşüncelerindeki değişim düşüncelerin değişkenliği gerçeğini farkında olmamasının nedeniyle yaşadığı pişmanlık aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Yazar, “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” romanında “İnsanlar, yaşamları, hissediş, algılayış ve bakış açıları değişime açıktır ve anlık olaylarla tamamen değişebilecek kadar esnektir” iletişimiyle değişimin doğallığına bir kez daha dikkat çekmiştir.

İleti; romanda Bo, Puf ve Denizkuşu’ndaki hissediş, algılayış ve bakış açısı değişimini gösteren üç farklı olay aracılığıyla okura verilmiştir.

Bo, yorucu bir iş gününün ardından bitkin, asık suratlı halde eve döner. Kaz’ın onun için hazırladığı sürprizden habersizdir. Kaz, Bo’nun televizyon programına çıkmak için yaptığı hazırlıkları art arda sunmaya başlar ve bildiği tüm hayvan seslerini bir bir taklit eder. Bo çok heyecanlanır. Kaz’ı kucakladığı gibi evdeki küçük stüdyoya götürür, Kaz’ın hareketlerini ve sesini kaydeder. Programı için harika bir malzeme bulan Bo birden değişir. Yorgun, bitkin, asık suratlı Bo gider, yerine enerji, neşe dolu bir Bo gelir. Adeta yüzündeki çizgiler azalır, gözbebeklerine ince bir ışık belirir.

Puf için önceleri çiftliği ve ona bakıp onu büyüten Berta’sından değerlisi yoktur; fakat Bo’yu ve onun renkli yaşamını tanıdıktan sonra hisleri değişir. Artık Puf’un en değerlisi Bo ve Bo’nun kendisine sunacağını düşündüğü gösterişli yaşamdır. Puf’daki bu değişim, Berta’nın Puf’u çiftliğe götürmek üzere Bo’nun evine geldiğinde yaşanan şu olayda açıkça görülmektedir (Ak 2002b: 60):

Kaz, Berta’nın omzundan aşağı indi. Berta’yı bir anne gibi seviyordu. Ona ne çok emeği geçmişti! Berta olmasa belki de dünyada olmayacaktı. Ama artık Bo’yu ve renkli dünyasını tanımıştı. Yaşamını değiştirmeye karar vermişti. Çiftliğe geri dönmek istemiyordu.

Puf, eşi ve yavrularıyla “Tüyyumağı Ailesi” olarak ünlenir ve yaşamları çocuk kitabı olarak basılır, bütün çocukların ilgi ve sevgisini kazanır. Berta, çiftlik sahibinin çocuklarına Tüyyumağı Ailesi’ni okurken anne kaz Puf’u kastederek, onun kendi kazı olduğunu söyler. Çocuklar ise o kazın sadece Berta’nın değil, hepsinin

kazı olduğunu söyler. Puf artık Bo ile değil, kendisi olarak var olmayı başarmıştır. Denizkuşu'nun Puf'a karşı hisleri bu olaydan sonra değişir. Puf'u artık daha çok sevmektedir; çünkü o kimsenin kazı değildir. Bu olayla hislerdeki değişimin mümkünlüğü vurgulandığı gibi, "Kişinin kendisi olarak bir şeyler başarabilmesi, başkalarıyla var olmasından çok daha önemli ve değerlidir" iletisi verilmektedir.

Beklentiler ve Hayal Kırıklığı

"Beklentiler her zaman gerçekleşmez. Hayal kırıklığına uğramamak için beklentilerin gerçekleşeceği fikrine fazla kapılmamak, her türlü sonuca hazırlıklı olmak gerekir" sosyal çevre yaşantılarına yönelik bir diğer ileti olarak Sevim Ak'ın romanlarında karşımıza çıkmaktadır.

"Domates Saçlı Kız" romanında; Güneş evine geldiği ilk günlerde annesi sevinsin, yanığı ile yanığını okşasın beklentisi ile annesi için radyodan bir şarkı ister. Şarkı çalmaya başladığında sevinçle annesinin yanına koşar. Boynuna sarılmasını, şarkıyı birlikte söylemesini beklerken annesinin çatılmış kaşları ile karşılaşır. Üstelik annesi Güneş'e "Telefon paralarını kim ödüyor, hiç düşündün mü?" (Ak 2005b: 93) diye bağırır. Hiç beklemediği bu tepki Güneş'in hayal kırıklığına uğramasına neden olur.

Aysu Güneş'in mahalle arkadaşıdır. Kardeşine doğum günü için bir hediye almak istemektedir. Parası olmadığı için mahallede piyango düzenlemeye ve kazandığıyla da kardeşine hediye almaya karar verir. Mahallenin piyangodan bir şey kazanamayan çocukları onu dolandırıcılıkla suçlar ve mahalledeki diğer çocukları da Aysu'yla arkadaşlık etmemeleri için kışkırtırlar. Kardeşine hediye alacak parayı kazanma beklentisindeki Aysu bambaşka bir sonuçla karşılaşmıştır. Adı dolandırıcıya çıktığı gibi arkadaşsız da kalma ihtimali doğmuştur. Aysu'nun yaşadığı bu hayal kırıklığı ile beklentilerin gerçekleşmeyebileceği, her şeye hazırlıklı olmak gerektiği vurgulanmaktadır.

Romanın bir başka bölümünde Güneş hastalanır. Ateşler içinde odasında yatarken annesi yanına gelsin, saçlarını okşasın, onunla ilgilensin diye beklemektedir. Saatler geçer, evin tüm ışıkları söner, annesi de kendi odasına çekilir. Beklentisi gerçekleşmeyen Güneş hayal kırıklığı içinde kalakalır.

Saatler geçiyor. Bir annemin ayak sesleri duyuluyor şimdi. Ayak sesleri odama gelmek istiyor biliyorum. Annemi odanın kapısına kadar da sürüklüyorlar. Ama annem baskın çıkıyor, alıp uzaklaşıyor onarlı benden. Ayak sesleri odama doğru ilerlerken içimde bir ışık yanıyor. Kapı açılacak, annemin eli saçlarımı okşayacak. Her şey karanlığa gömüldüğünde içimdeki ışık da püf diye söniyor. Kapkara bir boşlukta tepe taklak yuvarlanıyorum (Ak 2005b: 128).

Güneş'in olay karşısındaki hisleri beklentilerin gerçekleşmeme ihtimalini, hayal kırıklığı yaşamamak için beklentilere fazla kapılmamak gerektiğini okura bir kez daha göstermektedir.

İleti "Az Buçuk Teo" adlı romanda da yer almaktadır. Romanın anlatıcısı olan çocuk, müzik gruplarının ilk konseri için çok heyecanlıdır. En büyük heyecanı da sevdiği kızın, Buse'nin, sahneye çıkacak olmasıdır. Buse'nin onun gözlerine bakarak şarkı söylemesine, konukları selamlarken ellerini tutmasını, gruba girmesine ve çalışma yerleri olan garağa birlikte gidip gelmelerini beklemektedir; fakat Buse sahnedeyken ona göz ucuyla bile bakmaz, şarkılarını grup lideri Polat'la kol kola söyler. Beklentilerinin hiçbiri gerçekleşmeyen, üstelik sevdiği kızı kaybettiğini fark eden çocuk büyük bir hayal kırıklığı yaşar.

Buse, mahallede düzenlenen bilgi yarışmasına katılır. Ailesinin gözünde çalışkan, başarılı ve yarışmayı kazanamama ihtimali olmayan bir çocuktur. Ailesi Buse'nin yarışma sonundaki bursu kazanacağından çok emindir. Kızları yarışmayı kazanamayınca beklentileri gerçekleşmeyen aile hayal kırıklığına uğrar.

“Gökte Biri Var” adlı romanda geçen aşağıdaki iki olayda da “Beklentilerin gerçekleşmemesi hayal kırıklığına neden olabileceği gibi kişinin kendisine kandırılmış hissetmesine de neden olabilir” iletisine rastlanmaktadır.

Romanın çocuk kahramanlarından Güneş’e ilgilenmesi için boğazı ağrıyan hasta bir kızı bırakırlar. Güneş, hasta kıza ıhlamur kaynatır, boğaz antiseptiği ile gargaralar yaptırır. Onu battaniyelere sarıp terletir ve çocuk akşama zimba gibi olur. Güneş “Bu benim eserim.” deyip anne babasına karşı övüneceğini beklerken hastanın okula gitmemek için numara yaptığını öğrenir, hayal kırıklığına uğradığı gibi kendini kandırılmışta hisseder.

Mahallenin mızımız kızı Susam’ın annesi kızının okul çantasını her gün okula kadar götürür. Bunu gören Güneş çantayı Susam’ın taşıması gerektiğini, böylelikle kollarının güçleneceğini söyler. Anne, çantayı Susam’a bırakıp eve döner. Susam, çantayı iki üç adım kadar taşır, sonra olduğu yere çakılıp kalır. Bunun üzerine çantayı taşımak Güneş’e düşer. Beklentisi gerçekleşmeyen çocuk pişmanlıkla birlikte kendini kandırılmış da hisseder.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği bir gün cesaretini toplar ve okul çıkışı babasına uğramaya karar verir. Onu çok özlemiştir ve ellerine dokunup yüzünü, saçlarını okşama isteğiyle eski evlerine gider. Perdelerde yeni, çiçekli perdeleri gördüğünde içinden babasının eve iyice yerleştiğini geçirir. Kapıyı heyecanla çalar. Babasının kapısını açıp ona sıkı sıkı sarılacağı beklentisindedir. Ama kapıyı hiç tanımadığı bir kadın açar. Kadın, eve yeni taşındıklarını, eski kiracıyı tanımadıklarını söyler. Ayçiçeği büyük bir hayal kırıklığı yaşar, oradan kaçarcasına uzaklaşır.

Ayçiçeği’nin gerçekleşmeyen babasını kavuşma beklentisi ve ardından yaşadığı hayal kırıklığı aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” romanında; Gırgır Bo, doğum günü sürprizi olarak evine kabul ettiği kaz Puf’u gece boyu kucağından indirmez. Bo’nun

kendisine karşı sıcak davranışları Puf'un Bo ile hiç ayrılmayacakları beklentisine girmesine sebep olur. Puf, Bo'nun onu bir sepete yerleştirip yatağının kenarına koyacağını, işe giderken yanında götüreceğini sanır. Bu beklentiler içinde geçirdiği eğlenceli saatlerin ardından Bo, konuklarını yolcu eder, Kaz'ı bahçeye çıkarıp havuzun kenarına bırakır ve odasına çekilir. Ertesi gün de Kaz'ı evde bırakıp erkenden işe gider. Beklentileri gerçekleşmeyen Puf ise büyük bir hayal kırıklığına uğrar.

Kaz, Bo'nun evinde yaşamaya başladığı günlerden itibaren bütün vaktini Bo'ya sevgisine nasıl gösterebileceği, onun ilgisini nasıl çekebileceği konusunda düşünerek geçirmektedir. Bir sabah aklına hoş bir fikir gelir. Bahçedeki kalp şeklindeki havuzun etrafını çevreden topladığı renk renk çiçeklerle süsler. Bu şekilde Bo'yu sevindireceğini, ona sevgisini anlatabileceği beklentisindedir. Fakat Bo o akşam eve çok geç gelir. Havuza bakmadan eve girer. Yorgun, sinirli ve Kaz'ın varlığını unutmuş gibidir. Ertesi günde her günküden erken kalkıp bahçeye bakmadan koşturarak işe gider. Kaz o an kendini çok mutsuz hisseder. Havuzun etrafını donatan çiçekler Bo'ya Kaz'ın sevgisini göstermeden solmuştur. Kaz, büyük bir hayal kırıklığı, üzüntü içinde çiçekleri tek tek yolup havuza atar.

Kaz'ın Bo ile ilgili beklentileri, bu beklentilerin gerçekleşmemesi üzerine Kaz'ın yaşadığı hayal kırıklıkları ve mutsuzluklar gösterilerek ileti okura verilmektedir.

Önyargının Yanıltıcılığı

Yazarın birçok hikâyesinde ve romanında sıklıkla karşılaşılan önyargının yanıltıcılığı ile ilgili iletiler “Domates Saçlı Kız” romanında da yer almaktadır.

“Kişilere ve olaylara önyargıyla yaklaşmak onlarla ilgili yanlış kanılara sahip olunmasına neden olur. Bu nedenle yanılma payını ortadan kaldırmak için mümkün olduğunca tarafsız olunmalıdır” iletisi romandaki şu olaylar aracılığıyla okura verilmektedir:

Romanın bir bölümünde Güneş fotoğraf çekmek için gezintiye çıkar. Arkadaşı Dilek'in fotoğrafını çekerken Deniz gelir, Güneş'in gözlerini kapatır, makinesini de elinden çekip alır. Güneş Deniz'den hiç hoşlanmaz, onu çok soğuk bulur. Sohbetleri esnasında Deniz fotoğrafçı olmak istediğini, bu meslekle uğraşanların morallerini asla bozulmayacağına; çünkü dükkânlarına gülen insanların geldiğini ve gülerken poz verdiklerini söyleyince Güneş'in Deniz'le ilgili fikirleri asıl şeklini alır. Başlangıçta ondan hoşlanmayan, onu sevimsiz bulan Güneş için Deniz başında yıldızı olan yakışıklı, sıcakkanlı bir çocuktur.

Deniz'i tanımadan onunla ilgili verdiği karar Güneş'i önyargının yanıltıcılığına sürüklemiştir. Biraz konuşup onu tanıdıça Deniz ile ilgili düşüncelerinde yanıldığını anlar. Yazar bu olayda kişiler, olaylar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan verilen kararların kişiyi yanlış düşüncelere sürükleyeceğini vurgulamaktadır.

“Az Buçuk Teo” adlı romanda, Mahalleli Teo'nun dış görünüşüne ve yaşam şekline bakarak onunla ilgili cimri, göçmen ruhlu, derbeder, deli, tehlikeli, uzak durulması gereken... gibi yargılarda bulunur. Hâlbuki Teo sadece müsriflikten hoşlanmayan, mümkün olduğunca sade bir hayat sürmeye çalışan, pratik zekalı, matematik ve uzay bilim ile ilgilenen kendi halinde biridir. Mahalleli zaman içinde, onunla vakit geçirip onu daha iyi tanıdıça yanıldığını anlar. Herkesin garip karşıladığı, korkulu gözlerle baktığı bu adam zamanla mahalleliden biri olur.

Dış görünüşle yetinilerek verilen önyargıların yanlışlığı romanın bir başka bölümünde de şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Teo hafızasını kaybettikten uzun süre sonra sokağa çıkmaya başlar. Onu görenler her şeyiyle eski Teo olduğunu, artık iyileşmiş olabileceğini söyler. Hâlbuki onunla yakından ilgilenenlerin düşüncesi bu yönde değildir. Onlar Teo'nun eskisi gibi soru sormasından, olayların nedenlerini merak etmesinden, basit şeylerden bahsetmesinden, alışverişte ince hesaplar yapmamasından Teo'nun hâlâ iyileşmediğini söylemektedirler.

Polat ve arkadaşlarının kurduğu bir soliste ihtiyacı vardır. Buse de bu işe taliptir. Polat, Buse'nin anne babasından izin alamayacağını, mızızın teki olduğunu ve bu işi başaramayacağını söyler. Yine arkadaşlarının ısrarıyla Buse'ye bir şans verir. Buse sahneye çıktığı an çekingenliğini atar, yıllardır sahnedeymiş gibi rahattır. Polat bu duruma çok şaşırır ve Buse hakkında yanıldığını anlayarak onu orkestraya kabul eder.

İnsanları yeterince tanımadan onlarla ilgili kesin yargılara varmak, onlara sıkı sıkıya bağlanmak gerçek yüzleri görüldüğünde hayal kırıklığı yaşanmasına neden olur. İnsanları tanımak için zaman gerekir. Kişilerle ilgili olumlu yargılar da yanıltıcı olabilir. Olumlu önyargıların yanıltıcılığı romanda karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

Polat ve arkadaşlarının kurduğu orkestrada solist olarak görev alan Buse; çekingen, kendi halinde, sade görünümlü bir kızdır. Romanın anlatıcısı olan çocuk Buse'nin bu özelliklerinden dolayı ona çok değer verir ve güvenir. Buse sahneye çıktığı anda ve sonrasında inanılmaz şekilde değişir. Polat'ın isteklerine göre hareket eden, asi bir kız oluverir. Romanımızın anlatıcısı Buse'nin ilk günlerde hiç renk vermediğini, aslında içinde bir şeytan olduğunu anlayarak hayal kırıklığına uğrar.

Aynı iletiye "Gökte Biri Var" adlı romanda da rastlanmaktadır. Teldeki adam bir gün kendini eğlendirmek için büyük bir tekerleğe biner, elindeki alla pullu topları havaya atıp tutar. Onun bu halini görenler tel cambazı olduğunu ve bunun maddi kazanç için yaptığını düşünürler. Teldeki adam ise sepetine bırakılan bozuk paraları çocuklara dağıtır. İnsanlar bunun üzerine yanıldıklarını, adamın parayla pulla işinin olmadığını anlarlar. Önyargıları onları yanıltmıştır.

Aşağıdaki olay da okumayan insanlara karşı toplumsal önyargıyı göz önüne sermektedir. Belli okul yaşantısı geçirmemiş insanların sözleri toplumca pek ciddiye alınmaz. Eğitim görmedikleri için fikirlerine önem verilmez.

Teldeki adam, telinin altındaki birkaç kişiyle televizyonun insanları nasıl etkisi altına dair sohbet etmektedir. Onlara, nerede tatil yapacaklarını, ne

giyeceklerini, kimlerle arkadaşlık edeceklerini bile televizyonun söylediğini anlatır. Bunun üzerine telin altındaki tatilcilerden biri yanıldığını her türlü seçimi kendisinin yaptığını söyler. Teldeki adam ise tatilciye televizyonun seçimleri konusunda beynini nasıl yıkadığını bilemeyeceğini söyler. Teldeki adamın sözlerini pür dikkat dinleyen bir kamyon şoförü aynı sözleri kendisinin de söyleyebileceğini; ama okumamış olduğu için kimsenin onu dinlemeyeceğini söyleyerek toplumun okumamış insanlara karşı önyargısını okura iletir.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda, çiftlikten kaybolan Kaz’ı bir süre sonra televizyonda gören çiftlik sahibi Bay Kavak Yeli ile Berta arasında şöyle bir diyalog geçer (Ak 2002b: 54):

-Sence Kaz’ı televizyon programı yapımcıları mı çaldı?

-Elbette. Bunu ben demedim. Siz söylediniz. Çünkü görünen köy kılavuz istemez.

Ona eğittiler ve TV’ye çıkardılar, ha!

Tıpkı söylediğiniz gibi.

Bula bula bizim çiftlikteki yavru Kaz’ı mı buldular?

Dünya kurtlarla dolu. Hele TV’ciler. Her gün yeni bir şey sunmanın telaşı içindeler. Gırgır Bo, Kaz’ın kendi kazı olduğunu söyledi. Duydunuz siz de. Gidip kazımızı alalım. Göreceksiniz, beni görünce nasıl kucağıma atlayacak.

Kaz’ın TV programcıları tarafından kaçırıldığı, onu görünce çiftliğe dönmek için kucağına atlayacağı önyargısıyla harekete geçen Berta, Kaz’ı almak için Bo’nun evine gider. Kaz’ın Bo’nun evine kendi isteğiyle geldiğini ve çiftliğe dönmek istemediğini görünce önyargısının yanılığına düştüğünü anlar.

Bo, Puf’a eş olması için eve erkek bir kaz getirir. Kaz, başlangıçta erkek kaza karşı çok yabani davranır; çünkü erkek kaz kendisi gibi konuşkan, heyecanlı ve atak

değildir. Puf, onunla anlaşp bir yuva kuramayacağını düşünür. Fakat günler geçtikçe erkek kazı tanımaya başlar. Onun doğaya tutkunluğunu fark ettikçe kendine özgü, gizli heyecanını sevmeye başlar. Zamanla birbirlerine yaklaşan bu iki kaz birlikte bir yuva kurarlar ve üç yavruları olur. Puf, erkek kazı yeterince tanımadan onunla ilgili önyargılarda bulunur, zaman içerisinde onunla ilgili düşünceleri değişmiş ve Puf önyargılarının yanlıtıcılığını anlamıştır.

Toplumsal Kaygı

Eserlerinde toplumun üyelerini şekillendirici etkisine de yer veren yazar “Domates Saçlı Kız” romanında da aynı konu çerçevesinde okura şu iletiyi göndermektedir:

“Toplumsal kabul görme, genele benzeme isteği yaşam tarzının ve hareketlerin şekillendiricisidir; fakat dikkat edilmesi gereken nokta bu şekillenmenin olumsuz yönde olmamasıdır. Çünkü sosyal çevre insanı her zaman doğruya yönlendirmez.”

Komşuların Güneş’i görmeye geldiği gün, annesi ona daha önce hiç davranmadığı kadar iyi davranır. Aldığı yeni elbiseyi giydirir, saçlarını toplar, komşuların yanında Güneş’e gülücükler yağdırır, yanaklarını sevgi ile okşar. Annedeki bu değişimin sebebi evdeki misafirlerdir. Bu, misafirler gittikten sonra tavırlarındaki değişiklikten anlaşılmaktadır. Bu şekilde toplumsal kabul görme isteğinin kişiyi yanlışa yönlendirebileceği vurgulanmaktadır.

Aynı durum romanın ilerleyen bir bölümünde bir kez daha görölmektedir. Bu kez Güneş’in birkaç aksilik nedeniyle komşular arasında yaramaz olarak tanınması annesini rahatsız eder ve komşularına rezil olduğu düşüncesiyle Güneş’e çıkışıır. Anne, sosyal çevresine yaklaşma uğruna kızından uzaklaşmaktadır.

“Kişi, toplumsal kaygının (Ne derler kaygısı) harekete geçmesine engellemesine izin vermemelidir. Kendi isteklerine, mantığına uyan yolları

izlemelidir” iletişimiyle okura yönelen bir başka roman da “Az Buçuk Teo” adlı romandır.

Teo hafızasını yitirdiğinde doktorlar umut verici konuşmaz. Yakınlarının geçmişini hatırlatıcı konuşmalar yapmalarını, yeni öğrendiklerini sürekli tekrarlayarak belleğine yerleşmesine sağlamalarını söyler. Teo’ya yardım etmek isteyen mahalleli “Sana mı düştü derler.” kaygısını bir yana bırakıp harekete geçerler. Toplumsal kaygıdan sıyrılmayı başardıktan sonra el birliğiyle Teo’nun eski sağlığına dönmesini sağlarlar.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği’nin babası tamirat ve yeni aletler yapma gibi uğraşları olan bir adamdır. Bu nedenle evlerinde ıvır zıvır birçok malzemenin dağınıklığı vardır. Ayçiçeği ve annesi bu durumdan rahatsızdır. Evlerine gelenler dağınıklığı görüp alay edecekler diye ödleri kopar ve babasının odasını hep kapalı tutarlar. Ayrıca, Ayçiçeği odasına hiçbir arkadaşını gönül rahatlığıyla çağırılmamaktadır; çünkü ona göre kimsenin eşyaları onunkiler kadar komik değildir. Arkadaşlarının odasının yanında kendisinininkinin çok uyumsuz olduğunu ve alay konusu olabileceğini düşünür. Anne ve babası ayrılıp annesiyle yeni bir eve çıktıklarında artık ne babasının dağınıklığı ne de komik bulunduğu odası vardır. Yeni evleri düzenlidir ve istediği gibi döşediği bir odası vardır. Ayçiçeği ve annesi evlerine arkadaşlarını hiç sıkılmadan çağırabilecekleridir. Çünkü evleri tıpkı onların ki gibi olmuştur.

Ayçiçeği’nin ve annesinin tutumları aracılığıyla genele benzeyerek toplumsal kabul görme şeklinde beliren toplumsal kaygıya dikkat çekilmiştir.

Empati

“Empati, karşımızdaki kişiyi anlamamızı kolaylaştırır. Onun bizden beklentilerinin ne olabileceğini, ona karşı nasıl bir yaklaşım içinde olmamız gerektiğini empati kurarak daha rahat fark ederiz” iletişimi yazarın iki farklı romanında karşımıza çıkmaktadır.

“Az Buçuk Teo” adlı romanda; romanın ana kahramanı, kızı arkadaşına doğum günü hediyesi almak ister. Hediyein kız arkadaşınca beğenilmesi çok önemlidir. Bu sorunu çözmeye çalışırken şöyle bir empati kurar (Ak 2005a: 13):

“Roman versem... Doğum günümde roman getirenlere kızıyorum, ona ne demeye götüreyim.”

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında da, Ayçiçeği’nin yeni aldığı akvaryum balığı Şiribom bir süredir atılan yemleri yememektedir. Balığının hastalandığını düşünen Ayçiçeği soluğu balığını satın aldığı dükkânda alır. Durumu satıcıya anlattığında satıcı, bazı balıkların yeni evlerine zor alıştığını, doğdukları yerleri özledikleri için yememe sorunu yaşayabildiklerini söylerler. Satıcının sözleri üzerine Ayçiçeği Şiribom’a ülkesini unutturmaya çalışmaya karar verir; çünkü artık Şiribom onunla yaşayacaktır. Daha sonra babasını Şiribom’un yerine koyar. Babası da annesinden ayrıldıktan sonra yeni bir yaşama başlamıştır. Aynı sözleri biri babası için söylese ne kadar üzüleceğini fark edip düşüncesinin yanlış olduğunu anlar.

“Az Buçuk Teo” da romanın anlatıcısı olan çocuğun, “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” nde Ayçiçeği’nin kurduğu empatilerle düşüncelerinin yanlışlığını daha rahat fark etmeleri, kendini başkasının yerine koyarak düşünmenin daha doğru kararlar vermeyi sağladığını okura iletmektedir.

Gander ve Gardiner de empati kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

Empati, bir başkasının psikolojik durumunu gerçekte onun hissettiğini hissetmeden anlama yeteneği demektir. Empati, paylaşma, yardım etme ve öteki özgeci davranışlar için önemli bir önkoşul gibi görünmektedir (2004: 402).

Dış Görünüş ve İlk İntibaa

“Kişilerin ilk dış görünüşü onlar hakkında oluşacak ilk intibada etkilidir” iletisi “Az Buçuk Teo” romandaki şu iki olay aracılığıyla okura verilmektedir:

Teo, mutfağın bozulan musluğunu tamir etmesi için eve tesisatçı çağırır. Teo'nun köpeği Nuriye, bu yabancıya saldırır ve tesisatçının pantolonunu yırtar. Bunun üzerine tesisatçı hemen eve gidip pantolonunu değiştirmek ister. Teo, giyim kuşamın önemsiz olduğunu belirtse de tesisatçı, işe gittiğinde müşterilerin önce kılığına baktığını, dış görünüşün müşteri güvenini sağlamak için önemi olduğunu söyler.

Mahallelinin Teo'nun hafızasını yerine getirmeye çalıştığı günlerde kütüphaneye ilgi artar. Herkes, Teo'ya nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda araştırma yapmaktadır. Mahallelinin bu ilgisi üzerine kütüphane memuru, insanlarla iletişimde dış görünüşün ve mekân güzelliğinin önemli olduğu düşüncesiyle giyimine çeki düzen verir, saçlarını özenle tarar, kitapların tozunu alır, okuma salonunu pırıl pırıl yapar.

Zorluklarla Mücadele

“Yaşam zaman zaman kişinin karşısına birtakım zorluklar çıkarır. Önemli olan bu zorluklarla mücadele edebilmektir. Onlardan kaçmak en kolay fakat en yanlış yoldur. Zorluklarla karşılaşıldığında düşünerek çıkar yollar bulunabilir” iletisi “Az Buçuk Teo” romanındaki iki farklı olayla okura aktarılmaktadır.

Romanın anlatıcısı olan çocuk, arkadaşlarıyla kurdukları müzik grubu için bir şarkı bestelemek zorundadır. Grup lideri Polat ona bir gün süre vermiştir. Çocuk bütün bir gecesini bu işe ayırır. Önce sevdiği kızı hayal ederek beste yapmayı dener; ama başaramaz. Sonra sıra dışı şeyler düşünerek tekrar dener, yine olmaz. Ardından farklı hissedebileceği düşüncesiyle kendine canavar makyajı yapar, saçlarını dağıtır; ama yine de tek mısra bile aklına gelmez. Yılmadan gece boyunca farklı farklı çözüm yolları dener ve sonunda grubu için güzel bir bestelemeyi başarır.

Romanın ana kahramanı sinema gişesinde çalışan sevdiği kızla konuşmak için gişenin önüne gelir. Kız hangi filme gireceğini sorduğu anda dona kalır. Dilinde biriktirdiği tüm sözler adeta kanat takıp uçmuştur. Utangaç, tutuk orada kala kalır.

Bu zor durumdan kurtulma yolunu arkasını dönüp gitmekte bulur ve mücadele etmediği için de kızla tanışıp konulma fırsatını kaçıır.

İlk olayda, zorluk karşısında mücadele etmekten vazgeçmeyen kahramanın başarıya ulaşması; ikinci olayda ise zor durumdan kurtulmanın yolunu mücadele etmekte değil, kaçmakta bulan roman kahramanının elindeki fırsatı kaçırmaması anlatılarak başarı için zorluklarla mücadele etmenin gereği vurgulanmış, böylelikle ileti okura verilmiştir.

Bilinmezler ve Merak

“Hakkında kesin bilgilere sahip olunamayan her şey kişide merak uyandırır” iftisi yazarın iki farklı romanında yer almaktadır.

“Az Buçuk Teo” adlı romanda, Polat ve arkadaşları kurdukları müzik grubu için beste yapma yarışı içindedirler. Polat bu iş için dünyayla bağıını koparmış gibi çalışır. Öyle ki kalemin başını ağzına sokup yediğinin bile farkında değildir. Onu bu halde gören arkadaşları kucağındaki müzik defterine karaladığı şarkı sözlerini çok merak ederler.

Teo, mahalleye taşındığında hiç kimse onun hakkında en ufak bir bilgiye sahip değildir. İnsanlar alışılmadık dış görünüşü ve hareketlerinden yola çıkarak hakkında fikir yürütmektedir. Tüm sohbetlerde Teo’nun işi, nasıl biri olduğu, evli olup olmadığı gibi konulardaki meraklar dile getirilmektedir (Ak 2005a: 34):

“Dünyada ne garip insanlar var.”

“Boş biri değil. Acayip zeki!”

“Kim bilir nerelerde sürüyor bütün gün? Soracaktım, çekindim.”

“Hiç umulmadık bir iş yapıyor olabilir.”

“Bence emeklidir. Mühendislikten falan.”

“Belli mi olur... Kargocu çıkar belki.”

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romanda, Ayçiçeği ve annesi yeni mahallelerinde henüz yeterince tanınmamaktadır. Mahalledeki yaşlı kadınlardan biri Ayçiçeği’ni gördüğünde soru yağmuruna tutar. Neden taşındıklarını, babasının ne iş yaptığını, kaç kardeş olduklarını, anne ve babasının nereli olduğunu, kaç yaşında olduğunu art arda sorar. Yaşlı kadının merakını giderici bu davranışını iletiyi okura taşımaktadır.

Batıl İnançların Yanıltıcılığı

“Batıl inançlar mantıklı dayanağı olmayan, asılsız inançlardır ve kişiyi yanlış davranışlara iterek yanıltır” sosyal çevre yaşantılarına yönelik bir başka iletidir.

“Az Buçuk Teo” adlı romanda, romanın anlatıcısı olan çocuk müzik grupları için şarkı sözü yazma çabasında iken “Bir dileği kırk kez istersen gerçekleşir.” batıl düşüncesine inanarak bunu dener. Kırk kez şarkı sözlerinin aklına gelmesini diler; fakat dileği gerçekleşmez. Dedesinin sabahları söylediği şarkı dizeleri ve şiirlerin dizilerinden başka bir şey aklına gelmez. Kedine özgü bir ses dahi çıkaramaz.

Romanın kahramanlarından Güllü bir gün işten eve döndüğünde kendisine hediye edilen çay takımının kaybolduğunu fark eder. “Düğün hediyesinin kaybolması uğursuzluk getirir.” sözünü diline dalar. Hem söylenir hem de balkon demirlerini silmeye başlar. Akli hâlâ kaybolan çay takımında olan Güllü’nün dikkatsizliği saksıya çarpmasına ve saksının o sırada balkonun altından geçen Teo’nun kafasına düşmesine sebep olur. Bu olayın sebebinin batıl inanca değil Güllü’nün dikkatsizliğine ve özensiz hareketlerine bağlamak gerekir.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romanda, Ayçiçeği, annesi ve babası ayrıldıktan sonra annesiyle yeni bir eve çıkar. “Yeni taşınılan evde ilk gece bütün ışıklar yanarsa o evde geçirilen günler hep aydınlık olurmuş.” batıl inancıyla tüm

ışıklarını yakar. Sonraki günleri, babasının özlemiyle oldukça güç geçer. Bu şekilde, batılın asılsız inançlar olduğu okura iletilmektedir.

Ananesi Ayçiçeği'ne tırnakların dolunay varken kesilmeyeceğini, kesilirse çabuk uzayıp kesmenin işe yaramayacağını, dolunayda ağaçların, tohumların, çiçeklerin, her şeyin büyük bir hızla büyüdüğünü söyler. Ayçiçeği, bu batıl inançla bütün gece dolunay ışığında uyumaya karar verir. Her şeyi büyüten dolunayın kısacık boyunu da uzatabileceği düşüncesine kapılmıştır. Bunun gerçekleşmemesi batıl inançların mantıksızlığını, asılsızlığını bir kez daha okura iletmektedir.

Bencillik ve Yalnızlık

“Bencil düşünce ve tavırlar insanların o kişiden uzaklaşmasına ve onları mutsuz etmesine neden olur. Bencil insanlar sonunda yalnız kalmaya mahkûmdurlar” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romanda, Polat'ın arkadaşlarıyla kurdukları müzik grubunun müzik lideri gibi davranması, her şeyin istediği gibi olmasını istemesi, arkadaşlarının grupla ilgili düşüncelerini küçümseyip kabul etmemesi ve bu bencil tavırları nedeniyle arkadaşlarının ondan uzaklaşması aracılığıyla verilmektedir.

Romanın bir başka bölümünde, mahalle sakinlerinden Güllü'nün çılgınlıklarıyla mahalle inler. Evine hırsız girdiğini söyleyen Güllü, nefes almaksızın konuşmakta, konuyla ilgili fikrini söylemeye çalışan insanları dinlememektedir. Güllü'nün bu tavrına dayanamayan insanlar birer ikişer evine girerler ve Güllü yalnız kalır.

İlk olayda Polat'ın, ikincisinde de Güllü'nün bencil tavırları nedeniyle yalnız kalışları anlatılarak ileti okura verilmektedir.

Sevgisizlik ve Şiddet

“Sevmeyi bilmek, faydacılıktan sıyrılabilme güzelliği beraberinde getirir. Sevginin olmadığı yerde şiddet doğar” iletisi, “Az Buçuk Teo” romanında, mahalle

sakinlerinden Suat ile Teo arasındaki şu diyalog aracılığıyla okura verilmektedir (Ak 2005a: 48,49):

“Beyim, çocuğunuz yok mu sizin?”

“Yok. Bir ailem olmadı. Evlilik zor, çocuk problem. Aileler o kadar emek veriyorlar; spastik görünümlü, depresyonlu gençler çıkıyor ortaya.”

“Haklısınız, dünyanın hali kötüye gidiyor.”

“Gider tabi. Ne dünyayı ne de dünyaluları seviyoruz, yalnızca yararlanmaya bakıyoruz. Sevgiyi kaybedersen ne kalır?”

Bu sorunun yanıtını biliyordum:

“Şiddet!”

“Doğru!” dedi, sırtımı okşuyordu bir yandan. “Acı sevgiyi yendi. Çocuklarınıza anlattığımız sevgi masalları boşa gitti. Doğayla, çevreyle iç içe olunsaydı savaşlar, çatışmalar olur muydu?”

İşte Gönüllülük

Yazarın sosyal çevre yaşantılarına yönelik olarak verdiği bir diğer ileti de “Gönülsüz yapılan işten hayır gelmez. Her işte isteklilik esas olmalıdır” iletidir.

“Az Buçuk Teo” romanında, Teo düzenliği bilgi yarışmasına katılacak çocukları yakından tanımak için bir form hazırlar. Başvuruya gelenler uzun bir kuyruk oluşturmuşlardır. Anne ve babalarının zoruyla gelen çocuklar formları gönülsüz, oflaya puflaya doldurmaktadır ve ilk iki üç sorudan sonra form doldurma işini anne-babalarına bırakarak sokağa yayılır, oyun oynayarak eğlenmeye başlarlar. Formu kendi doldurmeyen, yarışmayan istekli olmayan bu çocuklar yarışma sonunda da başarısız olur.

“Gökte Biri Var” romanında “Kişinin dışında fakat kişiyi birebir etkileyecek yaptırımlar bazı şeyleri gönülsüz yapmasına neden olur. Gönülsüz yapılan işten de zevk alınmaz” ileti romanın kahramanlarından Güneş’in şu sözleriyle okura verilmektedir (Ak 2006: 28):

Sinemada iki film oynuyordu. Ben beş kez izlediğim Şapşal İnekler filmine değil de Hayalet filmine gitmek istedim. O ise yapacağını yaptı yine. “Şapşal İnekler’e gitmezsen bir yere kıvıldamam.” dedi. Ananemim ısrarcı kaş-göz işaretlerini görmesem, kızın deve inadını bilmesem, annemin akşam başımda boza pişireceğini hayal etmesem, pes etmezdim.

Güneş gönülsüz gittiği bu filmde hiç zevk almaz. Bu olay aracılığıyla yapılan işte gönüllüğünün esas olması vurgulanarak ileti okura verilmektedir.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda, romanımızın kahramanı Puf, Kırmızı Kelebek Çiftliği’nin seyisinin kardeşi tarafından dere kenarında bulunduğu henüz bir iki günlüktür. Seyisin kardeşi onu çiftliğe getirir. Berta annesinden ayrılan yavruların yaşamasının çok zor olduğunu bildiği halde Kaz’ın bakımını üstlenir. Berta aldığı her işi mükemmel yapanlardandır. Kaz’a kendi çocuğuna bakar gibi sabırla, severek, isteyerek bakar ve onu yaşatmayı başarır.

Kaz, Bo’ya yakın olmanın yolunu onunla aynı programda çalışmakta bulur. Fakat bunun için sıradan kazlardan farklı olması gerekmektedir. En çok güvendiği özelliğini, sesini kullanarak bunu başarabileceğini düşünür. Birçok hayvanın taklidini yapacak, bu şekilde Bo’nun dikkatini çekip programına çıkabilecektir; fakat ilk denemeleri başarısız geçer. Sesi çatlak, cızırtılı uzun bir ‘Gaag’tan öteye geçememektedir. Sesinin eğitime ihtiyacı olduğunu anlar. İki köşk ötelinde oturan şarkıcı her gün ses alıştırması yapmaktadır. Arkadaşı Sarı Köpek Kaz’a sesinin çatlağını yok etmeyi ondan öğrenebileceğini söyler. Kaz, şarkıcının ses çalışmalarını dikkatlice dinler, onu taklit etmeye çalışır, sesini düzeltmek için var gücüyle çabalar.

Çatlak ve nezleli sesi çalıştıkça açılır ve Kaz bir süre sonra sesini tamir etmeyi başarır.

İlk örnekte Berta'nın yaşamaz sanılan Kaz'ın bakımını üstlenmesi, severek ve isteyerek verdiği çaba ile Kaz'ı yaşatmayı başarması; ikinci örnekte yine sevgi, istek ve gönüllükle Kaz'ın sesini düzeltmeye çalışması, çalıştıkça sesini tamir edişi anlatılarak okura işte gönüllüğünün kişiyi başarıya götüreceği gösterilmektedir.

Hayal-Gerçek Ayrımı

“Gerçek ile hayal ürünleri ayırımına varmak, mantığı elden bırakmamak, hayal ürünlerinin etkisinde uzun süre kalmamak gerekir. Aksi taktide kişi yersiz korkular yaşayabilir” iletisi yazarın üç ayrı romanında yer almaktadır.

“Az Buçuk Teo” romanında, müzik çalışmaları esnasında çocuğun kulağına iniltiye benzer bir ses çalınır. Bir önceki akşam izlediği film de etkisiyle art arda hayaller kurar. Önce sokakta çıkan arbede de yaralananlarının olduğu, bunların bodruma sığındıklarını kurar. Ardından alt komşuları yaşlı teyzenin can çekiştiğine, merdiven boşluğunun terk edilmiş bir bebeğin ağladığına inandırır kendini. Kurduğu bu hayali düşünceler seslerin asıl kaynağını fark etmesine uzun süre izin vermez ve büyük bir korku yaşar. Hâlbuki sesi davulun kayışını yalayarak Teo'nun köpeği Nuriye çıkarmaktadır.

Mahallede son birkaç gündür yabancı bir adam görülmektedir. Güllü, bu adamın bir kaçak olduğu düşüncesine kendini öylesine kaptırır ki adamın, başına tabanca dayayıp evindeki boş sandık odasına yerleşebileceği korkusuna kapılır. Teo ise gözlemlerinden yola çıkarak bu adamın sığınacak bir yer arayan, yirmi-yirmi beş yaşlarında, zararsız bir genç olduğu sonucuna varır. Kendini hayallerine kaptıran Güllü ise yersiz korkular yaşamaktadır.

Hayal ile gerçeği birbirinden ayırabilmenin, mantığı elden bırakmamanın ve hayal ürünlerinin etkisinde uzun süre kalmamanın gereğine değinen bir başka roman da “Gökte Biri Var” adlı romandır.

“Gökte Biri Var” romanında; Susam, oyun oynarken arkadaşı Demet’i kuma çakar, sonrada kaçıp gider. Demet, uzun süre bağırarak yardım ister. Sonunda bağrıışlarını Güneş duyar ve onu kafasına kadar gömülü olduğu yerden çıkarır. Daha sonra Susam’ın bunu “Conan” adlı bir filmin etkisiyle yaptığı anlaşılır. Filmde Conan, Susam’ın sinir olduğu bir adama dersini veremediği için olmuştur bunlar. Susam, Demet’i değil sinir olduğu o adamı kuma gömmüştür aslında. Hayal ürünleri ile gerçeğin ayırımına varmamanın ortaya çıkarabileceği sorunlar bu yaşantı aracılığıyla okura iletilmektedir.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda; Puf, hayalleriyle var olan bir kazdır. En büyük hayali de Bo’nun kendisini onun Bo’yu sevdiği gibi büyük bir aşkla sevmesi, TV yıldızı olup ünlenmesi, renkli bir yaşam kurmasıdır. Gerçekleşmeyecek bu hayaller onun tüm zamanını almakta, gerçekleri görmesini de engellemektedir. Puf, bir süre sonra yanlış yolda olduğunu, kendisine eş olarak seçilen kazın mantıklı bir tercih olacağını düşünür. Hayalciliğin yaşamına hiçbir şey katmadığını, mantıklı davranması gerektiğini anlar ve şunu şöyle ifade eder (Ak 2002b: 72):

Dünya mantıklı kişiler için kurulmuş ben ise hayalciyim. Hayalcilerin ayakları yere basmaz, akıllarını kullanamazlarmış. Ben akılsız mıyım? ‘İyi bir yaşam kurmak için mantığını kullanman şart,’ demişti Berta, çiftlikteki sarı saçlı işçi kıza. ‘Köyüme dönmeyip şehri seçerken mantığımı kullandım.’ Peki... Ben de aklımı kullanayım öyleyse.’

Puf, mantığını kullanarak bir tercih yapar, erkek kazla bir yaşama başlar ve hayalciliğin ona veremediği mutluluğu mantığı verir.

Puf'un hayalciliğinden sıyrılıp mantığını kullanarak elde ettiği mutluluk aracılığıyla mantıklı olmanın gereği iletisi okura verilmektedir.

İpuçlarından Bilgiye

“Bilgi ipuçlarında gizlidir. Önemli olan onları mantıklı bir şekilde yorumlayıp birleştirmek ve doğru bilgiye erişmektir” iletisi yazarın iki ayrı romanında okura gönderilmektedir.

“Az Buçuk Teo” romanında; Güllü, mahalleye gelen yabancının hırsız olduğu düşüncesindedir. Teo ise onun yirmi-yirmi beş yaşlarında, sorunları olan bir genç olduğunu söyler. Teo, bu sonuca ipuçlarından yola çıkarak varmıştır. Yabancının içtiği sigara gençlerin içtiği cinstendir. Eldivenleri yeni fakat parmak uçları incemiştir. Demek ki bu genç tırnaklarını yemektedir. Bu da sorunları olduğunu gösterir. Teo yabancının dolaştığı yerdeki çimleri inceler. Ezilmiş birkaç çim parçasını koparır. Çimleri sağ ayakkabının ezdiğini, solun ise ezemediğini görür. Bu ipuçlarından yola çıkarak da adamın sol ayağının sektiği sonucuna varır. Teo, yabancının yaşadığı ağaç kavuğunda havlu, sabun ve tıraş bıçağı bulur. Havlu da kalın saç telleri görür. Batı’da bu kadar kalın saç teli olamayacağını söyleyerek yabancının uzaktan geldiği çıkarımını yapar. Tıraş bıçağının bir köşesindeki kılların uzun, diğer köşesindekilerin kısa olduğunu, yabancının düzgün tıraş olmadığını söyleyen Teo bundan da yabancının aynısının olmadığı sonucuna varır.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda; Kaz, Kırmızı Kelebek Çiftliği’nden kaçıp Bo’nun evinin yolunu tuttuğunda çiftlik sakinlerin hiç biri bunu bilmemektedir. Herkes Kaz’a ne olduğu konusunda farklı farklı fikirler yürütür. Kimi kaçığını, kimi ise kaçırılmış olabileceğini söyler. Berta o gün gelincik tarlasına gider. Kaz’ın o tarlada ara sıra dinlendiği kuytu bir köşesi vardır. Berta orada hiç ummadığı şeyler bulur. Gazetelerin, televizyon ve magazin eklerinden parçalar, ayna, kurdeleler, süslü paket kâğıtları ve bir bölümü koparılmış bir harita. Haritanın bir bölümün koparılmış olması Berta’ya bu işin basit bir kaybolma olayı olmadığını,

Kaz'ın bilmediği bir yere doğru yolculuğa çıktığını düşündürür. Berta yanılmamaktadır. Kaz Bo'yu bulmak için yolculuğa çıkmıştır.

Berta'nın ipuçlarından hareketle doğru bilgiye ulaşması aracılığıyla ileti okura gönderilmektedir.

Grup Bilinci

“Grup çalışmalarında kararlar grup üyeleri tarafından ortaklaşa alınmalıdır. Bu, amaca ulaşmayı da kolaylaştırır. Aksi takdirde kıskançlığın da etkisiyle zamanla grupta kopmalar başlar” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romandaki şu olaylar aracılığıyla okura verilmektedir:

Polat ve arkadaşlarının grubuna bir solist gerekmektedir. Erkin bu göreve taliptir ve grup üyeleri Erkin'i denemeye karar verir. Polat, Erkin'in şarkılarını gözleri kapalı dinler. Sonra yerinden kalkar, çocuğun boynuna bir kolunu dolar, diğeriyle de sırtına vurur. Artık solist Erkin'dir. Kendilerine söz düşmeyen grubun diğer üyesi büyük bir kıskançlık ve öfkeyle dişlerini sıkar.

Solist Erkin, grubun yılsonunda okul konseri verebileceği önerisi yapar. Çalınabilecek şarkıları da ardı ardına sıralar. Polat grubun diğer üyelerine hiçbir zaman göstermediği sabrı göstererek Erkin'i sonuna kadar can kulağıyla dinler ve yine ortağına danışmadan Erkin'in tüm önerilerini kabul eder. Bu, grubun üyeleri arasındaki kopmaların başlangıcı olmuştur.

İhtiyaç Sahiplerine Öncelik

“İstekleri aynı olan iki kişiden ihtiyacı olana öncelik vermek gerekir. Aksi takdirde ihtiyaç sahibinin hakkı yenmiş olur” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romandaki şu olaylar aracılığıyla okura verilmektedir:

Teo'nun burs vermek için düzenlediği bilgi yarışmasına pek çok çocuk müracaat eder. Bu çocuklardan Buse'nin ailesinin maddi durumu iyi değildir ve arkadaşı sınavı kazandığı takdirde bursu alamayacaktır. Rakip olan çocuğun ailesi ise onu rahatlıkla okutabilecek maddi güçtedir. Bunun üzerine Buse'nin rakibi, onun burs hakkını yememek için yarışmadan çekilir.

Benzerliklerin Yakınlaştırıcı Etkisi

Yazarın sosyal çevre yaşantılarına yönelik olarak okura sunduğu bir ileti de “Benzer ilgi, yetenek ve zevkler kişileri birbirine yakınlaştırır. Arkadaşlıklar da bu benzerliklerin olması arkadaşlar arasındaki bağı kuvvetlendirir. Her iki tarafın da beklentisi bu yöndedir. Aksi takdirde ilişkide sıkılma ve kopmalar başlar” dır.

“Az Buçuk Teo” romanında; Buse, arkadaşıyla sadece dersler ve sınavlarla ilgili konuşabilmektedir ve konuşmalarının aralarına uzun sessizlikler girmektedir. Buse'nin arkadaşı bir rock müziği tutkunudur ve Buse'yle bu konuda konuşmayı, yazdığı şarkı sözlerini ona okumayı, düşüncelerini öğrenmeği istemektedir. Buse ise televizyon programlarıyla, yemek tarifleriyle, örgüyle ilgilidir. Tek ortak noktaları ders ve sınavları olan iki arkadaş zamanla birbirlerinden sıkılmaya başlarlar.

Polat'ın arkadaşlık kurabildiği, sevebildiği kişilerle arasında büyük benzerlikler vardır. Arkadaşları da onun gibi bilim kurgudan ve rock müzikten hoşlanan, bilgisayar oyunlarına düşkün, şarkı sözleri yazabilen, maddiye önem veren kişilerdir. Onları birbirlerine yaklaştıran da bu benzer ilgi, yetenek ve zevkleridir.

Benzer ilgi, yetenek ve zevklerin arkadaşlar arasındaki paylaşımları arttırıcılığına, bu paylaşımların da kişinin hayatını renklendirici, onu mutlu edici oluşuna değinen bir diğer roman da “Gökte Biri Var” adlı romandır. Romandaki şu olay iletinin okura aktarımına araçlık etmektedir:

Eve geldiğinde annemin ağzı kulaklarındaydı. Yine aldığı, ilk bu gün giydiği lale desenli elbiseden sandım. Arkadaş toplantısından gelmiş. Ne zaman arkadaşlarıyla buluşsa sessiz tonu, yüzünün rengi değişir, neşeli, şen şakrak bir kadın olur çıkar annem.

Gözbebeklerindeki kuşlar kanat çırpıyor, neşeli şarkılar söylüyordu konuşurken:

Yeni bir arkadaş kazandım. Emekli öğretmen bir kadın. Benim gibi dantel örmekten, koltuklara elbise dikmekten, perdeleri, mutfağı süslemekten hoşlanıyor (Ak 2006: 18).

Benzerlikler, arkadaşlık kurmayı, arkadaşlarla hoş vakit geçirmeyi sağladığı gibi bulunan ortamdaki kişilerle benzerliğin olmaması da o kişinin çevresindekilere ayak uyduramayıp yalnız kalmasına sebep olur. Roman kahramanlarından Susam bu tip kişilere örnek olarak gösterilebilir.

Kızın adı Susam. İncecik, kısa, yerden bitme, kalkık burunlu bir kızıl. Koşan birinin rüzgârı ya da patlayan bir balonun sesi kolaylıkla yere devirebilir onu. Bu çelimsizlikle mahallede barınması güç. Bizim sokağın çocukları kaba sabadır. Ayaklarını yere lap lap yere vurarak koşar, çalın atar, küfürlü konuşurlar. Her işlerini hızlı yaparlar. Hep bir yere yetişecekmiş gibi koşarlar, koşarken de yanlarından geçeni kırıp dökerler (Ak 2006: 20).

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı roman da, benzer yaşantılar geçirmiş olmanın kişilerin birbirlerini anlamalarını kolaylaştırdığı iletişimi vererek benzerliklerin yakınlaştırıcı etkisini vurgulamaktadır.

Romanın ana kahramanı Ayçiçeği, uzun zamandır görmediği babasını bulmak için gazeteye ilan vermeye karar verir. “Ne olur geri dön baba! Annem hasta. Ölüm döşeginde. Seni görmek istiyor” diye bir ilan tasarlar. Daha önce bu tür ilanları gördüğünde içi ezilen ve o insanların başka bir dünyadan geldiğini düşünen Ayçiçeği’nin dünyasında anne babalar kaybolmaz; felaket, ölüm, yoksulluk nedir bilmezken benzer bir yaşantı geçirdikten sonra düşünceleri değişir. Yanıldığını, herkesin aynı dünyadan olduğunu anlar.

Serkan'ın anne-babası da Ayçiçeği'ninkiler gibi ayrıdır ve Serkan da Ayçiçeği gibi uzun zamandır babasını görmemiştir, onu çok özlemektedir. Benzer yaşantılar geçirmiş olan bu iki çocuk birbirlerini çok iyi anlarlar. Bu nedenle de sık sık bir araya gelerek babaları hakkında konuşur, dertleşir ve böylece baba özlemlerini gidermeye çalışırlar.

Ayçiçeği'nin algılayışındaki değişim ve Ayçiçeği ile Serkan'ın birbirlerine yaklaşımları, benzer yaşantıların kişilerin birbirlerini anlamasını kolaylaştırdığı gerçeğini okura iletmektedir.

İsteklerin Önem Sırası

“İsteklerin bir önem sırası vardır. Kişinin çok istediğini sandığı bir şey, daha güzeline ve önemlisine erdiğinde önemini yitirir. Bu yönde bir değişim doğadır” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romanda okura verilmektedir.

Mahalledeki hırsızlık olaylarını çözmek, mahallelinin en büyük isteğidir. Herkes bu konu üzerinde düşünmektedir. Ta ki Teo hafızasını yitirene kadar. Teo'nun hastalığından sonra mahallede yaşanan trafik hırsızlık olaylarını unutturmuştur. Artık herkesin en büyük isteği Teo'nun bir an önce iyileşmesidir. Bunun için herkes bir konu seçer, konu ile ilgili araştırmalar yapar ve Teo'yu bilgilendirir; çünkü mahalleli için Teo'nun iyileşmesi hırsızlık olaylarının sebebini bulmaktan daha önemli bir hale gelmiştir.

Romanın bir başka kısmında isteklerin bir önem sırası olduğunu vurgulayarak iletiyi okura gönderen olaylardan biri de şudur:

Romanın anlatıcısı olan çocuğun en büyük isteği müzik gruplarının lideri Polat tarafından benimsenmektir. Ta ki sevdiği kızla konuşup görüşmeye başlayana kadar. Sevdiği kızla birlikte ders çalışma kararı aldıklarından beri en büyük isteği onunla daha fazla vakit geçirebilmek olmuştur. Polat'ın onu gruba alıp almaması umrunda bile değildir artık.

Uğraş Edinmenin Gereği

“Uğraşlar kişiyi hayata dâhil eder. İnsanın yaşamdan kopmaması için kendini ifade edebileceği uğraşları olmalıdır” iletisi iki farklı romanda karşımıza çıkmaktadır.

“Az Buçuk Teo” adlı romanda, romanın anlatıcısı olan çocuk sevdiği kızı hayatından çıkardığında gerçek hayatla bağını koparmaya başlar, okuldan gelir gelmez bilgisayarın başına oturur ve adeta bilgisayar ekranında kaybolur. Saatler, günler, haftalar böyle akıp gider. Müzik çalışmalarına başladığında ise yeniden gerçek yaşamın içinde bulur kendini. Okulun müzik odasında her gün düzenli olarak çalışmalara başlar. Bu uğraşı ile kendini tekrar bulur ve yaşama tutunur.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği’nin babası işten geldikten sonra ya bozuk bir teybi tamir eder ya da hurdacıdan aldığı parçalarla yeni aletler yapar. Bu uğraşlarla kendi ilgilerine zaman ayırarak günlük hayatın stresinden uzaklaşmaktadır.

Ayçiçeği, sokak fenerine itafen bir yazı yazarken okul ve oyun dışında bir uğraşa sahip olmanın yaşamına kattıklarını şu şekilde ifade eder (Ak 2003a: 56):

Hobiler insanı geliştirir, yüceltirmiş. Ayrıca insana büyük bir keyif ve bir iş yapmanın mutluluğu tattırıyor. Seni öbür insanlar farklı kılıyor. Bu sefer Sokak Feneri’ni yazarken fark ettim.

Ayçiçeği, arkadaşı Çağrı’nın deniz kabuğu koleksiyonu yaptığını öğrenir ve bu uğraşın güzelliğini, arkadaşına kattıklarını şöyle ifade eder (Ak 2003a: 61,62):

Deniz kabukları koleksiyonu yapmaktan büyük zevk alıyor, onları seyretmekle güzelleşiyor. Dikkat ettim, Çağrı deniz kabuklarına bakarken saçlarından aşağı ışıklı, renkli pırıltılar dökülüyor. Bir peri sihirli değneği ile dokunup güzelliğine güzellik katıyor sanki.

Ayçiçeği'nin, babasının ve arkadaşı Çağrı'nın uğraşları, uğraşların onlara ve yaşamlarına kattığı güzellikler aracılığıyla okura günlük işlerin dışında sevgiyle yapılan bir uğraşa sahip olmanın gerekliliği iletilmektedir.

Yaşamı Zenginleştirmek

“Yaşamın belirli noktalarında yoğunlaşıp kalmak, onun güzelliklerini görmeyi engeller. Bu nedenle tek noktaya kalmamak, yaşamın tüm güzelliklerine vakit ayırabilmek gerekir. Hayat böylelikle zenginleşecektir” yazarın sıklıkla yinelediği iletilerdendir.

“Az Buçuk Teo” romanının bir bölümünde, parkta karşılaşan Teo ile Güllü sohbete koyulurlar. Güllü havaların ısınmaya başladığını, parası olsa tatile çıkacağını söyler. Teo ise gençliğinde hayran olduğu sahil kasabalarının taş yığını haline geldiğinden, o yüzden de artık tatile çıkmadığından bahseder. Bunun üzerine Güllü, Teo'nun dikkatini yemyeşil, yeni yeni çiçek açan ağaçlara, doğadaki canlanmaya çeker. Teo, hayatının ve kafasının yoğunluğundan bu güzelliklere daha önce fark edemediğini anlar.

Romanın bir başka bölümünde, müzik grubu için şarkı sözü yazmaya çalışan çocuk uzun süre çabalar. Kafası gece gündüz yazamama endişesi ile doludur. Öyle ki hemen yanı başında duran asıl ilham kaynağını göremez. Ne zaman ki kaygılarının yoğunluğundan sıyrılır işte o an mahalleye yeni gelen yabancıyı fark eder. “Bu mahalleye yeni bir yabancı gelmiş” şarkısının ilk sözleri olur. Uzun zamandır yaşadığı sıkıntı bir anda uçup gider.

Yazar “Gökte Biri Var” romanında; yaşamın güzelliklerini fark edebilmek, tadına varmak için onu hızdan, aceleden uzak, doğayla iç içe, sindire sindire yaşamak gerektiğine bir kez daha değinmiştir.

Emekli bir makinist ile teldeki adam arasındaki şu konuşma iletiyi okura göndermektedir (Ak 2006: 35):

Hızı en iyi ben bilirim, beyler... 25 Yıl demiryollarında makinistlik yaptım. Tren hızla gider... Ekrandaki görüntüler gibi geçer önünden kırlar, köyler, kentler... Hiçbir yere ait olamazsın... Doğayı, havayı hissedemezsin.... İşi bırakınca bisiklet aldım kendime. Rayların kıyısından bisikletimle geçiyorum şimdi. Doğayı, çiçek kokularını, rüzgârı, kuş civıltılarını içimde hissediyorum.

Teldeki adam, bir baş kadar daha sarkmıştı aşağı.

Doğayı içinize sokmazsınız ölür giderisiniz. Ben neden buralara çıktınız? Siz neden bisiklet aldınız? Yaşarken ölmek istemediniz de ondan. Beyim, elinizi sıkamak isterdim, ancak uzanamıyorum.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda; Bo, işten eve, evden işe yoğun bir yaşam sürmektedir. Her sabah koşturarak evden çıkar, her akşam yorgun, sinirli, gergin olarak eve döner. Yaşamı evi ile işi arasında takılıp kalmıştır. Öyle ki Puf’un onun için çiçeklerle donattığı kalp şeklindeki havuzu, hatta onu sevgisini göstermek için deli divane olan Puf’u bile fark edemez.

Puf’un yaşamı da Bo’da takılıp kalmıştır. Yaptığı her şey onu görebilmek, onun yanında olabilmek, ona sevgisini gösterebilmek içindir. Bütün bunlar olurken etrafında olup bitenlerden habersizdir. Ta ki erkek kazı tanımaya başlayınca kadar. Puf onunla birlikte yaşamını takıldığı noktadan kurtarır. O güne kadar etrafında olan fakat fark edemediği birçok güzelliği fark eder. Hiç duymadığı kokuları duyar, sesleri işitir, çiçeklerle böceklerin konuşmalarına şahit olur, dışarıdan aynıymış gibi görülen pek çok şeyin aslında ne kadar farklı olduğunu hisseder. Böylelikle yaşamı giderek zenginleşir.

Konuşma İhtiyacı

“Konuşmak, paylaşımında bulunmak insanın en temel ihtiyaçlarından biridir” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romanda Güllü’nün suskun geçen bir günün ardından, sohbet edebileceği biriyle karşılaştığı an duyduğu mutluluk aracılığıyla verilmektedir.

Güllü, o gün bomboş bir evi baştan aşağı temizler. Tek sözcük konuşmadan sıkıcı bir gün geçirmiştir. İşi bitip de evden çıktığında yorgunluktan ayakta durmakta güçlük çekmektedir. Buna rağmen suskun geçen bir günün acısını çıkarmak, içinde birikmiş ne var ne yoksa anlatmak için konuşacağı birilerini arar. O sırada Teo'ya rastlar ve büyük bir mutlulukla onunla sohbet etmeye başlar.

İletişimin Farklı Yolları

“İletişim kurmanın en kolay ve yaygın yolu konuşmaktır; fakat iletişim sadece sözle kurulmaz. Bakışlarla, hareketlerle de pek çok şey anlatılır ve anlaşılır” iletişisi iki farklı romanda da yer almaktadır.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği'nin uzun zamandır görmediği babası kızının doğum günü için evlerine gelir. Ayçiçeği, babası yeni kitaplığına ve çalışma masasına bakarken çok utanır; çünkü babasının yaptığı kitaplık ve çalışma masasını değil, mobilyacıdan aldığı yeni kitaplık ve çalışma masasını kullanmaktadır. Babasının kendi yaptığı eşyaların kullanılmamasından duyduğu üzüntüyü, tek kelime söylememesine rağmen, gözlerinden okur. Babası bakışlarıyla adeta şunları söylemektedir (Ak 2003a: 88):

Odan tıpkı bir mobilyacı vitrini gibi olmuş. Herkesin böyle bir odası, böyle eşyaları olabilir. Ama senin eski odan gibi bir oda yalnızca sende vardı. Üzerine komik çıkartmalar, fotoğraflar yapıştırılmış, çiçekler çizilmiş, kırmızı bir kitaplık; sarı, mavi, yeşil sandalyeler...

Ayçiçeği ile babasının bakışlarıyla kurdukları iletişim, iletişimin farklı yolları olabileceği iletişimini vermektedir.

İletişimin farklı yollarını okura sunan bir başka roman da “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” dur. Bu romanda, Kaz, Bo'yu bulmak üzere çiftlikten ayrılıp yol düşer, bir gemiye biner. Gemideki satıcıların birinden tarak takımı alır; fakat

satıcının yüzüne hiç bakmaz. Çünkü şimdiye kadar hiç tarak kullanmadığı gözlerinden anlaşılmaktadır.

Kaz, Bo'yu bulmak yolculuğunda bir deniz kuşuyla karşılaşır. Deniz kuşu, Kaz'ın çevreye çekingen ve şaşkın bakışlarından onu görür görmez oraların yabancı olduğunu anlar.

Kaz, kanatlarını yukarı kaldırdı, havalanacakmış gibi hızlı hızlı çarptı. Neşeli bir sesle vaklayıp Bo'ya günaydın demek istedi. Bo hiç zorlanmamış Kaz'ın ne dediğini hemen anlamıştı. Pencereden el salladı. Kaz sevinçle tüylerini kabarttı. "Sevginin dili yoktur. İnsan sevgisini dile gerek olmadan da anlatabilir." dedi içinden (Ak 2002b: 30).

İlk iki örnekte bakışlar, son örnekte ise hareketler aracılığıyla kurulan iletişim okura iletişimin farklı yolları olduğunu göstermektedir.

Manevî Değer

Sosyal çevre yaşantılarına yönelik iletilerden biri de "Kişiye ait olan, ondan ve geçmişin izler taşıyan eşyalar yenilerinden daha değerlidir. Manevî değere paha biçilemez" dir.

"Gökte Biri Var" romanında, teldeki adam Emre'den flütünü ister. Emre adamın flütünü geri vereceğinden emin olmadan onu vermek istemez. Flütünü adamın sepetine bırakmadan bir dosta veda edermiş gibi bakar. Flütün dört yıldır onunla yaşadığını, yüzündeki her çizginin sırlarını sakladığını söyler. Adam sevecen ve kocaman bir gülüşle: "Ah, bilmez miyim? Sevdiğimi kızların adları, küçük masum kopyalar, ilk şiirler... Senin yaşındayken bende flütümü kimseye vermezdim. Bir bakışta tüm sırlarımı öğrenecekler sanırdım. Oysa yabancı biri için hiyerogliften farksızdır bu çizgiler"(Ak 2006: 31).

Emre'nin ve teldeki adamın geçmişlerinden izler taşıyan eşyalarıyla ilgili sözleri manevî değerini paha biçilmezliğini okura iletmektedir.

Susam, Güneş'in annesinin yaptığı kurabiyeleri mahallede bir kurabiye tezgâhı açarak satmayı teklif eder. Bunun üzerine Güneş: "Aklını mı kaçırdın kızım sen? Sattığın kurabiyeler benim ailemin icadı, süslü kurabiyeler. En nefislerini büyükannem yapar ve sadece sevdiklerimize dağıtır. Sen hiç aile albümündeki fotoğrafları satan birini gördün mü?" (Ak 2006: 43).

Güneş'in ailesinin icadı kurabiyeler için söyledikleri aracılığıyla manevî değerini paha biçilmezliği bir kez daha okura iletilmektedir.

"Babamın Gözleri Kedi Gözleri" adlı romanda, Ayçiçeği'nin yeni odası yepyeni, pahalı eşyalarla donatılmıştır. Buna rağmen Ayçiçeği eski odasını, eşyalarını özlemektedir. Bu özlemin sebebi eşyalarına yüklediği manevî değeridir ve bu değeri şöyle ifade eder (Ak 2003a:88,89):

Eski odamda sandalyelerin, masanın, kitaplığın da bir ruhu vardı sanki. Bazen gülüyor, bazen şarkı söylüyor, bazen bir öykü kahramanı oluyorlardı. İstedikimde onları kolayca bir penguen, deniz motoru, kamyonet, yel değirmeni, Kızılderili çadırı haline sokabiliyordum. Yeni eşyalarım benimle hiç konuşmuyorlar. Küs gibi duruyorlar. Konuşan eşyalar istiyorum.

Bir gün, eskici, Ayçiçeği'nin eski evlerinde kullandığı sarı sandalyesini bulup getirir. Ayçiçeği sandalyesinin üstüne boyayla çiçekler yapar. Artık onun da sadece onda olan bir eşyası olduğu için çok mutludur. Sandalyeyi boyayıp, tamir edip, ona farklı farklı açılardan bakıp, onu farklı farklı cisimlere benzetip oyunlar oynamaya; ama onu asla atmamaya karar verir. Çünkü onu babası yapmıştır ve bu yüzden yeni ve pahalı eşyalarından çok daha değerlidir.

Ayçiçeği'nin eski ve el yapımı olmalarına rağmen eski odasındaki eşyalarını daha çok sevmesinin nedeni onların kendisinden ve geçmişinden izler taşımasıdır. Bu olay aracılığıyla okura manevî değerini paha biçilmezliği iletilmektedir.

Sevgiyi Duyabilmek

“Sevgi istenildiğinde her zaman her yerde hissedilebilir. Önemli olan onu görebilmek, yürekte duyabilmektir” iletisi “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında yer alan iletilerdendir.

Romanda, Ayçiçeği'nin annesine “Birinin beni sevdiğini nasıl anlarım?” sorusuyla anne kız arasında şöyle bir diyalog gelişir (Ak 2003a: 22,23):

-Gözle görülmez sevgi, yüreğinde duyabilirsin ancak.

*Elimi yüreğime koydum. Sıcaktı. Ananemi anımsadım birden.
Ananem üstümdeki kazağı örerken,*

-Bu kazağın her ilmiğinde sevgi var, demişti.

*İlmekleri görüyordum. Sevgiyi de. Parmağımı kazağın
ilmeklerinden birine taktım. Anneme de gösterdim.*

-İşte, bu sevgi. Bunu görüyorum, dedim.

Annem gülümsedi.

*-Aklına gelen her yerdedir sevgi aslında. Çiçeklerin
yapraklarında, ağaçların meyvelerinde, öğretmenin göz bebeklerinde, bir
piyanistin tuşlara dokunuşunda...*

Yağmurlu bir günde kabaran denizi izleyen Ayçiçeği, dalgaların kıyıyı hafifçe ıslatıp denize dönüşlerinde sevgiyi görür. Denizle dalgalar arasındaki bağı sevgi bağına benzetmiştir. Dalgaların denizden, denizin dalgalardan kopamaması birbirlerine sevgi ile bağlanmalarındandır ona göre.

Anne kız arasında sevgi üzerine yapılan bu paylaşım ve Ayçiçeği'nin deniz, dalgalarla ilgili gözlemlerinde sevgiyi görmesi aracılığıyla ileti okura verilmektedir.

Umutsuzluk ve İç Çatışma

“Umutsuzluk kişinin kendi içinde düşünce çatışmaları yaşamasına neden olabilir. Çıkmaza düşülen anlarda sorular yeni soruları tetikler, bu çözümsüz sorular da kişinin karmaşık düşüncelere, duygulara kapılmasına neden olur” iletili “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında yer almaktadır.

Romanın ana kahramanı Ayçiçeği, anne babası ayrıldığı günden beri babasını görmemiştir. Her geçen gün de onu göreceğine dair umudu azalmaktadır. Bu umutsuzluk, onun iç çatışmalar yaşamasına, kafasında art arda cevapsız sorular oluşmasına, karmaşık duygu ve düşüncelere kapılmasına neden olur.

“Bana kim bir transatlantik alır şimdi?

Kim çocukluğunu anlatır?

Babam mı?

Burada yok ki!

Hasta olursam babam gelir mi?

Ya gelmezse?

Gelir

Gelmez

Hayır ...hasta olmak istemiyorum” (Ak 2003a: 26).

Romanda, Ayçiçeği'nin yaşadığı umutsuzluk ve bu umutsuzluğunun neden olduğu iç çatışmaları aracılığıyla ileti okura verilmektedir.

Dostluğun Kapsamı

“İnsanlar sadece insanlarla dostluk kurmazlar. Desteği, varlığıyla verdiği gücü hissettiren her şey dost olabilir” iletisi “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romandaki şu yaşantılar aracılığıyla okura verilmektedir:

Ayçiçeği için penceresinin önündeki sokak feneri adeta bir can dostudur. Bir gün, sokak fenerini sökerler can dostunu götürdükleri için çok üzülen Ayçiçeği onun için şu satırları yazar (Ak 2003a: 49,50):

Geceleyin yatmak üzere odama çekilince seni görür, rahatlardım. Başucumda bekler, ışığınla korurdun beni. Kendimi kollarına bırakıp uyumaya öyle alışmıştım ki! Ben uyurken, sen gözünü kırpmadan beni seyrederdin. Sabah nasıl gittiğini hiç anlamazdım.

Uykumun kaçtığı geceler beni eğlendirmek için elinden geleni yapardın. En çok da sokaktan ayak seslerini siyah giysiler içinde odama taşıyışını severdim. Bu siyah giysiler, bir anda ya bir şoför ya bir piyangocu kadın ya da bekçi oluverir, odamın duvarlarında konuşarak dolaşırlardı. İşte o zaman kendimi bir tiyatro sahnesinde sanırdım. Sahnenin bir köşesinden oyuncularını seyrederken, dalar giderdim düşlerimin denizine.

Bu gün tanımadığım kişiler, seni sırtladıkları gibi bilmediğim bir yere götürdüler. Peşinden, gözlerim dolu dolu el salladım. Gördün mü, bilmiyorum.

Bu gece odamda ilk kez sensiz uyuyacağım, sevgili sokak feneri.

Ayçiçeği mahallelerine yeni açılan, akvaryum balıkları satan dükkândan bir balık alır. Ona “Şiribom” adını verir. Şiribom onun için yalnızlığı paylaştığı bir dost olur. Günlüğüne artık odasından yalnız olmadığını, Şiribom adında bir de arkadaşının olduğunu ve onu çok sevdiğini yazar.

Ayçiçeği'nin sokak fenerine ve balığına yazdığı satırlar kişiler için dost kavramının kapsamının nedenli geniş olduğunu, sevilen, desteği hissedilen, varlığıyla güç bulunan her şeyin kişiye dost olabileceği okura iletilmektedir.

Yalnızlığın Zorluğu

“Dostların, arkadaşların, akrabaların, sevdiklerin varlığını hissetmek kişiye güç ve mutluluk verir. Yalnızlık çok zordur” iletisini “Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanındaki şu olaylar okura taşımaktadır:

Ayçiçeği, balığı Şiribom günlerce bir şey yemeğince kaygılanmaya başlar. Arkadaşı Buket ona bir arkadaşının muhabbet kuşları olduğunu ve o kuşların eşi olmadığı zaman iştahları kesilip öldüğünü söyler. Ayçiçeği bunun üzerine Şiribom'un derdinin yalnızlık olduğunu düşünür; çünkü onu altı yakınından ayırıp satın almıştır. Okul çıkışı hemen benzerlerinden birini daha satın alır. Eve dönerken yeni aldığı balığını komşularına gösterir. Komşu kadın, balığını yalnız bırakmadığı için sevindiğini, yalnızlığın dünyanın en kötü şey olduğunu söyler.

Engin amcası Ayçiçeği'ne sefere çıkmadan önce taktığı, uğur getirdiğine inandığı kolyesini verir. Ayçiçeği kolyeyi bir hevesle boynuna takar. Artık Engin amcası hep yanında olacakmış gibi bir his vardır içinde. Bir insanın güvenebileceği bir dostunun yanı başında hissetmesinin güzelliğini yaşar. Engin amcasıyla birlikte annesinin, babasının, arkadaşlarının, ananesinin varlığının verdiği gücü de hissederek mutlu olur.

Doğa ve Huzur

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” adlı romanda verilen sosyal çevre yaşantılarına yönelik bir ileti de “Sıkıntı veren ortamlardan uzaklaşmak ve rahatlatıcı etkinliklerde bulunmak gerekir. Bunun için en güzel yol da doğaya yönelmek, onunla iç içe olmaktır. Doğa ile bütünleşmek kişiye huzur verir” dir.

Romanda; Ayçiçeği, babasını uzun zamandır görememenin sıkıntısını yoğun olarak yaşamaktadır. Bu sıkıntıdan kurtulmak için birçok yol denese de hiç birinin yararını göremez. Bir süre sonra kapının önüne çıkar. Dışarıda tertemiz bir hava vardır. Karşısındaki küçük yeşil sahada çimlerin soluk alıp verdiğini, onu yanlarına çağırdığını hisseder. Kendisini yeşilliklerin kucağına bırakır. Çimlerin arasına gömülür, gözlerini kapar, rüzgârın sesinin, çimen ve yapraklarının hışırtısının kulaklarında bedenine yayıldığını hisseder. Bir süre sonra, Ayçiçeği tüm sıkıntularından sıyrılmış Ayçiçeği'nin içi huzurla dolmuştur.

Ayçiçeği'nin doğayla buluşması ve sıkıntularından kurtulması doğanın huzur vericiliğini okura iletmektedir.

Kendin Olabildiğince Mutluluk

“Kişi kendisi olabildiği müddetçe daha mutludur. İsteddiği gibi yaşabilmek, engellenmemek, kişiye özgürlük hissiyle birlikte yaşamdan zevk almayı ve mutluluğu tattırır” iletisi Sevim Ak'ın romanlarında karşılaşılan eğitsel iletilerdendir.

Baba ve annesi boşanmadan önce Ayçiçeği'nin babası kendisini mutlu eden uğraşyla dilediği gibi ilgilenememektedir; çünkü ortalığı dağıttığı, eşyaları yerli yerine koymadığı için eşiyile tartışmaktadır. Yeteneklerini dilediği gibi kullanamamak, istediği gibi yaşayamamak, engellenmek onu mutsuz eder. Ayçiçeği, eşiyile ayrıldıktan sonra yeni yaşamıyla birlikte kendisi olabilmeyi başaran babasının mutluluğunu şöyle anlatmaktadır (Ak 2003a: 99):

Babam yeni evinde çok mutlu. Özgür çünkü. Kimse ortalığı dağıttığı, eşyalarını yerlerine koymadığı için onun tartışmıyor. Yeteneklerini istediği gibi kullanmasına, kitaplarını, dergilerini istediği yerde okumasına engel olan da yok.

“Babamın Gözleri Kedi Gözleri” romanında, Ayçiçeği'nin babasının yaşamındaki değişimler aracılığıyla ileti okura verilmektedir.

Başarı ve Saygınlık

“Görevini gereğince yerine getirmek kişiye başarıyı, istikrarlarla başarılar da saygınlığı getirir” iletişi “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda, Bayan Berta’nın çiftlik çalışanları arasında saygın bir yere sahip oluşunun nedeni, görevin istikrarlı başarısı, okura şu şekilde gösterilerek verilmiştir (Ak 2002b: 7,8):

Kırmızı Kelebek Çiftliği’nin emektar aşçısı bayan Paytak Berta idi. Çiftliğin annesi sayılırdı Berta. Bu saygınlığı yıllardır. Hiç falso vermeden çiftlik çalışanlarına lezzetli yemekler pişirerek elde etmişti.

Çiftlik sahibi Bay Kabak Yeli:

“Berta, çiftliğin baş kemancısı o bir falso yapsa çiftlik çöker.” derdi.

Dış Görünüş ve Özgüven

“Dış görünüşten memnuniyet kişinin kendisine güvenini artırır” iletişi yazarın “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanında yer verdiği bir başka iletidir.

Kaz, gemideki satıcıdan aldığı pembe inceli kolyeyi takıp geminin camından görüntüsüne baktığında Kırmızı Kelebek Çiftliği’nin öksüz Kaz’ın yerinde şık bir bayanın oturduğunu düşünür. Öksüz olmanın verdiği ezikliği üzerinden atıverir.

Kaz gemiden inip Bo’nun evine gitmeden önce koşarak parktaki bir ağacın arkasına girer. Gemiden aldığı yeni tarağıyla tüylerini özenle tarar. Kimi yerleri düzleştirir, kimi yerlerini kabartır. On dakika sonra ağacın arkasından kendine oldukça güvenen bir kaz çıkar.

“Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda geçen bu olay ile, Kaz’ın dış görünüşünden memnun olduğu anlarda kendine güvenin arttığı okura gösterilerek dış görünüşten memnuniyetin özgüveni arttırıcılığı okura iletilmektedir.

Kıyaslama Hatası

“Kişilere başkalarıyla kıyaslamamak gerekir; çünkü herkesin kendine özgü özellikleri vardır. Kıyaslanmak kişilerin özgüvenlerinin azalmasına, kendilerini eksik hissetmelerine neden olur” iletisi “Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino” adlı romanda, Doti ile kıyaslanmanın Puf’a hissettirdikleri aracılığıyla okura verilmektedir.

Kaz, Bo’nun evine geldiği ilk gecenin sonunda bahçeye bırakılır. Bo ona eski köpeğinin Doti’nin bahçelerinin süsü olduğunu, şimdi ise onun olacağını söyler. Doti ile kıyaslanmak Kaz’ın hiç de hoşuna gitmez.

Köşkte, ne şekilde olursa olsun, kalmak güzeldi. Ama şu Doti ile kıyaslanmak yok mu? Ona bozuluyordu işte. Kaz kimsenin yerine doldurmaya gelmemişti. Doti yaşasaydı, Kaz kapı dışarı mı edilecekti yani? Aylardır yüreğinde büyüttiği sevginin hiç mi önemi yoktu? (Ak 202b: 27,28).

Kararlılık ve Başarı

“Kararlı adımlar kişiyi başarıya ulaştırır.” iletisi “Az Buçuk Teo” romanındaki şu yaşantılar aracılığıyla okura iletilmektedir:

Romanın anlatıcısı olan çocuk gişede görüp aşık olduğu kızla uzun zamandır konuşmak istemektedir. Birkaç girişimi başarısızlıkla sonuçlanması onu engelleyemez. Kararlı adımlarla gişeye doğru yürür, gişenin önünde durur ve kıza selam verir. Uzun zamandır hayalini kurduğu konuşmayı kararlılığı sayesinde bu kez yapmıştır.

Teo hafızasını yitirdiğinde mahallelinin tek isteği onu eski haline döndürmektir. Bu isteklerini gerçekleştirmek için büyük bir kararlılıkla harekete geçerler. El birliğiyle büyük emekler verirler, sabırla uzun zaman Teo için çalışırlar

ve başarılılar. Teo'nun hafızası yerine gelir. Onların bu başarısı altında umutsuzluğa düşmeyişleri ve kararlılıkları vardır.

3.2.2.3. Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler

Tablo 8. Sevim Ak'ın Romanlarında Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletilerin Dağılımı

Roman Sayısı	Toplam İleti Sayısı	Okul Yaşantılarına Yönelik Eğitsel İletiler	Yüzde
5	57	3	5.26

Sevim Ak'ın romanları aracılığıyla okura sunduğu 57 iletiden 3'ü okul yaşantılarına yöneliktir ve 5.26'lık yüzdeyle tüm iletiler içinde en küçük paya sahiptir.

Başarı ve Kendine Güven

“Başarı ve başarının başkaları tarafından da onaylanması kişinin kendine güvenini artırır” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romanda yer alan bir başka iletidir.

Romanın anlatıcısı çocuk uzun uğraşlar sonucunda müzik gruplarına bir ad bulur ve bu adın grup lideri Polat tarafından beğenildiğini fark eder. Ayrıca yazdığı şarkı sözleri grup üyelerince beğenilmiştir. Önceleri müzik konusunda kendisine hiç güveni olmayan çocuğun bu olaydan sonra başarılı olacağına inancı artar. Artık kendine güvenmektedir.

Teo, mahalledeki çocuklar arasında bir bilgi yarışması düzenler. Kazanan çocukların eğitimine destek verecektir. Teo çocuklara bu yarışmada dedektif soruları sorar. Soruları yanıtlaya bildiğini gören Toprak'ın kendine güveni artar ve bu güvenle mahalleliye bulmaca tarzında bir oyun hazırlar. Bu karmaşık oyun için önce mahallelinin bazı eşyalarını gizlice alır, belirli noktalara saklar, eşyaları kaybolanlara

zarf içinde denklem soruları gönderir, sorunun çözümü onların kayıp eşyalarına götürecektir. Mahallede pısrık bir tip olarak tanınan Toprak'a böyle bir oyuna girmedeki cesareti Teo'nun sınavındaki başarısı vermiştir.

Yavuzer'in okul çağında çocuğu olan anne ve babalara yaptığı şu sesleniş, başarı yolunda cesaretlendirme, destekleme ve takdir duygusunun çocuğun benlik saygısını geliştirici niteliğini göstermektedir (2002b: 25):

Çocuğunuz sadece başarmaya değil, olumlu geribildirim ve onaylanmaya da – başarılı olduğuna ve başkalarını memnun ettiğine dair gerçek bir mesaj- ihtiyaç duyar. Sadece belirlenmiş amacı başardığı için değil, aynı zamanda çabaları ve ufak çaplı değişim ve ilerlemeleri için bile onu cesaretlendirin ve ona övgüde bulunun. Benlik saygısını geliştirmek için en kısa zamanda geribildirimde bulunun ve yaptığınız yorumları, içinde bulunulan çalışmaya aktarabilmesi için yardım edin.

Plânlı Çalışma ve Başarı

“Başarılı olabilmek için düzenli, planlı çalışılmalı; çalışmaya uzun aralar verilmemelidir” iletisi “Az Buçuk Teo” adlı romanda şu şekilde verilmektedir:

Sinema gişesinde çalışan kız geçirdiği kaza nedeniyle iki ay okula gidememiştir. Buna rağmen dersleri iyidir. Bunu nasıl başardığını soran arkadaşına okula gidemediği dönemde de ders çalıştığını, okulda işlenen konuları uzaktan da olsa takip ettiğini, okuldan hiç kopmadığını söyler.

Müzik gruplarının başarılı olmasını isteyen gençler tamamen işe dikkatlerini toplarlar. “Müzik disiplin işidir.” diyerek her gün aralıksız çalışmaya, hatta çalışmasalar bile prova yerleri olan garaja gidip müzikten kopmamaya karar verirler. Yazar; başarılı olmak için düzenli, aralıksız çalışma gerektiği iletisini okura bu şekilde aktarmaktadır.

Döner, şu sözleriyle plânlı çalışmanın başarıyı getireceğini vurgulayarak iletiyi desteklemektedir:

Başarının; çalışmaktan, okumaktan, araştırmaktan, mücadelede ve özveriden geçtiğini unutmayınız. Amaç belirleyin; üstesinden gelinebilir bir amacınız olmalıdır. Zamanı iyi kullanın, geçen zamanın telafisinin olmadığını düşününüz. Yapacağınız çalışmalara kararlı olarak başlayın (2004: 127,128).

Öğrenme İsteği

“Az Buçuk Teo” adlı romanda okul yaşantılarına yönelik olarak “Yeni şeyler öğrenmenin zevkini varan kişi öğrendikçe daha fazlasını ister; çünkü öğrenme konusunda kendini güveni artmıştır” ileti de yer almaktadır.

Mahallelinin Teo’nun hafızasını güçlendirmek için seçtikleri konularla ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Araştırmalara koyulan ve öğrendiklerini birbiriyle paylaşan mahalleli de büyük bir öğrenme isteği oluşur. Yeni öğrenilen her bilgi onları daha fazlasına ulaşmak için tetikler. Kendi konularının yanı sıra başka başka konularda da araştırma yapmaya başlarlar. Güllü öğrenmekten aldığı zevki şöyle dile getirir (Ak 2005a: 109):

“Ayy! Valla çok zevkli bir şey. Öğrendikçe başka biri oluyorum sanki.”

Manav ise aynı hislerini şu sözlerle dışa vurur (Ak 2005a: 128):

“Öğrendikçe bir hoş oluyor insan. İçimi bir sevinç kaplıyor. Bir de hep bir şeyler öğrendiğin bir adamın seni hayranlıkla dinlemesi tarifsiz bir duygu! Kendimi profesör sandım valla.”

Güllü, Teo’nun hafızasına katkıda bulunmak için gen tedavisi konusunu seçer. Yaptığı araştırmalardan öğrendiklerini Teo’ya aktarmayı başaran Güllü, o

günden sonra, görevi bitmesine rağmen, gen tedavisi ile ilgili ne bulursa okumaya başlar. Öğrenmenin, bilmenin tadına varmıştır bir kere.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Çocuk edebiyatı; çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamayı, dil gelişimlerini sağlamayı, yaşlara göre değişim gösteren ilgileri dikkate almayı, çocuğun algılama düzeyini yükseltmeyi, duygusal ve sosyal gelişimi sağlamayı, zihinsel gelişimi desteklemeyi, olumlu kişilik gelişimini sağlamayı, yaşamın gerçekleri konusunda çocukları bilgilendirmeyi, çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirmeyi hedefleyen bir edebiyattır.

Çocuk edebiyatı ürünleri; çocuğun yaşamı tanımasını ve yaşama hazırlanmasını, çocuğun gelişimini, kendi dünyasını oluşturmasını, çevreyi, ortamı, toplumu tanıyıp benimsemesini, çocuğa toplumsal ve insani değerleri kazandırmasını, bir öğretmen, bir arkadaş ve bir ebeveyn gibi çocuğun gelişmesini, yetişmesini desteklemesi yönünden eğitsel görevlere sahiptir. Çocuk edebiyatı ürünleri bu eğiticilik görevini okura sunduğu eğitsel iletiler ile gerçekleştirmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin hedef kitlesi ağırlıklı olarak çocuklardır; fakat çocuğun yaşama hazırlanma sürecinde büyük etkileri olan anne-baba ve öğretmenleri de bu hedef kitle içine almak gerekir.

Çocuk edebiyatı alanında hikâye ve romanlarıyla ön plana çıkan Sevim Ak, eserlerindeki eğitsel iletilerle, çocuğun yanı sıra, aile büyüklerine ve öğretmenlere de yönelmektedir.

Araştırmaya dâhil ettiğimiz 39 hikâye ve 5 romanın incelenmesi sonucunda Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletilerle ilgili olarak ulaştığımız sonuçlar şunlardır:

1. Sevim Ak, hikâye ve romanlarında; aile ve yakın çevre sevgisi, sosyal dayanışma, kişisel farklılıklar, önyargılar, beklentiler, başarının getirileri, özgüven, öğrenci-öğretmen ilişkileri, yaratıcılık, kıskançlık, empati, merak, dostluk, uğraşlar, yalnızlık, doğa sevgisi gibi konuları ele almış, konuların aktarımına araçlık eden olaylar ile eğitsel iletiler okura sunulmuştur.

2. Yazarın kitaplarındaki iletiler; aile ortamındaki yaşantılara, sosyal çevre yaşantılarına ve okul yaşantılarına yöneliktir. Yazar iletilerini sunduğu hedef kitle içine, çocuğun yanı sıra, aile büyüklerini ve öğretmenleri de almıştır.

3. Sevim Ak'ın kitaplarındaki eğitsel iletiler; çocuğun bilişsel, ahlâkî, toplumsal ve kişilik gelişimine katkı sağlar niteliktedir. Aile yaşantılarına yönelik iletiler, çocuğun kişilik gelişimini, sosyal çevre yaşantılarına yönelik iletiler, toplumsal ve ahlâkî gelişimini, okul yaşantılarına yönelik iletiler ise bilişsel ve toplumsal gelişimini desteklemektedir. Ayrıca; aile büyüklerine ve öğretmenlere yönelik eğitsel iletiler, çocuğun gelişim özelliklerini ortaya koymakta ve çocuğa yönelmesi gereken doğru tutum ve davranışları betimlemektedir.

4. Yazarın kitaplarında işlediği olay, durumlar ve kahramanlar, gerçek hayatta karşılaşılabilecek türdendir. Dolayısıyla, bu olay, durum ve kişiler aracılığıyla aktarılan eğitsel iletiler de yaşama uygundur. Bu da çocuğun yaşamı tanımasını ve yaşama hazırlanmasını sağlamaktadır. Kitaplar çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkileyecek, onu yanlış sürükleyecek konularda ileti içermemektedir.

5. Yazar, metinlerin içine çocuğun uyması gereken kurallar, doğru yaklaşım biçimleri, doğrudan öğretici olarak yerleştirilirse, soru sormasının, özgür düşünmesinin, özgüvenini geliştirmesinin engelleneceğini düşünmektedir. Bu düşüncesini iletilerini metnin geneline yayarak, sezdirme yöntemini kullanarak, çocuğu düşünmeye sevk ederek göstermektedir.

6. Yazar çocukların soran, sorgulayan, eleştiren, araştıran bireyler olmalarını istemiş, bunun için de eserlerinde hayal gücü, yaratıcılığı çok gelişmiş çocuk tiplere sıkça yer vermiştir.

7. Yazar, sevginin gücünü bilen ve bunu çocuklara da aşılacak isteyen bir sanatçıdır. Bunun için eserlerinde aile, arkadaş, doğa, yaşam sevgisini sıklıkla işlemiştir.

8. Yazarın eserlerinde eğitim ortamlarıyla ilgili eleştirdiği noktalar ise; okullardaki yanlış uygulamalar, aile büyüklerinde görülen davranış tutarsızlıkları, anne-babaların çocuklarının kapasitelerinin üstünde beklentiye girmeleri ve çocuğu başarı yönünden başkalarıyla kıyaslamadır. Yazar, eğitim ortamlarında görülen bu tür yanlışların doğurduğu zor durumları işleyerek eleştirisini ortaya koymaktadır.

9. Giriş bölümünde değindiğimiz çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere göre yapılan genel değerlendirmede ise Sevim Ak'ın eğitsel iletiler içeren eserlerinde belirlenen ölçütlere uygun davranıldığı tespit edilmiştir.

4.2. Öneriler

Tezin, çocuk kitaplarının eğiticilik görevini dikkat çekmesi açısından çocuk kitaplarındaki eğitsel iletiler konusunda yeni akademik çalışmalara kaynaklık etmesi umulmaktadır.

Konu ilgili yapılacak akademik çalışmalarla, çocuğun iletileri doğru olarak anlayıp anlamadığının belirlenmesi yararlı olacaktır. Bunun için Sevim Ak'ın eserleri çocuklara okutulabilir ve bu eserlerde yer alan eğitsel iletilerle ilgili önceden hazırlanmış bir test çocuklara uygulanarak iletileri ne ölçüde anladıkları ortaya konabilir.

Sevim Ak, 1985'te başlayan yazın yaşamını hâlâ etkin olarak sürdürmektedir. Bu güne kadar yirmi bir kitabıyla çocuk edebiyatına hizmet etmiş olan yazar, yeni eserleriyle edebiyat yolculuğuna devam edecektir. Bundan sonraki çalışmalarda, yazarın daha sonraki eserlerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi, yazarın çocuk kitaplarının eğiticilik görevi konusundaki düşüncelerinin diğer yapıtlarına nasıl yansıtıldığının belirlenmesinde faydalı ve bu çalışmayı tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Bu araştırmayla, çocuk edebiyatında önemli bir konu olan eğitselliğin önemine ve bu konuda çocuk kitabı yazarlarının dikkat etmesi gereken hususlara dikkat çekilmiştir. Çocuk için yazılan hikâye ve romanlardaki eğitsel iletileri ortaya çıkarmak nitelikli çocuk kitaplarının yazılmasına katkı sağlayacaktır. Çalışma, öğrencileri için kitap seçecek öğretmen ve velilerce, ilköğretim düzeyinde okutulması gereken kitapları belirleyen Millî Eğitim Bakanlığı'nca da kaynak olarak kullanılabilir niteliktedir.

KAYNAKÇA

AK, Sevim

1996 **Kuşlar Kralı Nikola**
İstanbul: Uçanbalık Yayınları

2002a **Çilekli Dondurma**
İstanbul: İnkılâp Yayınları

2002b **Puf, Pufpuf, Cuf, Cufcuf ve Cino**
İstanbul: Can Yayınları

2003a **Babamın Gözleri Kedi Gözleri**
İstanbul: Can Yayınları

2003b **Dalgalar Dedikoduyu Sever**
İstanbul: Can Yayınları

2003c **Uçurtmam Bulut Şimdi**
İstanbul: Can Yayınları

2004 **Sakız Kızın Günleri**
İstanbul: Can Yayınları

2005a **Az Buçuk Teo**
İstanbul: Can Yayınları

2005b **Domates Saçlı Kız**
İstanbul: Can Yayınları

2006 **Gökte Biri Var**
İstanbul: Toroslu Yayınları

ALAYLIOĞLU, R. ve A. F. OĞUZKAN

1976 **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**
İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri

ALVER, Köksal

2005 **“Çocuk Edebiyatı”**
Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı).104-105, Ağustos- Eylül: 308

ARSEVEN, Tülin

2005 **“Mesaj Açısından Çocuk Kitapları”**
Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı).104-105, Ağustos- Eylül: 51

- BAŞARAN, İbrahim
1966 **Eğitim Psikolojisi**
Ankara: Ayyıldız Yayınevi
- BEZİRCİ, A. ve N. GÖKER
1993 **Türk Dili ve Edebiyatı**
İstanbul: Gendaş Yayınları
- BÜYÜKKAVAS KURAN, Şeyma
2005 **“Fadiş, Bediş, Ediş’te İletiler”**
Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı).104-105, Ağustos- Eylül: 264
- CÜCELOĞLU, Doğan
1999 **İnsan ve Davranışı**
İstanbul: Remzi Kitabevi
- DÖNER, Abdurrahman
2004 **Öğretmenlerden Velilere ve Öğrencilere Öneriler**
İstanbul: Zambak Yayınları
- ERDEN, M. ve Y. AKMAN
2001 **Gelişim ve Öğrenme**
Ankara: Arkadaş Yayınevi
- ERGİN, Akif
1992 **İletişim**
İstanbul: Nobel Yayınları
- GANDER, M. J. ve H. W. GARDİNER
2004 **Çocuk ve Ergen Gelişimi** (Hazırlayan: Bekir Onur)
Ankara: İmge Kitabevi
- GÜLERYÜZ, Hasan
2003 **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**
Ankara: Pegem A Yayıncılık
- MERİÇ, Cemil
1978 **Kültürden İrfana**
İstanbul: İnsan Yayınları
- NAS, Recap
2004 **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**
Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları
- OĞUZKAN, A. Ferhan
2001 **Çocuk Edebiyatı**
Ankara: Anı Yayıncılık

SAĞLIK, Şaban

2005 **“Çocuk Romanları”**

Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı).104-105, Ağustos- Eylül: 237

SEMENOĞLU, N. ve G. SUBAŞI KURÇ

2001 **Eğitim Psikolojisi**

Ankara: MEB Yayınları

SÖNMEZ, Veysel

1990 **Sevgi Eğitimi**

Ankara: Adım Yayınları

ŞİRİN, Mustafa Ruhi

2000 **Çocuk Edebiyatı**

İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

ŞİŞMAN, Mehmet

2000 **Öğretmenliğe Giriş**

Ankara: Pegem A Yayıncılık

TDK

1998 **Türkçe Sözlük**

Ankara: TDK Yayınları

TOSUN, Necip

2005 **“Çocuk Hikâyeleri”**

Hece Dergisi (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı).104-105, Ağustos- Eylül: 233

YALÇIN, A. ve G. AYTAŞ

2003 **Çocuk Edebiyatı**

Ankara: Akçağ Yayınları

YAVUZER, Haluk

1999 **Ana-Baba ve Çocuk**

İstanbul: Remzi Kitabevi

2002a **Çocuk Psikolojisi**

İstanbul: Remzi Kitabevi

2002b **Okul Çağı Çocuğu**

İstanbul: Remzi Kitabevi

YILMAZ, Hasan

2002 **Sevgili Anneciğim ve Babacığım**

Konya: Çizgi Kitabevi

YÖRÜKOĞLU, Atalay
2004 **Çocuk Ruh Sağlığı**
Ankara: Özgür Yayınları

EK

Ek 1: Sevim Ak ile Görüşme

1- Yazarlık yaşamına başlangıcınızdan bahseder misiniz?

Üniversite yıllarımda ve sonrasında iyi edebiyat örneklerini okumaktan çok zevk alırdım. Okumak, yazma isteğimi kamçılıdı. Yazdığım öykülerdeki çocuk kahramanların varlığı ancak 15-20 öykü yazdıktan sonra dikkatimi çekti. Sonra öyküleri çocuk bakışıyla, yalın dille yeniden yazdım, “çocuklar için öyküler” haline dönüştürdüm.

2- Çocuk edebiyatına yönelme sebebiniz nedir?

Kendimi çocukların dünyasına hala çok yakın hissediyorum. İçindeki çocuğu öldürmeyenlerdenim. Çocuk dilini anladığımı, onların iç dünyalarıyla rahatlıkla empati kurabildiğimi düşünüyorum. Çocuk dünyasını ciddiye aldığım için, bu alanda söyleyecek sözüm olduğu için çocuk edebiyatı alanında çalışmalarımı sürdürdüm.

3- Çocuklar için ayrı bir edebiyat “Çocuk Edebiyatı” var mıdır? Neden?

Elbette var. Çocukların algı ve duyarlılıkları, hayal güçleri, kullandıkları dil yetişkinlerden çok farklıdır. Nasıl okuma bilmeyen bir çocuğa 14-15 yaşındaki gençlerin okuduğu kitapları okuyamazsanız, çocuklara da yetişkinlerin okuduğu kitapları okutmak pek gerçekçi olmaz.

4- Eserlerinizi kaleme alırken eğitici olma kaygısı taşıyor musunuz?

Hayır. Eğitici metinler yeterince ders kitaplarında, eğitim araçlarının içinde var... Bana göre çocuğu küçümsemeyen, korunmaya muhtaç olduğunu düşündürten, otoriter bakışa sahip yazar, yazınsal düzeyi düşürür. Metinlerin içine çocuğun uyması gereken kurallar, doğru yaklaşım biçimleri yerleştirilirse, soru sorması, özgür düşünmesi, öz güvenini geliştirmesi engellenir.

5- Çocuk kitabı yazarlığı ayrı bir yazarlık ayrı bir yazarlık biçimi midir? Özel hassasiyetler ister mi?

Sanat ve edebiyatın yaşamı yeniden yaratılması, yeni bir gerçeklik yaratması gibi işlevleri de vardır. Çocuk yazınına da aynı bakışla bakmaya çalışıyorum. Soluk alıp verdiğimiz dünyada yalnız değiliz. Tüm canlıların yaşam hakkına saygı temelinde kalarak, insanın üstünlüğünü, hâkim olucu ve istilacı, tüketici eğilimlerini abartmadan tüm canlıların eşitlik hakkına saygı göstermekle başlamak gerektiğini düşünüyorum. Her türlü ayrımcılığa (dil, din, ırk, cins, özür-lü-normal..vs) ve sosyal eşitsizliklere duyarlılığı geliştirmek, farklılıklara saygı duymak çocuklarımıza yeni bir dünyanın kapılarını aralarken sınıksız sarılacağımız değerlerden olmalı. Farklılıkları zenginlik olarak gören, çok sesliliğe saygı duyan, eleştirel, sorgulayıcı anlayışla, düşünmeye açık bir bakışla çocuğa yönelmek çok önemli. Sanatsal-estetik duyarlılığın gelişimi için estetik bilincinin geliştirilmesi yönünde de çaba gerekir. Toplumsal ve sosyal olaylara, her türden insan psikolojisine duyarlı yaklaşımlar, haksızlığa uğrayanın yanında olmak, şiddetin azaldığı barışın egemen olduğu daha yaşanılır bir dünyaya yönlendirebilecek anlayışla bütünleşmelidir.

6- Eserlerinizi çocuklara yönelik, büyüklere yönelik olarak ayırabilir misiniz? Bu ayrımın belli kriterleri var mı?

Benim kitaplarım genelde 8-12 yaşa yönelik. Okul öncesi için de yazıyorum artık. Gençler ve büyükler için yazdığım birer kitabım var. Anlattığım hikâyeler, ilgi alanları, konu, dil, anlatım değişiyor yaş büyüdükçe.

7- Çocuklara yönelirken edebi tür olarak hikâye ve romanı tercih etmenizden nedenleri nelerdir?

Aktarmak istediklerim olaylar hangi tür içinde daha iyi anlatım şansına kazanıyorsa, o türe yöneliyorum. Son yıllarda daha uzun soluklu eserler verme eğilimindeyim, roman ağırlık kazanıyor.

8- Çocuk edebiyatı ülkemizde, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, olması gereken yerde mi? Çocuk edebiyatının hedefleri neler olmalı? Bu alanda dikkatinizi çeken yenilikler, değişimler – olumlu ya da olumsuz – var mı?

Türk çocuk edebiyatı son yirmi yılda önemli ölçüde gelişme gösterdi. Dil, içerik, estetik duyarlık açısından... Bugün gelinen noktada yine de yeterince zengin bir portföy sunabildiğimizi sanmıyorum. Kendi tarzını, üslubunu oluşturmuş, evrensel eserler üreten, perspektifi geniş yazar sayısı çok az. Birbirine benzeyen, birbirini tekrar eden, aynı sosyal kesim çocuklarına hitap eden eserler çoğunlukta, kurgu, dil, biçim, konu açısından yenilik getiren metinler azınlıkta kalıyor.

Yaşamın gerçeğinden kopmadan, çocuk bakışı ve gerçeğinden uzaklaşmadan çocuğa özgü sorunları, korkuları, kaygıları, beklentileri, çocuk- yetişkin çatışmalarını, savaşın, açlığın, şiddetin sorgulanması gibi konuları onların anlayabileceği yalınlıkta ama edebi bir dille aktarmayı amaçlayan, çocuğu anlamaya ve keşfetmeye çalışan kendisiyle aynı düzeyde gören yazarlarca üretilmiş metinlere hala çok ihtiyaç var. Evrensel değerleri savunan, sevgi gereksinimini doyuran, umudu kaybettirmeyen, duygu ve düş dünyasını zenginleştiren, duyuların farkına vardıratan, duyarlık oluşturan kitaplara ihtiyaç vardır. Günümüzde çocuk steril bir ortamda değil, yaşamın tam göbeğinde durmaktadır. Çocukları savaş alanlarında, çalışma yaşamının içinde, açlık sınırının altında ölüm-kalım mücadelesi verirken, parçalanmış ailelerin yarattığı sorunlar zinciri içinde görüyoruz. Popüler kültürün sunduğu çocuk ürünleri olay örgüleri, mantık zincirleriyle çocukların gerçek hikâyelerini anlatmakta yetersiz kalıyor.

Çocuk dünyasına duyarlılıkla yaklaşan, onların gerçeklerini, hayat hikâyelerini, hayal dünyasını göz ardı etmeden ortaya koyan, çocuğu ciddiye alan, aile- toplum-okul sorunlarını tartışan, onlara yalnız olmadığını hissettiren, dünyadaki çarpıklıkları ortaya koyarken dünyanın değişebilir olduğunun mesajını veren kitaplara gereksinim duyuyoruz.

Yayınevlerinin çoğunda hâlâ çocuk kitapları editörlerinin olmaması gelişmenin önündeki en büyük engellerden biri. İçeriği, dili, illüstrasyonu, tasarımıyla çocuğun beğeni düzeyini yükseltecek eserlere ihtiyacı karşılayacak yapılanmalar birkaç yayıneviyle sınırlı kalmış durumda.

İyi bir çocuk kitabıyla, çarpıklıklar-yanlışlıklarla dolu kitap hala aynı raflarda ve birbirine aynı eşitlikte duruyor. Kitapların sağlıklı tanıtımı ve çocuğu iyi kitaba yönlendirmek konusunda yetmezlikler hâlâ yaşanıyor.

Çocuk edebiyatı yazarlığını özendirilmesi, iyi örneklerin yaygınlaştırılması, tanıtımı yönünde çaba harcamak gerekir. Taraflı, kişisel ilişkilere göre yapılan kitap eki, gazete tanıtımları gerçek iyi ürünlerin görünmesini engelleyebiliyor. Çeviri kitaptan daha çok yerli telif eserlerin yayın piyasasında yer alması Türk Çocuk yazını uluslararası platformda da görünür kılacaktır.

9- Ülkemizde çocuklara yönelik eserler veren yazarlara bakış açısı nasıl? Sizi rahatsız eden ya da memnun eden noktalar var mı?

Genelde ikinci sınıf edebiyat olarak bakıldığını gözlüyorum. Bu alanda öğretmenler, anneler, emekliler çocuklar için eğitici temelli metinler yazmışlar. Çocuk yazınına öğretmenin emeklilik günlerinin uğraşı gözüyle bakılıyor, küçümseniyor. Bu rahatsız edici bir durum elbette.

10- Teknolojideki hızlı gelişme ve yenilikler çocukların kitaba ilgilerini azaltır mı?

Görsel iletişim araçları kitabın yerini almak için yarışıyor. Ben yine de iyi edebiyatın çocukları sardığını düşünüyorum.

11- Çocuklar hakkındaki genel düşüncelerinizden bahsedebilir misiniz?

Çocuklar pırıl pırıl gözlerde, iyimser, sevgi dolu ve soru soran gözlerle bakıyorlar yetişkinlerin tepetaklak ettikleri dünyaya...Büyükler gibi düşüncelerini aktarmada engelleri yok...Net ve doğrudan aktarıyorlar duygularını, duygulanımlarını, sorularını...

12- Hikâye ve romanlarınızda hayal gücü, yaratıcılığı çok gelişmiş çocuk tiplere sıkça yer vermenizin sebebi nedir?

Sorular soran, düşünen, eleştiren bir okur yaratmanın en kolay yolunu seçiyorum belki de kahramanlarımın dünyasını alabildiğine geniş tutarak.

13- Eserlerinizdeki çocukları masum, samimi, sıcakkanlı olarak gösteriyorsunuz. Bu, çocuklar hakkındaki genel görüşlerinizin bir yansıması mıdır?

Çocuklar, onları değiştirmeye başlamadan önce, tarif ettiğiniz gibi değiller midir?

14- Eserlerinizde “kötü çocuk” tipine çok az rastlanmasının sebebi nedir? Kuralların dışına çıkan, eleştirilen şeyleri yapan çocuksa bu tip çocuklar da öykü ve romanlarımda ara sıra yer alıyor.

15- Eserlerinizi kaleme alırken çocuğa yönelik ne tür amaçlar güdüyorsunuz? Çocukların gelişim özelliklerini, okuma eğilimlerini (kızlar duygusal türleri, erkekler macera türlerini sever vb.) göz önünde bulunduruyor musunuz?

Yazarken ön hesaplar yapmıyorum. Yazmak istediğim hikâyeler birkaç dosyada duruyor. Hangisini çalışmak istersem aylarca onun üstünde düşünüyorum. Kızlar iyi okur, erkeklerin ise okumaya ilgisi daha az, bu bilinen bir gerçek. “Az Buçuk Teo” adlı kitabımı bilim-teknik dergileri okuyan, hikâye, romana ilgi duymayan erkeklerin de sevebileceğini düşünerek yazdım.

16- Eğitim konusundaki genel düşünceleriniz nelerdir?

Eğitimin sosyal ve toplumsal bir süreç olduğunu ve iktidarla doğrudan bağlantılı olduğunu düşünüyorum.

17- Mevcut eğitim sistemimiz hakkındaki genel düşünceleriniz nelerdir?

Ezbere dayalı eğitim sistemimizin değiştirilme aşamasında olduğunu gözlüyorum. Bunu gerçekleştirecek bilgi ve eleman eksikliğine henüz her eğitim kurumunda ulaşılmadığını gözlüyorum. Fırsat eşitliğinin olmadığı bir alandan sağlıklı bireyler çıkabileceğine inanmıyorum.

18- Çocuğun eğitiminde ailenin, okulun, sosyal çevrenin rolü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Hepsinin rolleri yadsınamaz. Okulda verdiğiniz eğitimi, aile ve sosyal çevre desteklemiyorsa amaca ulaşmak zorlaşır. Farklı sosyal katmanları olan bir toplumuz. Bunun güzellikleri kadar yarattığı zorluklar da var. Bu sorularınız birkaç satırla geçirilecek türden değil, seminer konusu olabilecek şeyler.

19- Eserlerinizde eğitim amaçlı birçok ileti yer alıyor. Bunları bir eğitim felsefesine dayandırıyor musunuz?

Soran, sorgulayan, eleştiren, karşısındakine saygı gösteren, çok yönlü düşünmeyi, görmeyi hedefleyen, ayrımcılığa karşı çıkan bir anlayışla çok da göze batmayan iletiler vermeye çalışıyorum.

20- Hikâyelerinizdeki gerçeklik payı nedir? Gerçek mi, kurmaca mı, gerçeği yansıtan kurmaca hikâyeler mi diyeceğiz?

Hikâyelerimin çoğu kurmaca. Kahramanlar, olaylar yaşamımdan esintilerle doğsa da... Edebi metinler kurmaca metinlerdir zaten. Yazar yaşantılardan esinlenerek kurmaca bir dünya yaratmıştır. Kahramanlar kurmacadır ama yazarın yaşamından, çevresinden gelen pek çok şeyle beslenerek gerçek bir kimlik kazanmışlardır.

21- Hikâye dendiğinde aklımıza gelen ilk öge olmuş ya da olması mümkün olaydır. Sizin eserlerinizde olağanüstülükler de rastlıyoruz. Örneğin; Sakız Kızın Günleri. Masalsı öğelere yer verişinizi hikâye ile masal türleri arasındaki çizginin yavaş yavaş kaybolmaya başlaması olarak yorumlayabilir miyiz?

Ben o kitaptaki fantastik unsurların da hayal kurma yeteneğiyle bağdaştırıyorum. Gerçekliğimizin bir parçası olarak görüyorum.

06.09.2007